

МВС України
Харківський національний університет внутрішніх справ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОЇ НАУКИ
в дослідженнях молодих учених**

Тези доповідей учасників
науково-практичної конференції
з нагоди святкування Дня науки, відзначення
Дня Європи та 70-річчя заснування Ради Європи

(м. Харків, 16 травня 2019 року)

Харків 2019

УДК 34(477)(063)
А45

Друкується згідно з рішенням оргкомітету за дорученням Харківського національного університету внутрішніх справ від 13.03.2019 № 31.

А45 **Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених** : тези доп. учасників наук.-практ. конф. з нагоди святкування Дня науки, відзначення Дня Європи та 70-річчя заснування Ради Європи (м. Харків, 16 трав. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків, 2019. — 212 с.

У збірці знайшли відображення наукові розробки ад'юнктів, аспірантів, слухачів магістратури, здобувачів наукового ступеня і молодих вчених Харківського національного університету внутрішніх справ та інших юридичних ЗВО України, присвячені розкриттю проблем, що існують в основних галузях правоохоронної та правозастосовної діяльності.

УДК 34(477)(063)

Матеріали викладено в авторській редакції з незначними коректорськими правками. Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори та їх наукові керівники. Електронна копія збірника безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті Харківського національного університету внутрішніх справ (<http://www.univd.edu.ua>) у розділі «Видавнича діяльність. Матеріали науково-практичних конференцій, семінарів тощо», а також у репозитарії ХНУВС (<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/>).

Наукове видання
**Актуальні проблеми сучасної науки
в дослідженнях молодих учених**

Тези доповідей учасників науково-практичної конференції
з нагоди святкування Дня науки, відзначення Дня Європи
та 70-річчя заснування Ради Європи
(м. Харків, 16 травня 2019 року)

Відповідальні за випуск: *Д. В. Сімонович, А. С. Кобченко, П. О. Білоус, Н. О. Волошина*
Редагування списків бібліографічних посилань: *С. С. Тарасова, П. О. Білоус*
Комп'ютерне верстання: *А. О. Зогуля*
Дизайн обкладинки: *І. Є. Єсіна*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 12,37. Обл.-вид. арк. 11,01. Тираж 60 пр. Зам. № 2019-14.

Видавець і виготовлювач – Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080.

Свідцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.

© Харківський національний університет внутрішніх справ, 2019

ЗМІСТ

Швець Д. В. ВІТАЛЬНЕ СЛОВО.....	8
Бесчасть В. В. ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ АБО ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ ОСОБАМИ, ЯКІ КЕРУЮТЬ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ	10
Білан В. В. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ДІЛЬНИЧНИХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ	14
Будь О. А. ЩОДО СПЕЦИФІКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ПРОЦЕСІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ	16
Булатін Д. О. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	22
Васильєва Д. О. ФАКТОРИ ДЕТЕРМІНАЦІЇ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ГРАЛЬНОГО БІЗНЕСУ	25
Веклюк О. В. ЩОРІЧНА ОСНОВНА ВІДПУСТКА ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ	30
Гавриленко Т. В. ЩОДО СУПЕРЕЧНОСТІ ОБМЕЖЕННЯ БУТИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ ВІДПОВІДНО ДО П. 4 Ч. 1 СТ. 61 ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІЦІЮ»	32
Галкін Д. В. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 20-Х РОКІВ ХХ СТОРІЧЧЯ	34
Галкіна О. М. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ШТАБНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ В РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД	38
Гармаш В. В. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАТРИМАННЯ ТА ДОСТАВЛЕННЯ ПОРУШНИКА В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ	43

Глушановська С. В. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНІВ І ЗВИЧАЇВ ВІЙНИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ДЕЯКИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН	47
Гнатенко К. В. ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ»	51
Головко Т. В. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ЗАЛІЗНИЧНИХ ВУЗЛІВ ТА ЇХ ВЗАЄМОДІЇ З МОРСЬКИМИ І РІЧКОВИМИ ПОРТАМИ	55
Грідіна Н. Ю. ЩОДО РОЗУМІННЯ ЗАХОДІВ, СПРЯМОВАНИХ НА ЗАПОБІГАННЯ ГЕНДЕРНО ОБУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ	61
Денишук Д. Є. ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК І СУЧАСНИЙ СТАН СИСТЕМИ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ В ДЕРЖАВНІЙ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ	64
Джафарова В. М. МОМЕНТ ВИНИКНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ	68
Довбаш К. М. ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ЗАКОННІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ.....	72
Заяць К. Д. ПРОПОЗИЦІЇ ВИРІШЕННЯ ОКРЕМИХ ПРОБЛЕМ ПРАКТИКИ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО ШАХРАЙСТВА	73
Іванцов В. О. СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА.....	79
Казанчук І. Д., Чорман Г. М. ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ПОЛІТИЧНОЇ НЕУПЕРЕДЖЕНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ У ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ	83
Коваленко Ю. М. ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	88

Коврах В. А.	
ПРИНЦИПИ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ТА ЗАКОННОСТІ ЯК КЛЮЧОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ОСКАРЖЕННЯ....	91
Крапівкіна Ю. В.	
ДО ПИТАННЯ ПРО АКТУАЛЬНІСТЬ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ФЕНОМЕНОЛОГІЇ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	94
Кудіна Ю. О.	
ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ДОСУДОВУ ПРОБАЦІЮ ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇН	97
Кулаков В. В.	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ОДНІЄЇ ОСОБИ: ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ	102
Ларіонова І. Т.	
ДОСВІД США У ФУНКЦІОНУВАННІ ШКІЛЬНОГО ОФІЦЕРА ПОЛІЦІЇ	107
Мамедова Е. Г.	
МІСЦЕ І РОЛЬ ПОЛІЦІЇ В МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ	109
Маравська К. І.	
ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНО-НОРМАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ КУРСАНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ	111
Нестеренко О. М.	
ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ – ПІДПРИЄМЦІВ.....	116
Нестеров Д. М.	
ОБСТАНОВКА ВЧИНЕННЯ УМИСНИХ УБИВСТВ ОСОБИ ЧИ ЇЇ БЛИЗЬКОГО РОДИЧА У ЗВ’ЯЗКУ З ВИКОНАННЯМ ЦІЄЮ ОСОБОЮ СЛУЖБОВОГО АБО ГРОМАДСЬКОГО ОБОВ’ЯЗКУ	121
Нікіша Г. В.	
ПРАВИЛА ЗАСТОСУВАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	124
Новицький А. О.	
ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОЛІЦЕЙСЬКИХ, ВІДРЯДЖЕНИХ ДО ІНШИХ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ: ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ	127
Панова Е. О.	
РЕАГУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ НА ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРАВOPУРУШЕННЯ ТА ІНШІ ПОДІЇ	130

Петрова Д. Г. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ЩОДО ДІТЕЙ.....	132
Поляк А. Ф. ДЕЛЕГУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНАМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ	135
Пономаренко О. С. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ОПЕРАТИВНО- РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВИМАГАННЯ	139
Прохорченко Г. О. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ У 1920–1930-Х РОКАХ	144
Профатіло Г. Р. ЗАХИСТ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК БУЛІНГУ	148
Савченко С. О. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ДІЛЬНИЧНИХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ	152
Соломаха Є. К. ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ	154
Солонецький І. І. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ПРОСТУПКАМ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ	157
Сорочан Д. А. КІБЕРБУЛІНГ ЯК ЗАГРОЗА БЕЗПЕЦІ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	159
Сорочан Н. В. ЗАСОБИ ЗАОХОЧЕНЬ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ, ЇХНЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	163
Сичова В. В. ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ОКРЕМИХ НАПРЯМКІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ЛОКАЛЬНОГО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	168
Сичов С. О. РЕАЛІЗАЦІЯ ОКРЕМИХ ПОВНОВАЖЕНЬ КЕРІВНИКА ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	171

Танаджі В. Г. КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТА ГРУБОГО ПОРУШЕННЯ УГОДИ ПРО ПРАЦЮ (СТ. 173 КК УКРАЇНИ)	173
Титаренко О. О. ДО ПИТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ АРХІТЕКТУРНО- ПРОСТОРОВИХ ХАРАКТЕРИСТИК СЕРЕДОВИЩА І ЙОГО КРИМІНОГЕННОСТІ.....	176
Трофименко А. О. ЗНАЧЕННЯ ПЛАНУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	181
Хлопов А. О. ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНО-КАРНОЇ СКЛАДОВОЇ ЗА ПРИДБАННЯ ТА ЗБУТ СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НЕГЛАСНОГО ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ	184
Черненко П. В. ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ДЕФІНІЦІЇ «ВИБОРЧИЙ ДОКУМЕНТ»	189
Чумак Р. В. НЕУСТОЙКА ЯК ОКРЕМИЙ ВИД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЗА ДОГОВОРОМ ПРО НАДАННЯ ЮРИДИЧНИХ ПОСЛУГ	193
Шандер О. Е., Шандер Ю. В. АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ	196
Шалун І. М., Мощицька Т. О. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ МАТЕРІАЛЬНО-ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ.....	200
Шевчук Д. О. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИДІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ	203
Шеленіна К. Г. ОБСТАНОВКА ВБИВСТВ, УЧИНЕНИХ ЗАСУДЖЕНИМИ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ	206
Шестаков В. І. ЩОДО СУБ'ЄКТІВ ПІДГОТОВЧОГО СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ...	209

Шановні присутні!

Від імені ректорату і вченої ради Харківського національного університету внутрішніх справ вітаю вас із початком роботи науково-практичної конференції **«Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених»**, що проводиться в рамках всеукраїнського Дня науки, з нагоди відзначення Дня Європи та 70-річчя заснування Ради Європи.

Науково-дослідна робота молодих учених, курсантів і студентів є невід'ємною складовою частиною наукової діяльності закладів вищої освіти системи МВС України. Організаційною формою наукової роботи курсантів, студентів і молодих учених у Харківському національному університеті внутрішніх справ є **Наукове товариство студентів, курсантів, слухачів, аспірантів, ад'юнктів, докторантів і молодих учених**, представники якого зібралися сьогодні в цій залі.

Науково-теоретичне та практичне значення конференції зумовлене передусім проблематикою питань, винесених на обговорення.

Цього року до оргкомітету надійшло 56 наукових доповідей, у яких ви звертаєте увагу на найбільш гострі проблеми сучасної науки у сфері правоохоронної та правозастосовної діяльності. У них розглядаються як загальнотеоретичні питання, так і практичні проблеми правозастосування, що дозволяє пов'язати між собою юридичну науку та правничу практику.

Саме такі заходи, як сьогоднішній, дають змогу молодим правникам поділитися досвідом, взаємно збагатити арсенал знань, визначити національні та світові тенденції розвитку правознавства. Ми впевнені, що подані тези доповідей знайдуть практичне застосування не тільки в науці, але й на практиці, адже недалекою є той час, коли нинішні молоді вчені, які зараз тільки набувають досвіду, приймуть до своїх рук священне полум'я правознавства і понесуть його людям. Сподіваємось, що ця конференція сприятиме утвердженню волі й бажання прислужитися великим та благородним ідеалам права на ниві професійної діяльності.

Упевнені, що на конференції прозвучить велика кількість цікавих та оригінальних доповідей і ми почуємо нові імена молодих талантів, яким завдяки наполегливій праці, накопиченню знань, прагненню до самовдосконалення вдасться увійти в когорту видатних представників відомчої науки. Як і професорам нашого університету – нашим випускникам: Олександр Миколайовичу Музичуку, Олексію Миколайовичу Литвинову, Сергію Станіславовичу Лукашу, Костянтину Юрійовичу Мельнику, Руслану Леонтійовичу Степанюку, Ользі Ігорівні Безпаловій та багатьом іншим.

Сподіваємось, що плідна робота конференції залишить добрі позитивні враження і надасть поштовх до подальших наукових досліджень!

Бажаю вам приємного і результативного наукового спілкування на нашому заході, творчих вам успіхів, здоров'я, миру та добра!

Дмитро Володимирович ШВЕЦЬ,
*ректор Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук, доцент*

УДК 343.346

Вікторія Вікторівна Бесчаста,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

**ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ
БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ АБО ЕКСПЛУАТАЦІЇ
ТРАНСПОРТУ ОСОБАМИ, ЯКІ КЕРУЮТЬ
ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ**

В останні роки значне занепокоєння викликає висока статистика дорожньо-транспортних пригод (далі – ДТП) в Україні. Так, у 2015 році було зареєстровано 134193 ДТП, в яких 31467 осіб було травмовано та 3970 осіб загинуло; у 2016 році було зареєстровано 158776 ДТП, в яких 37526 осіб було травмовано та 3410 осіб загинуло; у 2017 році було зареєстровано 162526 ДТП, в яких 34677 осіб було травмовано та 3432 особи загинуло; у 2018 році було зареєстровано 150120 ДТП, в яких 30884 особи було травмовано та 3350 осіб загинуло [1; 2]. Зазначені статистичні дані свідчать про те, що існуюча на сьогодні кримінальна відповідальність за скоєння злочину, передбаченого ст. 286 КК України не в змозі ефективно впливати на попередження скоєння подібних злочинів в Україні, а тому існує потреба її вдосконалення, зокрема, в частині встановлення покарання за вчинення порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, яке б могло здійснювати попереджувальний вплив на водіїв.

Вбачається, що під час аналізу дієвості та адекватності встановленого покарання за злочин, передбачений ст. 286 КК, слід зважати, що цей злочин є необережним. У той же час слід враховувати доволі тяжкі наслідки для життя і здоров'я потерпілих, що спричиняються в результаті порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, та те, що знаряддям цього злочину є засіб підвищеної небезпеки – транспортний засіб. Відповідно, вважаємо доцільним передбачення низки альтернативних покарань за порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, як це до речі і зроблено у чинній редакції ч. 1 ст. 286 КК, з метою його максимальної індивідуалізації, враховуючи

ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання. Так, наприклад, до неповнолітнього, який вчинив злочин, передбачений ч. 1 ст. 286 КК, який не працює і не має самостійного доходу, власних коштів або майна, на яке може бути звернене стягнення, може бути застосоване лише такий вид основного покарання як арешт від п'ятнадцяти до сорока п'яти діб. Тому зменшення кількості видів альтернативних покарань, передбачених за у ч. 1 ст. 286 КК, вважаємо недоречним.

Продовжуючи міркування щодо відповідності покарання, передбаченого ст. 286 КК, тяжкості цього злочину, зазначимо, що вважаємо необхідним підвищити розмір штрафу за вчинення цього злочину. Так, на сьогодні мінімальний розмір штрафу, який може бути призначений за злочин, передбачений ч. 1 ст. 286 КК, в якості основного покарання дорівнює двомстам НМДГ (3400 грн), що навіть є меншим за мінімальну заробітну плату, встановлену в 2019 р. (4173 грн). Такий штраф становить третину до прогнозованої середньої заробітної плати українців у 2019 р. (10100 грн) [3].

Таким чином чи може йти мова про попереджувальний ефект зазначеної норми, враховуючи і той факт, що додаткове покарання у вигляді позбавлення права керувати транспортними засобами на строк до трьох років передбачене у санкціях частин 1 і 2 ст. 286 КК як альтернативне? Вважаємо, що ні. Для порівняння санкція ч. 1 ст. 130 КУпАП «Керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції» передбачає накладення штрафу на водіїв у фіксованому розмірі – шестисот НМДГ з позбавленням права керування транспортними засобами на строк один рік.

22.11.2018 р. Верховною Радою України було прийнято Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень [4]. Зазначений проект закону передбачає встановлення більш суворих покарань за злочин, передбачений ч. 1 ст. 286 КК, зокрема: штраф запропоновано збільшити з розміру від двохсот до п'ятисот НМДГ до розміру від

трьох тисяч до п'яти тисяч НМДГ; додаткове покарання у вигляді позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років запропоновано зробити обов'язковим. Наразі 07.12.2018 р. зазначений Проект закону направленим на підпис Президенту України, однак й досі ним не підписаний. На нашу думку, цілком вірною є законодавча ініціатива щодо встановлення більш суворого покарання за злочин, передбачений ст. 286 КК. Так запропонований розмір штрафу у розмірі від трьох тисяч до п'яти тисяч НМДГ вбачається цілком відповідним до тяжкості вчиненого діяння та здатним здійснювати попереджувальний вплив на осіб, що керують транспортними засобами. Слід також підтримати ініціативу законодавця щодо встановлення додаткового покарання у вигляді позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років в якості обов'язкового. Проте зовсім незрозумілим є те, що у зазначеному Проекті закону такий же вид покарання у ч. 2 цієї статті залишений факультативним. Вбачаємо необхідним виправити зазначену невідповідність і передбачити покарання у вигляді позбавлення права керувати транспортними засобами на строк до трьох років в якості обов'язкового і в санкції ч. 2 ст. 286 КК. Встановлення мінімального строку, на який може бути призначено покарання у вигляді позбавлення права керувати транспортними засобами, на рівні одного року, надасть суду можливість індивідуалізувати практику призначення зазначеного виду покарання.

Аналізованим Проектом закону від 22.11.2018 р. до КК України також встановлюється відповідальність за керування транспортними засобами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції (ст. 286-1 КК відповідно до Проекту закону) [4]. Вбачається, що введенням до КК ст. 286-1 КК законодавець створює колізію між застосуванням п. 13 ст. 67 та ст. 286 КК України [5, с. 867]. Крім того передбачена Проектом закону норма є більш м'якою, ніж чинні адміністративні стягнення за злісне порушення зазначеної норми: так, відповідно до ч. 3 ст. 130 КУпАП за вчинення керування транспортними засобами особами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та

швидкість реакції, а також передача керування транспортним засобом особі, яка перебуває в стані такого сп'яніння чи під впливом таких лікарських препаратів, а так само відмова особи, яка керує транспортним засобом, від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, особою, яка двічі протягом року піддавалася адміністративному стягненню за зазначене правопорушення поряд з іншими передбачається таке стягнення як позбавленням права керування транспортними засобами на строк десять років [6]. Відповідно криміналізація керування транспортними засобами особами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, не лише призведе до колізії цієї норми з нормою ст. 286 КК, і крім того зробить фактичну відповідальність за вчинене правопорушення більш м'якою, оскільки відповідно до КК України максимальний строк позбавлення права займатися певною діяльністю як додаткового покарання становить строк від одного до трьох років (ч. 1 ст. 55 КК України). Таким чином, щоб зробити відповідальність за керування транспортними засобами особами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, більш суворою в частині призначення додаткового покарання у вигляді строк позбавлення права займатися певною діяльністю необхідно вносити зміни і до загальної частини КК України, як це до речі було здійснено декілька років тому в КУпАП (ч. 2 ст. 30 КУпАП).

Резюмуючи, пропонуємо, викласти санкції частин 1 і 2 ст. 286 КК в наступній редакції:

абз. 2 ч. 1 ст. 286 КК: «карається штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років»;

абз. 2 ч. 2 ст. 286 КК: «караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років».

Список бібліографічних посилань

1. Статистика аварійності в Україні // Управління безпеки дорожнього руху : сайт. URL: <http://www.sai.gov.ua/ua/ua/static/21.htm> (дата звернення: 01.03.2019).
2. Статистика ДТП в Україні // Патрульна поліція : сайт. URL: <http://patrol.police.gov.ua/ru/statystyka/> (дата звернення: 01.03.2019).
3. В 2019 году средняя зарплата в Украине составит 10,1 тыс. гривен, – Минфин // БУКВЫ : сайт. URL: <https://bykvu.com/bukvy/107942-v-2019-godu-srednyaya-zarplata-v-ukraine-sostavit-10-1-tys-griven-minfin> (дата звернення: 01.03.2019).
4. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень / ініціатори: А. А. Кожем'якін, М. П. Паламарчук, І. О. Котвицький та ін. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63928 (дата звернення: 01.02.2019).
5. Крайник Г. С., Овчаренко А. Є. Щодо перспектив доповнення Кримінального кодексу України статтею 286. *Молодий вчений*. 2018. № 11 (63). С. 865–868.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення : закон України від 07.12.1984 № 8073-X // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 01.03.2019).

Одержано 03.04.2019

★

УДК 342.951

Віктор Вікторович Білан,

слухач магістратури факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ДІЛЬНИЧНИХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ

Діяльність дільничних, на відміну від працівників інших служб, є багатофункціональною і забезпечує у визначеному обсязі всі напрямки і види адміністративної і іншої діяльності поліції. Цим визначається їх особливе місце, роль та значення у вирішенні завдань Національної поліції. Дільничний офіцер поліції є представником Національної поліції на поліцейській дільниці. У своїй повсякденній діяльності він керується Конституцією Ук-

раїни, Законом України «Про Національну поліцію», іншими законодавчими актами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативними актами МВС України, Загальною декларацією прав людини, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод.

Завдання, що виконують дільничні офіцери поліції, на нашу думку, умовно можна поділити на три види:

1. Загальні – передбачені Законом України «Про Національну поліцію» і встановлюють, що загальними завданнями поліцейського є надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги;

2. Спеціальні – визначаються особливістю і специфікою повноважень дільничного офіцера поліції. Так, у відповідності до «Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції», затверджено наказом МВС України № 650 від 28.07.2017, до спеціальних завдань дільничного офіцера поліції віднесено: 1) діяльність, що ґрунтується на принципі взаємодії з населенням на засадах партнерства та має на меті співпрацю з громадянами, громадськими організаціями, установами, підприємствами різних форм власності; 2) взаємодія з органами державної влади та місцевого самоврядування, населенням й утвореними відповідно до чинного законодавства громадськими формуваннями з охорони громадського порядку; 3) виконання завдань, спрямованих на дотримання прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 4) ужиття заходів для взяття на облік осіб, щодо яких здійснюється превентивна робота, підтримання в актуальному стані інформаційних підсистем єдиної інформаційної системи МВС; 5) співпраця з групами реагування патрульної поліції щодо застосування превентивних заходів стосовно осіб, які схильні до вчинення правопорушень та/або перебувають на превентивних обліках поліції; 6) інформування чергової частини органу (підрозділу) поліції у разі отримання від населення відомостей про осіб, які мають наміри вчинити кримінальні правопорушення або їх учинили, розшукуваних злочинців, осіб, які зникли безвісти;

7) організація та контроль діяльності помічника ДОП, що полягає в плануванні роботи, наданні відповідних доручень та навчанні методики й тактиці роботи на поліцейській дільниці, перевірці якості, повноти та об'єктивності складених ним матеріалів; 8) підтримання професійного рівня шляхом навчання в системі службової підготовки та самопідготовки.

3. професійні, які визначаються специфічними особистісними якостями та навичками, якими наділений дільничний офіцер поліції, як безпосередній суб'єкт, постійної взаємодії з населенням.

Таким чином, на нашу думку, адміністративно-правовий статус дільничного офіцера поліції, визначається на основі специфічних та професійних завдань та навичок. Які відрізняють його поміж інших співробітників Національної поліції України.

Одержано 02.05.2019

★

УДК 349.2(477)

Орест Андрійович Будь,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ЩОДО СПЕЦИФІКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ПРОЦЕСІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ

Підвищена увага держави і суспільства до діяльності Національної поліції України визначила нагальну потребу у вирішенні багатьох питань організаційно-правового характеру та врегулювання проблем, пов'язаних з функціонуванням даного правоохоронного органу. При цьому мова йде насамперед про потребу у визначенні змісту завдань та специфіки функцій поліції. Згідно із Законом України «Про Національну поліцію» поліцейські уповноважені застосовувати дії превентивного та примусового характеру в ході забезпечення публічної безпеки і порядку [1, ст. 29], при цьому перелік функцій відсутній. Відповідно, надання правового аналізу та наукових доктрин щодо визначення такої категорії як «функція» крізь призму поліцейської діяльності сприятиме більш глибокому дослідженню поліцейських заходів, а також

допоможе визначити правові прогалини щодо порядку їх застосування в умовах сьогодення.

Варто зазначити, що єдиного підходу до тлумачення терміну «функція» на сьогоднішній день в юридичній літературі не існує. Більшість наукових підходів зводяться до розуміння поняття функції як до процесу виконання [2, с. 498]. Крім того, часто зазначений термін використовується в таких значеннях як: специфічна діяльність людини; явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення та змінюється відповідно до його змін; роботу кого-, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось; призначення, роль чого-небудь [3, с. 1552]. Все це вказує на те, що функція не являється самостійним явищем, а тісно пов'язана з рядом інших правових категорій у різних сферах. Схожу позицію підтримує В. А. Шатіло, який зазначає, що функція та компетенція будь-якого органу держави перебувають у тісному зв'язку між собою. Функція державного органу вказує головний напрям його діяльності, шлях до загальної мети [4, с. 11]. В той же час існує твердження, що функції та компетенція – це різні аспекти правового статусу державного органу. Тобто функція передбачає певний напрямок діяльності, орієнтований на відповідний результат, між тим як компетенція визначає юридичні можливості реалізації цієї діяльності [5, с. 169–170]. Слід зазначити, що з етимології походження саме функція є «природним посередником між завданнями й очікуваним результатом (метою) управління. Враховуючі таку позицію науковців, ми вважаємо, що функція виступає як практична діяльність на шляху реалізації завдань.

Стаття 2 Закону України «Про Національну поліцію» [1] визначає основним завданням поліції надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. На відміну від вказаного Закону такий нормативний акт як Положення про Національну поліцію формулює завдання поліції де що іншим чином, як: 1) реалізація державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання

публічної безпеки і порядку; 2) внесення на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо забезпечення формування державної політики в зазначених сферах; 3) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [6]. Викладена подібним чином позиція законодавця є дещо нелогічною, особливо якщо враховувати той факт, що зазначені нормативні акти мають різну юридичну силу. Слід звернути увагу і на те, що до структури Національної поліції входять різні підрозділи, а отже, виходячи з їх специфіки перед цими органами стоять додаткові завдання та функції. Враховуючи це, О. Ю. Прокопенко надає власне бачення змісту основних завдань Національної поліції, на основі яких виокремлює функції поліції, як суб'єкта забезпечення правопорядку у регіоні, до яких відносяться: 1) реалізація державної політики на регіональному рівні у сферах: охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави; протидії злочинності; підтримання публічної безпеки; 2) охорона і забезпечення громадського порядку і публічної безпеки, прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави на регіональному рівні; 3) захисту власності від злочинних та кримінально протиправних посягань; 4) забезпечення безпеки дорожнього руху; 5) здійснення профілактичних заходів; 6) виявлення кримінальних та адміністративних правопорушень; 7) запобігання, виявлення та припинення злочинів, вчинених із терористичною метою; 8) попередження, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів проти власності; 9) надання в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [7, с. 119].

Таким чином нам розуміється, що під функціями поліції слід розглядати основні напрямки діяльності поліції, за допомогою яких визначається специфіка поліцейської діяльності, призначення та повноваження окремого структурного підрозділу (його посадових осіб) в загальній системі органів Національної поліції. Відповідно, логічною є і наявність зв'язку між завданнями та функціями.

Зауважимо, що законодавець, нажаль, не включив у Закон України «Про Національну поліцію» перелік функцій, які мали

місце у відміненому Законі України «Про міліцію». Але якщо зміни торкнулися і завдань і структури Національній поліції, відповідно, повинні були торкнутися і механізму реалізації функцій поліції. До речі, якщо звернутися до практичної діяльності поліції, виявляється, що напрямки її діяльності залишаються такими ж, як і були окреслені в п. 1 та п. 2 ст. 23 Закону України «Про міліцію», зокрема: 1) здійснення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень; 2) виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вжиття у межах своєї компетенції заходів для їх усунення [8]. Крім того, можна навести ще позицію А. Є. Крищенко, який вважає, що функції, визначені для міліції, не втратили своєї актуальності. Їх так само виконують працівники Національної поліції. З огляду на це, поліція має виконувати адміністративну, профілактичну (превентивну), соціальну, оперативно-розшукову, кримінальну процесуальну, контрольну, виконавчу, охоронну функції. При цьому, він виділяє додаткові (внутрішні) функції, тобто ті, що покликані забезпечити виконання основних функцій та сприяти належній діяльності правоохоронного органу. Це: кадрова, інформаційно-аналітична, просвітницька, матеріально-забезпечувальна, функція співробітництва [9]. Певна річ, що функції можливо класифікувати і за іншими критеріями. Адже на сьогодні питанням дослідження функцій поліції свою увагу приділяє багато вчених-адміністративістів, проводячи поділ їх на групи та певні види. Так, О. С. Проневич виокремлює такі функції поліції [10, с. 142–145] як: адміністративна (адміністративна; виконавчо-примусова); превентивно-соціальна (попереджувально-профілактична, соціально-сервісна); оперативно-розшукова; кримінально-процесуальна; охоронна. Аналізуючи інші наукові доктрини, можна до функцій віднести й такі, як: забезпечення додержання законності в діяльності працівників поліції; кадрова політика та забезпечення професійної підготовки кадрів, виховна робота; забезпечення правового та соціального захисту працівників поліції, розроблення пропозицій з цих питань і внесення їх на розгляд до відповідних органів; здійснення організаційних заходів, спрямованих на зміцнення та розвиток матеріально-технічної бази поліції; координація дій структурних підрозділів поліції між собою та організація

взаємодії з іншими правоохоронними органами, державними установами, органами місцевого самоврядування, громадськістю; міжнародне співробітництво; запобігання, виявлення та припинення правопорушень тощо.

Разом з тим, ми повністю погоджуємося з позицією Д. М. Ластовича, який наголошує, що поліція в рамках надання поліцейських послуг може виконувати лише ті функції, які безпосередньо впливають із поставлених перед нею завдань [11, с. 144]. При цьому слід зауважити, що функції, які стоять перед органами Національної поліції мають системний характер та спрямовані на виконання завдань які ставить перед нею держава. Усі функції взаємопов'язаними між собою, оскільки спрямовані на досягнення спільної мети – забезпечення публічної безпеки і порядку в державі, дотримання прав, свобод та законних інтересів громадян, тощо. Не можливо не відзначити, що структура Національної поліції складається з різних підрозділів. Зважаючи на це, для одних з них вказані функції поліції будуть першочерговими, а для інших будуть носити другорядний характер. Крім того, всі функції, які реалізуються поліцією під час виконання покладених на неї завдань є похідними від правоохоронної функції держави. Адже саме держава наділила поліцію правом застосовувати поліцейські заходи (комплекс дій превентивного або примусового характеру) відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень при реалізації правоохоронної функції, і які у свою чергу обмежують певні права і свободи людини. Тому окрема роль серед існуючих засобів впливу поліції на поведінку фізичних і юридичних осіб відведена саме превентивним засобам, від яких залежить стан правопорядку як в регіоні, так і в державі загалом. У цьому аспекті О. В. Волошенюк зауважує, що значення функції профілактики або превенції як головного напрямку протидії злочинності обумовлено тим, що цей напрямок найбільш гуманний у підтриманні правопорядку й забезпеченні безпеки суспільства; є найбільш ефективним засобом протидії злочинності, адже покарання як регулятор людської поведінки має обмежені можливості; є найбільш економічним способом реалізації правоохоронної функції [12, с. 42–43].

Підсумовуючи усе вище викладене зробимо певні висновки: саме від чіткого визначення завдань поліції залежить чітке

визначення її функцій та зміст повноважень поліцейських. При цьому слід враховувати той факт, що при виконанні правоохоронної та превентивної функцій поліція наділена правом застосування поліцейських заходів примусового та превентивного характеру. Відповідно, відсутність законодавчого закріплення функцій поліції, наявність розбіжностей у визначенні завдань поліції в правовому значенні сприяє неузгодженості дій в повсякденній роботі підрозділів поліції. Адже саме реалізація цього напрямку охоплює значну частину роботи поліцейських.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
2. Философский энциклопедический словарь / ред.-сост. Е. Ф. Губский и др. М. : Инфра-М, 2012. 576 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2009. 1736 с.
4. Шатіло В. А. Співвідношення функцій державного апарату та механізму державної влади. *Вісник Академії адвокатури України*. 2013. № 2 (27). С. 5–11.
5. Сквірський І. О. Теорія і практика громадського контролю у публічному управлінні: адміністративно-правове дослідження : монографія. Харків : Диса плюс, 2013. 428 с.
6. Положення про Національну поліцію : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 // Урядовий портал : веб-портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248607704> (дата звернення: 20.04.2019).
7. Прокопенко О. Ю. Діяльність органів Національної поліції України як суб'єкта забезпечення правопорядку у регіоні: адміністративно-правові засади : монографія. Харків : В справі, 2016. 448 с.
8. Кузьменко О. В. Завдання Національної поліції України: проблеми правового регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 2. С. 200–201. URL: http://lsej.org.ua/2_2016/62.pdf (дата звернення: 20.04.2019).
9. Крищенко А. Є. Завдання та функції Національної поліції як учасника адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (103). С. 121–130.
10. Проневич О. С. Функції поліції (міліції): нормативно-доктринальна інтерпретація. *Право і Безпека*. 2010. № 4 (36). С. 141–146. URL: <http://old.pb.univd.edu.ua/?controller=service&action=download&download=18544> (дата звернення: 20.04.2019).

11. Волошенюк В. О. Європейський досвід запобігання вчинення правопорушень // Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми : тези доп. круглого столу (м. Харків, 27 жовт. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 42–45.

12. Ластович Д. М. Місце та значення поліцейських послуг в діяльності Національної поліції. *Форум права*. 2016. № 1. С. 141–146. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_1_25.pdf (дата звернення: 20.04.2019).

Одержано 23.04.2019

★

УДК 351.74/.76

Дмитро Олексійович Булатін,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Адміністративно-правове забезпечення є різновидом правового забезпечення, що цілеспрямовано впливає на поведінку людей та суспільні відносини за допомогою правових (юридичних) засобів. Забезпечення виражається у діяльності уповноважених державою органів щодо здійснення своїх функцій, що виражається у фактичній реалізації правових приписів, прав і свобод громадян. Адміністративно-правове забезпечення є складним, багатоплановим та комплексним поняттям.

Воно охоплює, зокрема, діяльність держави із створення відповідного нормативно-правового забезпечення превентивної діяльності, належних правових умов відбору персоналу, підготовки кадрів, здійснення превенції, гарантування правового захисту всіх учасників превентивної діяльності. Адміністративно-правове забезпечення може здійснюватися в нормативно-правовому, науковому та інформаційному напрямках.

Таке адміністративно-правове забезпечення можна розглядати у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності Національної поліції України можна визначити як упорядкування

суспільних відносин Національною поліцією України, їх юридичне закріплення за допомогою правових норм, охорона, реалізація і розвиток. Про вузьке розуміння піде мова далі.

Адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності Національної поліції України [1] є регламентованою нормами законодавства діяльністю органів державної влади, зміст якої становить створення умов для превенції адміністративних деліктів, реалізації, охорони та захисту прав громадян під час превентивної діяльності за допомогою адміністративно-правових засобів. До таких засобів, наприклад, відносяться засоби адміністративного судочинства та засоби безпосереднього, прямого та опосередкованого захисту суспільних відносин Національною поліцією України.

Адміністративно-правове забезпечення регламентує адміністративно-правовими нормами діяльність Національної поліції України, і спрямоване на створення необхідних умов для належного здійснення превентивної діяльності. Держава за допомогою спеціального механізму упорядковує суспільні відносини в сфері превенції, здійснюючи їх закріплення, здійснюючи охорону, реалізацію та розвиток.

В науці у більшості визначень адміністративно-правового забезпечення діяльності державних органів виділяють такі ознаки: сукупність адміністративно-правових заходів і засобів; містить систему гарантій забезпечення учасникам превентивної діяльності їх прав; створює відповідні умови охорони та захисту певних суспільних відносин; регулювання переважно нормами адміністративного права.

Механізм адміністративно-правового забезпечення включає структурно взаємопов'язаних між собою суб'єктів, які створюють надійні умови для превенції адміністративним деліктам. Адміністративно-правове забезпечення створює та підтримує умови для виконання вимог законодавства України за допомогою адміністративно-правових засобів у правовій сфері. Загалом, адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності Національної поліції України повно відображається в структурі його механізму, в котрий входить: 1) адміністративно-правові норми; 2) адміністративно-правові відносини; 3) принципи здійснення превентивної діяльності Національною поліцією України; 4) стадії здійснення превентивних заходів; 5) гарантії забезпечення учасникам превентивної діяльності їх прав; 6) акти застосування норм

права. Механізм адміністративно-правового забезпечення превентивної діяльності Національної поліції України включає норми права, правовідносини, процес реалізації зазначених правових норм через визначені в цих нормах форми і методи. До форм відносять: видання нормативно-правових актів; укладання адміністративно-правових договорів; здійснення юридично значущих дій (державна реєстрація, сертифікація, надання дозволів); видання інших офіційних документів; контроль та нагляд; службове розслідування. Серед методів адміністративно-правового забезпечення превентивної діяльності Національної поліції України можна виділити традиційні переконання та примус. Також виділяють правові та неправі (управлінські, організаційні) методи.

Адміністративно-правового забезпечення превентивної діяльності Національної поліції України охоплює комплекс заходів Національної поліції України, які спрямовані на реалізацію державної політики у здійсненні превентивної діяльності. Серед завдань адміністративно-правового забезпечення превентивної діяльності Національної поліції України виділяють економічні, нормативно-правові, соціальні та управлінські. Адміністративно-правового забезпечення превентивної діяльності є складовою державного управління, його правовою формою.

Щодо структури адміністративно-правового забезпечення превентивної діяльності Національної поліції України можна виокремити наступні елементи: об'єкт адміністративно-правового забезпечення; суб'єкт адміністративно-правового забезпечення; норми адміністративного права; адміністративно-правові відносини та їх зміст; гарантії, заходи, засоби, форми та методи адміністративно-правового забезпечення. Об'єктом є суспільні відносини з превенції адміністративних деліктів. Суб'єкт – Національна поліція України, що наділена відповідними повноваженнями щодо здійснення превентивної діяльності. В структуру Національної поліції України входять уповноважені структурні підрозділи, в назву котрих винесено основний напрямок їх роботи – превентивна діяльність.

Норми адміністративного права регулюють суспільні відносини у сфері превенції правопорушень. Адміністративно-правові відносини – це правові зв'язки, що виникають, розвиваються та припиняються між суб'єктом та об'єктом у процесі реалізації приписів адміністративно-правових норм. Гарантії, заходи, засоби, форми та методи адміністративно-правового забезпечення

реалізуються через діяльність Національної поліції України стосовно тих чи інших суспільних відносин. Під гарантіями розуміється система правових та неправових умов та заходів, які передбачені або застосовуються для належного та правомірного здійснення превентивної діяльності, забезпечують фактичну реалізацію, охорону та захист прав, свобод та законних інтересів суб'єктів відповідних правовідносин [2, с. 46–50].

Наостанок відмітимо, що превентивна діяльність Національної поліції України є відносно новим напрямком діяльності, адже не можна ототожнювати превентивну діяльність та попередження правопорушень. Відтак, дослідження питань, пов'язаних з адміністративно-правовим забезпечення такої діяльності є актуальним та потребує уваги учених, адже одним з безумовних пріоритетів правової демократичної та соціальної держави є забезпечення належних умов для реалізації прав і свобод людини та громадянина. А превентивна діяльність Національної поліції України є напрямком, котрий дозволить максимально їх забезпечити.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 21.04.2019).

2. Гумін О. М., Пряхін Є. В. Адміністративно-правове забезпечення: поняття та структура. *Наше право*. 2014. № 4. С. 46–50. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nashp_2014_4_9.pdf (дата звернення: 21.04.2019).

Одержано 25.04.2019

★

УДК 343.56

Дарія Олександрівна Васильєва,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ФАКТОРИ ДЕТЕРМІНАЦІЇ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ГРАЛЬНОГО БІЗНЕСУ

Виявлення та дослідження причин та умов окремих видів злочинів та злочинності в цілому дозволяє розкрити суть даного явища, пояснити закономірності його походження, виявити тенденції змін у структурі та рівні злочинності, визначити стратегію та розробити ефективні запобіжні заходи.

Традиційно у кримінології прийнятий підхід до поділу факторів детермінації злочинів на об'єктивні та суб'єктивні, дослідження яких здійснюється в єдності на основі комплексного аналізу.

Що стосується злочинів у сфері грального бізнесу, то факторами об'єктивного порядку є їх політико-правові, економічні, організаційно-управлінські причини та умови; суб'єктивного порядку – ідеологічні та психологічні фактори.

Політичні фактори безпосередньо вплинули на ситуацію, яка склалася у теперішній час із гральним бізнесом в Україні. Політичне рішення щодо його заборони, з одного боку, не призвело до подолання причин злочинності у цій сфері правовими заходами, з іншого боку, обумовило загострення негативної ситуації, що склалася у гральному бізнесі.

З моменту заборони грального бізнесу у 2009 році пройшло майже 10 років, але і зараз цій сфері притаманні велика кількість порушень, значна криміналізація, критичне підвищення ступеня її соціальної шкідливості. У 2018 році в Україні діяли майже 2 тисячі нелегальних закладів грального бізнесу, що прикривалися вивісками лотерей [1], вільно працюють онлайн-казино, заборонені у 2011 році, незалежно від того, в якій країні розташований ігровий сервер. Методи контролю за такими сайтами виявилися неефективними: азартні ігри з українського інтернету нікуди не зникли, але перестали обкладатися податками та приносити дохід у бюджет держави. За підрахунками Міністерства фінансів, азартні ігри змогли б приносити не менше 5 млрд грн додаткового доходу у державний бюджет, причому частка онлайн-казино в цьому сегменті становить близько 20 % [2].

Щодо чинного законодавства, то поширенню злочинності та ускладненню запобігання їй сприяють проблеми правового забезпечення у сфері грального бізнесу. Відповідно до Аналітичних матеріалів щодо ситуації з ігровим бізнесом, підготовлених Міністерством фінансів України, ця ситуація сама по собі є криміногенною. Закон чітко не визначає що таке лотерея та забороняє обмежувати оператора у проведенні будь-яких видів лотерей. Вказані положення дають можливість операторам проводити лотереї, які не відрізняються від заборонених азартних ігор на гральних автоматах та тоталізатор (букмекерська діяльність); позбавляють Мінфін можливості встановити Ліцензійними умовами вичерпний

перелік видів (класичних) лотерей для операторів. Законодавством не визначено обмеження для максимального розміру призового фонду, що дає можливість операторам мінімізувати відрахування до державного бюджету.

У теперішній час існує нагальна потреба в системному регулюванні сфери азартних ігор спеціальним законом. Саме законодавче регулювання здійснення грального бізнесу забезпечить суттєве зниження рівня злочинності в цій сфері, хоча б з тієї причини, що, в будь-якому разі, певна частина тіньових підприємців скористується можливістю не порушувати закон, а невинуваті гравці отримають законну можливість задовольняти свій азарт. Це є ще одним доказом взаємозв'язку об'єктивних (політичних, правових) та суб'єктивних (психологічних) факторів злочинів у сфері грального бізнесу.

Економічні фактори, з одного боку, не дозволяють відмовитися від грального бізнесу взагалі, оскільки це економічно недоцільно, з іншого боку, є основною причиною вчинення при здійсненні цієї діяльності злочинів, навіть у незабороненому секторі. По-перше, гральний бізнес, як і будь-який інший, націлений на отримання прибутку, що є рушійною силою його розвитку, навіть у неправовому полі. По-друге, дохід є мотивом гравців, який спонукає їх до гри, не зважаючи на її ризики економічного, правового, морального характеру. Ці фактори є об'єктивними, їх треба урахувати при розробці заходів правового регулювання грального бізнесу. Ці фактори загострюються у період економічних криз та нестабільності, коли знижуються реальні доходи населення, відчувається дефіцит фінансових ресурсів, зростає безробіття. В Україні в середньому понад 60 осіб із 100, які вдаються до зайняття гральним бізнесом, не дивлячись на його кримінально-правову заборону, є безробітними, що вказує на суттєвість значення цієї причини в механізмі детермінації цього злочину. На думку багатьох учених-кримінологів, зменшення рівня злочинності прямо пов'язане із розв'язанням проблеми поліпшення матеріальних умов життя людей. Цю тезу підтверджують і дані досліджень, згідно з якими велику кількість злочинів вчиняють особи без постійного місця проживання чи постійної роботи, які знаходяться на межі крайньої бідності.

Організаційно-управлінськими факторами злочинів у сфері грального бізнесу є такі, як невиконання приписів центральних

органів влади, бюрократизм, недотримання законів, помилки у доборі керівних кадрів тощо. Визначальну роль в детермінації незаконного грального бізнесу ці фактори відіграють тому, що зайняття гральним бізнесом є злочином, що триває, отже відсутність або неефективність діяльності, спрямованої на виявлення його проявів, або неадекватна реакція на його здійснення з боку державних органів, уповноважених на здійснення управління та контролю в цій сфері, призводять до продовження його вчинення та збільшення шкоди, яку він наносить суспільству. Так, правоохоронні органи в ході протидії незаконному гральному бізнесу не враховують його особливості, що є причиною невиявлення великої кількості гральних закладів, переважної більшості учасників їх діяльності, особливо організаторів та пособників, а також обумовлює низьку якість проведеного розслідування, що в суді призводить до виправдання винних осіб або повернення матеріалів прокурору. Звичайно, не лише діяльність правоохоронних органів містить фактори детермінації незаконного грального бізнесу. Неефективність і навіть шкідливість для суспільства можна спостерігати в діяльності майже всіх органів державної влади.

Вплив ідеологічних факторів на рівень злочинності у сфері грального бізнесу безпосередньо залежить від рівня культури. Зайняття незаконним гральним бізнесом пов'язане з негативними наслідками зниження загального рівня культури та моральних критеріїв у суспільстві. Роль даного чинника в детермінації злочинності у сфері грального бізнесу полягає в тому, що відбувається формування серед покоління нинішньої молоді певного про шарку з підвищеними запитами, що живуть тільки сьогоднішнім днем і вважають можливим задоволення потреб будь-якими засобами. Ця молодь орієнтована на швидке досягнення успіху, має певну схильність до ризику, ділову хватку. При цьому низький рівень виявлення та розкриття реальних організаторів зайняття гральним бізнесом приводить до появи впевненості в безкарності подібних діянь, що в сукупності з можливістю вчинення подібних злочинів без ризику для життя створює додаткові передумови залучення до зайняття гральним бізнесом усе нових і нових осіб. Крім того, розповсюджується кримінальна субкультура.

Як відомо, людина – істота соціальна, тому велике значення для встановлення детермінаційного комплексу її злочинної поведінки

мають криміногенні фактори саме соціального порядку. Щодо психологічних факторів детермінації не можна обійти увагою основу виникнення та успішного існування грального бізнесу – азарт, який притаманний природі людини. Для грального бізнесу є типовими ситуації, коли особа припускає, або навіть знає, що стане жертвою злочину, але не може протистояти внутрішньому бажанню вчинити дії, які ймовірно чи точно призведуть до цього. Сам смисл незаконного грального бізнесу в тому, щоб використувати для отримання незаконних доходів від азарту – внутрішнього бажання відчувати певні гострі відчуття, можливість протистояння якому в ході азартної гри максимально знижується.

Об'єктивні та суб'єктивні фактори детермінації знаходяться в складній взаємодії та комплексно впливають на поведінку людини, схилиючи її у протиправний бік. Так, економічні детермінанти незаконного грального бізнесу породжують психологічну ситуацію в суспільстві, яка штовхає людей на протиправний шлях розв'язання своїх матеріальних проблем. Гральний бізнес є надприбутковим, що завжди буде приваблювати осіб, які для підвищення свого матеріального стану не зупиняються перед законодавчими заборонами. Отже, корисливий мотив завжди буде притаманний механізму детермінації зайняття незаконним гральним бізнесом. Таким чином, поділ детермінант злочинності у сфері грального бізнесу на об'єктивні та суб'єктивні має умовний характер, але це сприяє її аналізу та розробки на цій основі, економічних, політичних правових, організаційних заходів її подолання.

Список бібліографічних посилань

1. Майже 2 тисячі нелегальних закладів грального бізнесу працює в Україні // ЦЕНЗОР.НЕТ : сайт. URL: https://censor.net.ua/ua/video_news/3077893/mayije_2_tysyachi_nelegalnyh_zakladiv_gralnogo_biznesu_pratsyuje_v_ukrayini (дата звернення: 14.04.2019).

2. Цивірко К. Україна пообіцяла МВФ легалізувати гральний бізнес. Чи варто чекати цього в 2018 році? // 112.ua : сайт. URL: <https://ua.112.ua/statji/ukraina-poobitsiala-mvf-lehalizuvaty-hralnyi-biznes-chy-varto-chekaty-tsoho-v-2018-rotsi-458239.html> (дата звернення: 14.04.2019).

Одержано 19.04.2019

★

УДК 349.2

Ольга Володимирівна Веклюк,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ЩОРІЧНА ОСНОВНА ВІДПУСТКА ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Відпочинок поряд з працею є основним соціальним становищем, у якому людина перебуває все своє життя, за винятком дитячого віку. Праця обов'язково повинна чергуватись з відпочинком. Адже без відпочинку людина втрачає здатність плідно працювати.

Право працівника поліції на відпочинок – Конституційне право, на яке, відповідно до ст. 45 Конституції України, має право кожен хто працює [1]. Це положення знайшло своє відображення та деталізацію і у Кодексі законів про працю України, Законі України «Про відпустки», Законі України «Про Національну поліцію». Таким чином, принцип «право на відпочинок працівникам Національної поліції» має суттєве значення у системі принципів сучасного трудового права, а відпустка є одним із першочергових способів його реалізації.

Відпустка – це є встановлений законом або на його основі календарний період, протягом якого працівник вільний від виконання своїх трудових обов'язків і має право використовувати її на власний розсуд або за призначенням. Вона надається, як правило, за відпрацьований робочий рік і при цьому зберігається місце роботи, і у передбачених законом випадках – заробітна плата. Робочий рік обчислюється з дня укладення трудового договору [2, с. 294].

Законодавцем передбачено надавати відпустки для різних цілей. Так, для відновлення працездатності і для відпочинку надаються щорічні оплачувані відпустки, які в свою чергу діляться на основні та додаткові; за станом здоров'я, за сімейними обставинами та ін.

Таким чином, щорічна відпустка – це гарантоване законом певне число вільних від роботи днів (крім вихідних, неробочих святкових днів), що надається щороку всім працівникам для безперервного відпочинку і відновлення працездатності із збереженням місця роботи (посади) і заробітної плати.

Основна відпустка – це така відпустка, право на яку мають всі працівники. Це є відмінністю основної відпустки від усіх інших. Для одержання інших видів відпусток необхідні спеціальні підстави для їх одержання.

Відповідно до ст. 75 Кодексу законів про працю України та ст. 6 Закону України «Про відпустки» щорічна основна відпустка надається працівникам тривалістю не менш як 24 календарних дні за відпрацьований робочий рік, який відлічується з дня укладення трудового договору. При цьому, право працівника на щорічну основну відпустку повної тривалості у перший рік роботи настає після закінчення шести місяців безперервної роботи на даному підприємстві [3; 4].

Тобто, за загальним правилом – для того, що отримати щорічну основну відпустку, працівник повинен офіційно пропрацювати на підприємстві не менше шести місяців.

Працівники Національної поліції є спеціальним суб'єктом трудових правовідносин. Тому реалізація права на щорічну відпустку таким працівникам регулюється Законом України «Про Національну поліцію».

Тому згідно ст. 92 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейським надаються щорічні чергові оплачувані відпустки в порядку та тривалістю, визначених цим Законом. Поліцейському надаються також додаткові відпустки у зв'язку з навчанням, творчі відпустки, соціальні відпустки, відпустки без збереження заробітної плати (грошового забезпечення) та інші види відпусток відповідно до законодавства про відпустки[5].

Порядок обчислення такої відпустки передбачається ст. 93 цього Закону. Тривалість відпусток поліцейського обчислюється подовово. Святкові та неробочі дні до тривалості відпусток не включаються. Тривалість щорічної основної оплачуваної відпустки поліцейського становить тридцять календарних днів, якщо законом не визначено більшої тривалості відпустки [5].

Право на щорічну відпустку виникає у поліцейського з першого ж дня служби, проте для фактичного її отримання поліцейський повинен мати певний стаж служби у поліції – відповідно до ч. 4 ст. 93 Закону України «Про Національну поліцію» тривалість чергової відпустки у році вступу на службу в поліції обчислюється пропорційно з дня вступу до кінця року з розрахунку однієї дванадцятої частини відпустки за кожен повний місяць служби.

Особливий характер службової діяльності працівників поліції обумовлюють надання їм подовжених основних щорічних відпусток, що є додатковою гарантією їх соціального захисту та своєрідною компенсацією за складність та напруженість їх роботи.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Мельник К. Ю. Трудове право України : підручник. Харків : Діа плюс, 2014. 480 с.
3. Кодекс законів про працю України : закон України від 10.12.1971 № 322-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 18.04.2019).
4. Про відпустки : закон України від 15.11.1996 № 504/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 2. Ст. 4.
5. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
Одержано 23.04.2019

*

УДК 351.741

Тетяна Валеріївна Гавриленко,

слухач магістратури факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЩОДО СУПЕРЕЧНОСТІ ОБМЕЖЕННЯ БУТИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ ВІДПОВІДНО ДО П. 4 Ч. 1 СТ. 61 ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІЦІЮ»

Відповідно до ст. 22 Конституції України конституційні права і обов'язки гарантуються і не можуть бути скасовані [1]. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Виходячи із законодавства, яке регулює діяльність осіб, які займають посади у органах державної влади ми знаємо, що при прийнятті на дану посаду особа повинна відповідати певним критеріям. Це стосується і особи, яка має намір стати поліцейським.

У ст. 61 Закону України «Про національну поліцію» зазначено перелік обмежень, які не дають права бути поліцейським. З юридичної точки зору обмеження, яке зазначене у п. 4 ч. 1

ст. 61 Закону України «Про національну поліцію» насправді незаконно звужує обсяг існуючого права громадянина України служити в Національній поліції. Адже в даному пункті зазначено, що не може бути поліцейським особа, щодо якої було припинено кримінальне провадження з nereабілітуючих підстав [2]. Це означає, що особа, яка і була звільнена від кримінальної відповідальності не може бути поліцейським. Але якщо щодо особи було припинено кримінальне провадження з nereабілітуючих обставин вона вважається відповідно до ст. 62 Конституції України невинуватою у вчиненні злочину, бо її вину не встановлено обвинувальним вирокom суду і відповідно, дана особа не має судимості [1].

Нереабілітуючими підставами звільнення від кримінальної відповідальності є:

- звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46 КК України);
- звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи, яка вчинила діяння, на поруки (ст. 47 КК України);
- звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки (ст. 48 КК України) [3].

Зазначені підстави існують тільки у злочинах невеликої та середньої тяжкості, що були вчинені особою вперше. З юридичної точки зору, означає, що особа, яка була звільнена від кримінальної відповідальності з цих підстав по-перше, не має судимості, а по-друге, діяння вчинені нею невеликої і середньої тяжкості. Хочу наголосити, що в даному випадку не звертається увага на моральний аспект, а розглядається питання відповідно до чинного законодавства України. І все таки, якщо ж особа навіть і була звільнена від кримінальної відповідальності, держава чомусь виходячи з п. 4 ч. 1 ст. 61 Закону України «Про національну поліцію» не дає можливості особі виправитися і реалізовувати свої права на рівні з іншими громадянами України, зокрема і стати поліцейським. Інше питання виникає тоді, коли бажаючий бути поліцейським був звільнений від кримінальної відповідальності з nereабілітуючої обставини – у зв'язку із закінченням строків давності. Адже в цьому випадку, можуть і вчинятися злочини які мають найвищу суспільну небезпечність для суспільства, наприклад злочини вчинені з особливою жорстокістю або які пов'язані зі зловживаннями службовим становищем, тобто такі, в яких

прямий умисел і характеристика особи чітко виражені в негативну сторону.

Отже, п. 4 ч. 1 ст. 61 Закону України «Про Національну поліцію» необхідно змінити для усунення неконституційних суперечностей у законодавстві України, які обмежують право осіб займати посади в Національній поліції України або врегулювати дане питання іншим чином.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 21.03.2019).

2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 21.03.2019).

3. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 21.03.2019).

Одержано 22.04.2019

★

УДК 51.74.(091)(477)

Дмитро Вікторович Галкін,

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
докторант Харківського національного університету внутрішніх справ*

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 20-Х РОКІВ ХХ СТОРІЧЧЯ

Конституція УСРР 1919 р. не розкривала ні сфери відомства наркоматів, ні принципів їх комплектування, не вказувала навіть кількості комісаріатів у республіці, відносячи це на вирішення поточного законодавства. Кожна з союзних республік на початку 1920-х років мала автономію у вирішенні значної кількості внутрішніх питань.

Перша угода про співробітництво політичних секретаріатів міліції РРФСР і УСРР датується 22 березня 1922 р. Угоду було укладено з метою обміну досвідом: політосвітньої роботи, наказами, інструкціями, навчальними програмами, доповідями й статистич-

ними звітами. Договір про співробітництво Головних управлінь міліції УСРР і Російської Федерації підписано 27 листопада 1922 р. У договорі декларувалося прагнення до встановлення єдиних організаційних форм побудови апарату й методів його роботи. При цьому в організаціях НКВС і Головних управлінь міліції республік допускалися відступи, викликані місцевими умовам». У структурах управлінь, дані «відступи» в період непу могли бути досить значними. Показовим є той факт, що в середині 1920-х років Народні комісаріати внутрішніх справ взагалі були скасовані в ряді союзних республік.

Тенденція до автономії республіканських комісаріатів і управлінь зберігалася протягом усього досліджуваного періоду. Так, Конституцією СРСР 1924 р. управління внутрішніми справами було віднесено до виняткової компетенції союзних республік. Формою співробітництва республіканських НКВС були всесоюзні наради Наркомів внутрішніх справ, де й відбувався обмін досвідом [1, с. 195].

В Україні в 1924 р. відбулася реорганізація НКВС. 20 вересня 1924 р. постановою ВУЦВК і РНК УСРР було затверджено нове Положення про Народний комісаріат внутрішніх справ.

Відповідно до цього положення, в перелік завдань НКВС УСРР, крім охорони революційного порядку, боротьби зі злочинністю, забезпечення громадської безпеки, входили ще й такі сфери, як управління комунальним господарством, місцями ув'язнень і нагляд за діяльністю місцевих органів влади. І, звичайно ж, управління міліцією й карним розшуком.

Слід зазначити, що в даному Положенні більш чітко, ніж у Положенні про НКВС РРФСР від 24 травня 1922 р., було визначено правове становище міліції. Так, недосконалість аналогічного російського нормативного акта призводила до постійних конфліктів між військовим командуванням і міліцією в питаннях підпорядкування (аж до пропозицій військового командування про ліквідацію НКВС РРФСР). З метою врегулювання даних проблем Наркомат з військових і морських справ РРФСР був змушений 22 серпня 1924 р. видати спеціальний циркуляр, що роз'ясняв принципи відносин між військовими й міліцією. Навіть нове Положення про НКВС РРФСР, прийняте ВЦВК і РНК РРФСР 28 березня 1927 р., містило лише загальні формулювання й стало, на думку

А. Я. Малигіна, повторенням старого Положення про НКВС РРФСР від 24 травня 1922 р. [2, с. 193].

Російський дослідник А. Я. Малигін вважає Положення про Народний комісаріат внутрішніх справ Української СРР одним «... з деяких правових актів того часу, що прямо закріплювали обов'язки міліції з охорони прав та інтересів громадян» [2, с. 185].

У структурі НКВС, разом з відділами адміністративним, виправно-трудохим, управління справами й інспекцією у справах комунального господарства, на правах відділу перебував відділ міліції й карного розшуку. Завданнями цього відділу була охорона порядку й громадської безпеки, захист населення від злочинності, нагляд за торгівлею й видача дозволів на придбання мисливської зброї, сприяння органам радянської влади при проведенні заходів, нагляд за виконанням радянських законів громадянами, установами й організаціями [3, с. 245].

Даний відділ міліції й розшуку складався із трьох підвідділів: міліції, розшуку й політичної інспекції.

Підвідділ міліції ділився на два відділення: відділення служби міліції та відділення обліку й укомплектування. Завдання підвідділу міліції зводилися до нагляду, управління й контролю за боротьбою з усіма видами злочинності (крім тих, що належали до відання ДПУ), взаємного інформування й зв'язку з органами ДПУ й військовим командуванням, призначення й переміщення у встановленому порядку командного складу міліції, ведення обліку особового складу, організації постачання міліції необхідним озброєнням і технікою, організації й управління промисловою міліцією, управління Всеукраїнською школою міліції й розшуку, розробки різного роду навчальних програм для цієї школи, а також до складання оперативних зведень про стан боротьби зі злочинністю в Україні.

Підвідділ розшуку мав у своєму складі відділення служби розшуку, відділення обліку й реєстрації й відділення із завідування розплідником собак-шукачів. Його завданнями були управління діяльністю місцевих органів розшуку УСРР, проведення дактилоскопичної реєстрації й розшуку злочинців, підготовка фахівців у цих галузях, розведення й дресирування собак-шукачів, навчання персоналу для роботи із собаками-шукачами, розробка методів боротьби з кримінальною злочинністю й навчання їх місцевих

органів, призначення й переміщення посадових осіб органів розшуку, провадження дізнання у злочинах, включаючи посадові злочини серед працівників міліції й розшуку, наукова праця щодо вивчення злочинів, статистики боротьби зі злочинністю, збір матеріалів з метою створення музеїв криміналістики, організація централізованої й систематизованої боротьби з особливо небезпечними злочинцями.

Відділ політичної інспекції займався наглядом за політроботою міліції й розшуку, а також збором і обробкою інформації про політичну роботу в органах міліції й розшуку [3, с. 245]. Виправно-трудоий відділ НКВС УСРР складався із загального відділення, адміністративно-пенітенціарної й виробничо-господарської інспекцій.

В окремих випадках (при спільній спеціальній оперативній роботі) органи міліції й карного розшуку зобов'язані були координувати свої дії з органами ДПУ [3, с. 244–245].

13 серпня 1924 р. Постановою ВУЦВК і РНК УСРР було прийнято «Положення про Державне політичне управління Української Радянської Соціалістичної Республіки». Відповідно до цього Положення, призначений ВУЦВК голова ДПУ УСРР був «уповноваженим Об'єднаного державного управління Союзу РСР (ОДПУ) при Раднаркомі УСРР»; в оперативному відношенні Управління керувалося «директивами й розпорядженнями Союзу РСР»; ДПУ УСРР було підзвітним як РНК УСРР, так і ОДПУ СРСР, існувало «на кошти, що відпускаються ОДПУ Союзу РСР, згідно з кошторисом й штатами, розробленими ДПУ УСРР [4, с. 662–664]. Таким чином, з 1924 р. ДПУ УСРР уже було повністю залежним від загальносоюзної системи: ОДПУ СРСР (на відміну від НКВС УСРР, що зберіг автономію).

Згідно з «Положенням про Народний комісаріат внутрішніх справ» і супутньою постановою ВУЦВК від 20 вересня 1924 р. «Про адміністративні відділи губернських і окружних виконавчих комітетів», місцевими органами НКВС були: у губерніях – губернські адміністративні відділи, в округах – окружні адміністративні управління (відділи). Виконання заходів і розпоряджень у районах Комісаріат здійснював через члена районного виконкому, який займався адміністративною роботою, у сільських місцевостях –

через сільради. У справах комунального господарства управління здійснювалося через місцеві органи комунального господарства.

Таким чином, проводилася нова реформа структури. Перебування підвідділів міліції на місцях у віданні адміністративних відділів НКВС повинно було забезпечити чітку централізацію й, відповідно, зробити структуру більш мобільною.

Список бібліографічних посилань

1. *Вісник НКВС УСРР*. 1919. № 3.
2. Малыгин А. Я., Яковлева Е. Ш. Из народа и для народа. М. : Изд. ДОСААФ СССР, 1988. 256 с.
3. Борьба с преступностью в Украинской ССР : в 2 т. / сост. П. П. Мхайленко ; М-во охраны обществ. порядка УССР. Киев : РНО при МООП УССР, 1966. Т. 1: 1917–1925 гг. 832 с.
4. *Вісник НКВС УСРР*. 1919. № 1.

Одержано 21.03.2019

★

УДК 51.74.(091)(477)

Олена Миколаївна Галкіна,

*кандидат юридичних наук, інспектор сектору моніторингу
Сахновщинського ВП ГУНП в Харківській області*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ШТАБНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ В РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

Проявом посилення розвитку процесів централізації управління органами міліції та її мілітаризації стало утворення в системі НКВС УСРР Головного управління міліції 30 березня 1920 р., яке мало здійснювати керівництва усіма видами діяльності міліції. На підставі прийнятого невдовзі Тимчасового положення про робітничо-селянську міліцію у квітні 1920 р., до її складу дозволялося зараховувати червоноармійців, які брали участь у боях, старших 28 років, і тимчасово звільнених з діючої армії в госпіталі або тих, що перебували у відпустці з причин хвороби [1, с. 48]. Протягом 1923–1924 рр. була ліквідована більшість озброєних банд. Точні і докладні відомості про бандитські напади на населені пункти Харківської губернії містилися в щотижневих інформаційних зведеннях [2, с. 11]. Подальший розвиток організаторської роботи

у центральному апараті й на місцях призвів до створення у січні 1929 р. адміністративно-організаційного відділу, який, зокрема, здійснював функції правового регулювання діяльності міліції, організаційно-штатної й кадрової роботи, інформаційного забезпечення. Трансформація системи органів внутрішніх справ у 20-ті роки обумовлювалась низкою обставин: зміною політичної обстановки, обсягу та характеру виконуваних функцій; специфікою фінансування органів державного управління; переведенням фінансування органів міліції на місцевий бюджет; відмовою від «надзвичайщини» в умовах нової економічної політики. Таким чином, у цей період формування штабних підрозділів та української міліції в цілому проходило у важких умовах: не вистачало кадрів, слабкою була матеріально-технічна база. Слід сказати, що часто міліція використовувалася радянськими органами як каральний інструмент для боротьби з населенням, що поставало проти влади більшовиків. Але все ж основною функцією міліції було забезпечення правопорядку, захист громадян від злочинності. І цю функцію вона, незважаючи на труднощі, виконувала.

Наступним етапом розвитку штабів органів внутрішніх справ можна вважати період 1934–1960 рр. Він характеризується тим, що на початку 1931 р. була заснована Головна інспекція ОГПУ по міліції та карному розшуку. Цей підрозділ реалізував такі елементи штабних функцій як інспектування діяльності міліції та карного розшуку; оперативне управління діяльністю цих структур; розробка структури, штатів і положень, що регламентують організацію центральних і місцевих органів; нормотворча робота; вивчення динаміки, структури та виявлення основних тенденцій зміни злочинності; узагальнення і розповсюдження передового досвіду охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю [3, с. 96]. Структурні підрозділи, які забезпечували у системі НКВС штабну функцію, і навіть Загальний відділ головного управління міліції готували до друку збірники циркулярів, наказів і вказівок центрального апарату та її місцевих органів, періодичних видань: «Вісник НКВС», «Адміністративний вісник НКВС РРФСР», «Бюлетень НКВС», «Робітничо-селянська міліція» та інші. У 1934 р. після створення НКВС СРСР було створено Головну інспекцію НКВС, яка виконувала суто контрольні функції. Вона проіснувала до 1957 р. [4]. Слід зауважити, що за роки війни

структура органів НКВС СРСР суттєво не змінювалася. Післявоєнний період став важливим етапом у формуванні і розвитку правоохоронних органів України, особливо що стосується органів міліції. Політичні причини та тяжкі соціальні умови, що склалися в післявоєнний час, змусили уряд провести чергову реорганізацію органів міліції. Наприкінці 50-х років активізувалася та набула більшої ефективності взаємодія міліції з населенням, що проявлялася перш за все в спільних патрулюваннях, проведенні профілактичних та культурних заходів з добровільними народними дружинами. На початку 60-х років добровільні народні дружини стали органічною часткою в зусиллях правоохоронних органів по забезпеченню та охороні громадського порядку [50]. У цей період спостерігається необґрунтоване звуження штабної роботи, що не сприяло поліпшенню діяльності органів внутрішніх справ. Таким чином, перші два етапи розвитку штабних підрозділів органів внутрішніх справ стали основою для становлення штабів ОВС в сучасному розумінні.

Третій етап історії становлення і розвитку штабних підрозділів ОВС включає в себе 1961–1973 рр. Протягом першої половини 60-х рр. було прийнято цілий ряд нормативних актів, які регулювали фактичну діяльність органів міліції, що дозволило суттєво підвищити ефективність та законність роботи, спрямованої на боротьбу зі злочинністю в УРСР, як результат – перші підрозділи штабного характеру – організаційно-методичні, контрольно-методичні та методичні відділи – стали створюватися в МВС, УВС лише на початку 1961 року.

Однак, в силу свого правового положення ці апарати не могли в повному обсязі задовольняти потреби в координації діяльності служб та підрозділів органів внутрішніх справ [6]. Початком процесу зародження самостійної штабної служби стало створення в 1967 році організаційно-інспекторського управління в МВС СРСР. Незабаром після цього штабні апарати з аналогічною назвою з'явилися в МВС союзних та автономних республік. Основні функції цих апаратів (забезпечувати координацію діяльності лінійних служб та вирішувати інші управлінські завдання) поступово розширювалися та конкретизувалися [7, с. 91]. Проте, наприкінці 60-х років на фоні економічних та суспільних негараздів країни активність добровільних народних дружин, товариських

судів та інших громадських організацій зазнала значного спаду. Це відзначалося на Колегії Міністерства охорони громадського порядку Української РСР, яка відбулася 30.04.1968 р. На колегії, зокрема, порушувалося питання про послаблення ефективності взаємодії міліції з населенням, йшлося також про те, що працівники міліції недостатньо спиралися на допомогу громадськості у запобіганні і розкритті злочинів [8, с. 8–13]. З метою удосконалення організаційної роботи та управління ОВС у 1971 р. у МВС УРСР та УВС облвиконкомів були утворені штаби як основні органи управління, які займалися аналізом злочинності, здійснювали контроль за станом оперативно-службової діяльності, розробляли управлінські рішення щодо найважливіших проблем охорони правопорядку. В грудні 1972 року було прийнято перше Положення «Про Штаб МВС СРСР». В цьому нормативному акті штаб був визначений як орган управління, який повинен забезпечувати в організаційному відношенні підготовку та втілення в життя управлінських рішень керівництва Міністерства внутрішніх справ СРСР [10]. На основі Положення про Штаб МВС СРСР в цілях уніфікації штабної діяльності у 1973 році було розроблено «Типове положення про Штаб МВС, УВС». В ньому передбачалося, що штаб повинен включати оперативний відділ з черговою частиною, організаційно-аналітичний, організаційно-штатний, організаційно-інспекторський відділи та канцелярію. Працівники штабів брали активну участь у діяльності товариських судів. Вони не лише оформлювали і аналізували матеріали про різні правопорушення, а часто й самі виступали на засіданнях товариських судів: інформували громадськість про правопорушення, вчинене членом колективу, відповідали на запитання, тощо. Таким чином, прийняття Положення про Штаб МВС СРСР дало новий імпульс в організації та вдосконаленні системи управління органами внутрішніх справ. Нормативне закріплення функцій штабу підвищило ефективність не тільки їх діяльності, але і органів внутрішніх справ в цілому.

Наступний період становлення штабних підрозділів ОВС України припадає на 1974–1990 рр. У цей час відбуваються певні організаційні перетворення. Однією з дієвих форм роботи, направленої на поліпшення якісної характеристики штабів ОВС, залишалась практика відбору кращих представників трудових колективів для направлення їх до органів міліції. У 1983 р. штаб центрального

апарату і штаби МВС, УВС перетворені на інспекторські управління (відділи, відділення, групи), які фактично виконували лише функцію контролю, інспектування й планування роботи. Штаби міськрайлінорганів були ліквідовані. У 1986 р. до структури новостворених організаційно-інспекторських управлінь, відділів, відділень МВС, ГУВС, УВС повернені підрозділи інформації та аналізу, узагальнення передового досвіду і чергові частини. В УВС у містах і навіть районів утворені організаційно-інспекторські відділення. У багатьох інших міськрайліноорганах запроваджені посади старших експертів і інспекторів з аналізу, планування й контролю. На оргінспекторські управління МВС СРСР було покладено комплексний аналіз оперативної обстановки країни. Кінець 80-х став одним з найскладніших в історії української міліції. Це стало наслідком стрімкої криміналізації суспільства, що розпочалася ще за кілька років до проголошення незалежності України. Сталися масштабні політичні та соціальні зміни у суспільних відносинах. Внаслідок переходу від планової економіки до ринкових відносин багато підприємств було закрито, поширилось безробіття, втрата заощаджень та стрімке зростання цін призвели до різкого зuboжіння значної частини населення. Сумна тенденція зниження рівня суспільної моралі, правовий нігілізм – все це також призвело до зростання злочинності в Україні.

З викладеного видно, що штабні підрозділи почали формуватися ще у перші десятиріччя радянської епохи. Попри всі нюанси та специфічні особливості більшовицького режиму, його керівництво порівняно швидко усвідомило те, що організаційно-управлінська діяльність, її якість та ефективність значним чином впливають на результативність роботи міліції, рівень відповідності першої, тобто організаційно-управлінської діяльності, далеко не в останню чергу залежить від стану інформаційно-аналітичної, контрольної, планової, координаційної та кадрової роботи всередині системи ОВС. Тож штабні функції перестали бути супутніми, другорядними для міліції і набули у їх роботі значно суттєвішого значення, настільки, що для їх виконання у структурі ОВС почали створюватися спеціальні підрозділи, до роботи в яких залучалися найбільш професійні кадри. Це дозволило усунути частину недоліків у роботі радянської міліції, зокрема, уникнути деяких серйозних прорахунків в координації діяльності галузевих

служб при вирішенні комплексних питань, в організації системи інформації, оцінці ефективності діяльності всієї системи управління, організації інспектування і контролю.

Список бібліографічних посилань

1. Історія органів внутрішніх справ. Ч. 1. (до початку XX ст.) : навч. матеріали до спецкурсу. Харків : УВСМВС України, 1989. 72 с.

2. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. М. : Дело, 1993. 702 с.

3. Афанасьев Д. В. Роль и основные направления деятельности штабных подразделений органов внутренних дел // Вопросы совершенствования правоохранительной деятельности органов внутренних дел : межвуз. сб. науч. тр. адъюнктов и соискателей. Ч. 1. М. : Моск. ун-т МВД России, 2004. 259 с.

4. Куракин О. М. Теоретичні питання системної організації контролю в органах внутрішніх справ України. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2000. № 3. С. 31–38.

5. Історія міліції України: минуле і сучасне : зб. наук. праць за матеріалами II всеукр. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 15 трав. 2009 р.). Івано-Франківськ : ПЮІ ЛьвДУВС, 2009. Спецвип. 308 с.

6. Штаб // Літопис Запорізької поліції : сайт. URL: http://www.veteranovd.zp.ua/2012/01/blog-post_8246.html (дата звернення: 18.03.2019).

7. Кравченко Ю. Ф. Міліція України. Київ : Генеза, 1999. 369 с.

8. Решение Коллегии Министерства охраны общественного порядка Украинской ССР «О состоянии борьбы с уголовной преступностью в республике за I квартал 1968 г.» от 30.04.1968 г. // Архів МВС України. Ф. 46. Оп. 1. Спр. 590. Арк. 8–13.

Одержано 21.03.2019

★

УДК 351.713

Вадим Володимирович Гармаш,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАТРИМАННЯ ТА ДОСТАВЛЕННЯ ПОРУШНИКА В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Реформування системи Міністерства внутрішніх справ (МВС України) передбачає, що авторитет влади у сфері протидії злочинності залежить не стільки від показників розкриття кримінальних правопорушень, скільки від довіри населення до правоохоронних

органів як до захисників індивідуальних та суспільних інтересів, та додержання силовими структурами принципу верховенства права.

Особливої уваги у цьому контексті заслуговує питання реалізації адміністративного затримання та доставлення порушника. Наша зацікавленість до вказаних заходів викликана низкою послідовних причин. По-перше, вони належать до заходів адміністративного примусу, який є унікальним видом державно-правового примусу – застосовуються переважно у позасудовому порядку. По-друге, нормативно-правові приписи, що визначають зміст і підстави застосування адміністративного затримання та доставлення порушника містять низку прогалин, внаслідок чого виникають проблеми щодо розмежування даних заходів, визначення моменту початку відліку строку адміністративного затримання та ін. Натомість, наявність прогалин правового регулювання застосування останніх прямо пов'язано з можливістю порушення прав і свобод громадян, що в свою чергу не може сприяти підвищенню довіри населення до Національної поліції.

Перейдемо до характеристики вказаних заходів. Відповідно до ст. 260 Кодексу України про адміністративні правопорушення [1] (далі – КУпАП) адміністративне затримання є одним із заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, який застосовується з метою: «припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості складання його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення». Положення ст. 261 КУпАП вказують на те, що факт адміністративного затримання має підтверджуватися складенням протоколу про адміністративне затримання.

При цьому маємо відзначити, що юридична конструкція п. 1 ст. 37 Закону України «Про Національну поліцію» [2] надає можливість працівникам поліції здійснювати затримання на підставах визначених Кодексом України про адміністративні правопорушення.

В свою чергу доставлення застосовується до порушника з метою, що є ідентичною до однієї із тих, які є підставою для реалізації адміністративного затримання, а саме: «з метою складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості скласти його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим» порушника може бути доставлено у тому числі в поліцію, до штабу громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, чи громадського пункту з охорони громадського порядку (ч. 1 ст. 259 КУпАП).

При цьому строк доставлення порушника має бути проведено в можливо короткий строк (ч. 8 ст. 259 КУпАП), протокол також не складається.

Разом з тим, Конституційний Суд України у п. 4.2 мотивувальної частини Рішення у справі про строки адміністративного затримання від 11.10.2011 № 10-рп/2011 [3] (далі – Рішення) відмічає, що на законодавчому рівні поняття доставлення не розкривається, натомість слово «доставляти» означає перепроводжувати на місце призначення.

Як наслідок на практиці адміністративне затримання поліцією фактично не застосовується, адже чинні нормативно-правові положення дозволяють здійснювати доставлення, не застосовуючи затримання.

Нормативні приписи щодо реалізації адміністративного затримання у діяльності Національної поліції передбачені ст. 37 Закону України «Про Національну поліцію» [2] у формі бланкетних положень. Разом з тим частиною 2 названої статті передбачено, що «відлік часу утримання затриманої фізичної особи в спеціально відведених для цього приміщеннях рахується з моменту її фактичного затримання».

Крім того у цьому контексті не зрозуміло хто повинен де-факто складати протокол про адміністративне затримання особи – представник патрульної поліції, який фактично здійснив затримання та доставлення чи працівник добового наряду чергової служби поліції, який має змогу повною мірою виконати необхідні дії (у тому числі помістити особу до спеціального приміщення) та відповідно належним чином заповнити протокол про адміністративне затримання тощо.

Підсумовуючи викладене, можемо констатувати наступне.

1) чинні положення нормативно-правових актів дають підстави зробити наступні висновки щодо змісту адміністративного затримання та доставлення порушника у контексті їх розмежування;

2) адміністративне затримання застосовується поліцією та відповідно складається протокол про адміністративне затримання у разі поєднання наступних складових: а) якщо доставлення порушника застосовано з метою припинення адміністративного правопорушення; б) адміністративне правопорушення, що вчинено особою, віднесено до переліку відповідних проступків, у разі вчинення яких органами поліції може бути застосовано адміністративне затримання згідно ст. 262 КУпАП;

3) застосування до особи спеціальних засобів, а саме спеціальних засобів обмеження рухомості за будь-яких обставин є затриманням (адміністративним затриманням) особи.

У перспективі у законодавчому рівні (ст. 259, 263 КУпАП, ст. 37 Закону «Про Національну поліцію») необхідно чітко визначити «момент адміністративного затримання», виходячи зі змісту викладених нами вище позицій. Доцільним вважається також доповнити перелік превентивних поліцейських заходів наступним: «запрошення до органу поліції».

Список бібліографічних посилань

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : закон України від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. Дод. до № 51. Ст. 1122.

2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Голос України*. 2015. № 142 (6146).

3. Справа про строки адміністративного затримання № 1-28/2011 : рішення Конституційного Суду України від 11.10.2011 № 10-рп/2011. *Офіційний вісник України*. 2011. № 84. Ст. 117.

Одержано 25.04.2019

★

Світлана Володимирівна Глушановська,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНІВ І ЗВИЧАЇВ ВІЙНИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ДЕЯКИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Життя людини, її права та свободи є – найбільшими цінностями, які гарантуються та захищаються державною. Питання забезпечення національної безпеки є одним з найважливіших завдань кожної держави. Адже тільки при повному стані захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави може існувати верховенство права, правопорядок, територіальна цілісність та недоторканність. Тож саме національні інтереси повинні відігравати вирішальну роль в обранні вектору розвитку країни, розробці стратегій та програм державотворення.

Одними з найсерйозніших загроз для національній безпеці є злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Проектуючи їх на площину розвитку українського суспільства, не помилимося, вважаємо, якщо стверджуватимемо про актуалізацію протягом останніх п'яти років проблем кримінально-правової охорони миру й безпеки від злочинних порушень законів і звичаїв війни (ст. 438 Кримінального кодексу (далі – КК) України [1]), що активно відтворюються у зв'язку міжнародним збройним конфліктом на територіях окремих районів Донецької та Луганської областей. Досі залишаються невирішеними низка питань кримінально-правової кваліфікації цих діянь. Так, за п'ять років бойових дій на Сході України тільки щодо однієї особи ухвалений обвинувальний вирок за порушення законів та звичаїв війни. Існує необхідність у науковій розробці пропозицій щодо підвищення ефективності системи протидії поширенню вищезазначених порушень, удосконаленню кримінального-правових засобів, аналізі зарубіжного законодавства. Через це необхідним також є і дослідження зарубіжного законодавства про кримінальну відповідальність за порушення законів і звичаїв ведення війни, чому і присвячена ця робота.

Для здійснення порівняльного кримінально-правового аналізу нами було досліджено кримінальні кодекси Російської Федерації

(далі – РФ), Республіки Білорусь (далі – РБ) та Литовської Республіки.

Принагідно зауважимо, що диспозиція ст. 438 КК України є бланкетною і відсилає до відповідних міжнародно-правових актів, що унормовують так звані закони, а також звичаї війни, а саме: Женевських конвенцій від 12.08.1949 р., Додаткового протоколу 1 до цих конвенцій, Гаазьких конвенцій 1899 і 1907 рр., Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту від 14.05.1954 р. та інших.

У частині порівняння об'єктивної сторони досліджуваного складу злочину в українському законодавстві та в кодексах вказаних вище пострадянських країн умовно можна виділити дві групи норм: 1) такі, що повністю або частково збігаються з нормою кримінального законодавства України; 2) такі, які містять норму, що передбачає відповідальність за порушення законів та звичаїв війни, але суттєво відрізняється від ст. 438 КК України.

Диспозиція ч. 1 ст. 356 КК РФ майже є тотожною з ч. 1 ст. 438 КК України, однак відмінними є другі частини цих статей. Так, ч. 2 ст. 438 КК України містить кваліфікуючу ознаку – ті самі діяння, якщо вони поєднані з умисним вбивством. Щодо діяння передбаченого ч. 2 ст. 356 КК РФ, то воно описує відповідальність за застосування зброї масового знищення [2], що, в свою чергу, виділено в окрему, спеціальну норму в кримінальному законодавстві України. Також зазначимо, що дана стаття в КК РФ кваліфікуючих ознак не містить.

Ст. 135 КК РБ встановлено відповідальність за примушення осіб, які склали зброю або які не мають засобів захисту, поранених, хворих, потерпілих від аварії судна, медичних працівників, санітарний та духовний персонал, військовополонених, цивільного населення на окупованих територіях або в районі воєнних дій, інших осіб, які користуються міжнародним захистом в період воєнних дій, до служби в збройних силах ворога або до переселення, або позбавлення права цих осіб на захист в кримінальному судочинстві [3]. На відміну від кримінально-правової норми українського законодавства, викладена норма має менший перелік альтернативних суспільно небезпечних діянь як ознак об'єктивної сторони. Водночас, закріплює більш розгорнутий перелік потерпілих та має кваліфікований юридичний склад за ознаками спричинення

тяжких тілесних ушкоджень особам, зазначеним в частині першій цієї статті, катування, проведення над ними, навіть з їх згоди, медичних, біологічних та інших експериментів, або використання їх як живого щита для захисту своїх військ, або об'єктів від військових дій, або затримання і тримання таких осіб в якості заручників, або викрадення цивільного населення для примусових робіт); особливо кваліфікований склад злочину – за ознакою умисного вбивства осіб, зазначених у частині першій цієї статті.

Також КК РБ містить норми, які передбачають відповідальність за злочинне порушення норм міжнародного гуманітарного права під час збройних конфліктів (ст. 136) та за бездіяльність або відання злочинного наказу під час збройного конфлікту (ст. 137). Ці норми у значно більшій мірі деталізують об'єктивну сторону відповідних юридичних складів, диференціюють та індивідуалізують кримінальну відповідальність, що властиво для казуїстичного правотворчого стилю в межах країн англосаксонської правової сім'ї. Так, відповідно до статті 137 КК РБ умисне невиконання під час збройного конфлікту начальником або посадовою особою в межах своїх повноважень усіх можливих дій для запобігання чи припинення злочинів, передбачених статтями 134, 135, 136 цього Кодексу, які готуються або вчиняються його підлеглим [3]. Симптоматичною в цьому контексті є також і норма про кримінальну відповідальність за відання під час збройного конфлікту начальником або посадовою особою наказу підлеглому не залишати нікого в живих або іншого завідомого злочинного наказу або розпорядження, спрямованих на скоєння злочинів, передбаченими статтями 134, 135, 136 цього Кодексу [3].

Глава XV КК Литовської Республіки містить ще більш розгорнутий та деталізований перелік злочинів за порушення законів та звичаїв війни, що демонструє близькість, конвергентність правової системи цієї країни до англосаксонської правової сім'ї. Так, відповідно КК Литви передбачена кримінальна відповідальність за поводження з людьми, заборонене міжнародним правом (ст. 100), вбивство осіб, які знаходились під захистом міжнародного гуманітарного права (ст. 101), знищення охоронюваних об'єктів або розграбування національних цінностей (ст. 106), Заподіяння шкоди здоров'ю, катування або інше нелюдське поводження з особами, які знаходяться під захистом міжнародного гуманітарного права

(ст. 103), використання заборонених військових засобів (ст. 112) та інші.

Щодо питання покарань, то вони є більш диференційованими як за видами, так і мірами, передбачають застосування вельми широкої альтернативи: штраф, обмеження волі, позбавлення волі, довічне позбавлення волі. Більшість санкцій, якими передбачено покарання у виді позбавлення волі на певний строк фіксують максимальну його межу.

Підсумовуючи, можна дійти висновку, що викладена у КК України норма не в повній мірі відповідає вимогам сьогодення, не в повній мірі враховує зарубіжних досвід імплементації міжнародних стандартів відповідальності за порушення законів і звичаїв війни, потребує удосконалення. Доцільним є розширення ознак об'єктивної складу досліджуваного злочину. Надмірне та, водночас, не деталізоване, погано визначене нагромадження у одному складі злочину з узагальненим описом ознак усіх порушень законів та звичаїв війни не сприяє ефективності правозастосовної діяльності, перешкоджає реалізації принципу індивідуалізації покарання.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 22.04.2019).

2. Уголовный кодекс Российской Федерации : федер. закон от 13.06.1996 № 63-ФЗ // Государственная дума : офиц. сайт. URL: <http://duma.consultant.ru/page.aspx?8550;1156455> (дата звернення: 22.04.2019).

3. Уголовный кодекс Республики Беларусь : закон Республики Беларусь от 09.07.1999 № 275-3 // Законодательство Республики Беларусь : сайт. URL: <http://pravo.newsby.org/belarus/kodeks/k023/index.htm> (дата звернення: 22.04.2019).

4. Republic of Lithuania Criminal Code : Approved by Law No VIII-1968 of 26 September 2000 (As last amended on 23 April 2015 – No XII-1649). URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a84fa232877611e5bca4ce385a9b7048?jfwid=q8i88l10w> (дата звернення: 22.01.2019).

Одержано 02.05.2019

УДК 796.077.5:378.016

Катерина Володимирівна Гнатенко,*старший викладач кафедри української та іноземних мов**Харківської державної академії фізичної культури*

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ»

Сучасний темп розвитку суспільства нашої держави ставить якісно нові завдання в галузі освіти і розвитку професійності – основної рушійної сили соціального і культурного прогресу. Глобальна мета освіти на сучасному етапі розвитку нашої країни – підготувати фахівця здатного реалізувати себе в складному, багатогранному і суперечливому світі, активно і творчо застосовувати отримані знання і тим самим сприяти розвитку культури всього суспільства.

Потрібно зазначити, що питанню формування та розвитку професійної культури фахівців різного профілю та спрямування у вітчизняній і зарубіжній педагогіці приділено достатньо багато уваги. Не дивлячись на це, саме поняття «професійна культура» не сформульовано достатньо безперечно та чітко. Це пояснюється тим, що поняття «професійна культура» не є простим механічним поєднанням двох понять: поняття «професіоналізм» і «культура», хоча і вказує на безпосередній взаємозв'язок з ними.

«Професійна культура – інтегроване поняття, що відображає досягнутий у трудовій діяльності рівень майстерності; означає творче ставлення до праці, здатність до прийняття рішень і їх оцінки одночасно с двох позицій – конкретно-технологічної та соціокультурної; формується на основі конструктивного об'єднання професійної та соціальної компетентності [4, с. 255].

При визначенні поняття професійної культури необхідно з'ясувати найважливіший складовий елемент цього терміну – поняття «культури».

«Культура» походить від латинського «cultura» – «обробіток, виховання, освіта, розвиток, шанування».

Зокрема, культура розглядається як:

– комплекс знань, вірувань, мистецтв, законів, моралі, звичаїв та інших здібностей і звичок, набутих людиною як членом суспільства [7];

– система зберігання і передачі соціального досвіду, основу якого становить досягнутий суспільством рівень розвитку сутнісних сил людини [3, с. 189].

Підсумовуючи сказане вище можна зробити висновок, що культура – це загальна сукупність всіх матеріальних і духовно-моральних цінностей, накопичених суспільством, а також сукупність всіх видів і способів опанувальної діяльності людини щодо їх освоєння, збереження, творення і поширення в суспільстві.

Що до другої складової поняття професійна культура, професії, то в перекладі з латинської вона означає заняття, робота. В якості базових елементів професії вчені виділяють спеціалізацію, а саме відділення від інших видів діяльності в рамках поділу праці, досить тривале застосування усталеного способу виконання завдання, а також джерело доходу, який забезпечує існування людини.

Професійна культура є одним з найважливіших соціокультурних чинників становлення майбутнього фахівця. Будучи елементом загальної культури, професійна культура майбутнього фахівця ґрунтується на загальноприйнятих духовно-моральних цінностях, нормах і правилах, а також способах взаємодії фахівця як одиниці тієї суспільної системи, до якої він належить. Однак загальну культуру відрізняють норми і стандарти життєдіяльності, загальні для людей незалежно від їх напрямку діяльності

Професійну культуру характеризують норми і стандарти, пов'язані з напрямком діяльності і специфічної взаємодії, а також з приналежністю фахівця до певної соціально-професійної групи.

Професійна культура майбутнього викладача фізичної культури, перш за все, включає в себе необхідні професійні знання, вміння і навички і професійний досвід, який допомагає застосовувати найбільш раціональні прийоми та підходи для ефективної діяльності і, насамперед, її результативності. Саме тому деякі вчені вважають, що професійна культура це сукупність спеціальних знань та досвіду їх реалізації в професійній діяльності.

Для професійної культури майбутніх тренерів-викладачів характерні певні морально-вольові якості, специфічні для сфери спорту і що є основою професійної етики. Тренер, як суб'єкт професійної діяльності у спорті, має певну сукупність ціннісних орієнтирів, які необхідні для спілкування, підтримки і нормально-го функціонування в професійній сфері з метою досягнення високих результатів

Моральні чинники у професійній культурі – це моральні переконання (обов’язок, готовність сумлінно і чесно працювати та навчати тощо).

Високий рівень професійної культури майбутнього викладача фізичної культури сприяє створенню морально здорової атмосфери в групі, класі, колективі, яка сприяє продуктивності навчання та тренування, підтримує позитивний емоційний настрій всіх вихованців тренера, попереджає виникнення конфліктів і забезпечує їх оптимальне розв’язання у разі виникнення. Тому деякі вчені під професійною культурою розуміють розвинене до високого рівня вміння використовувати наявні і породжувати нові стереотипи спілкування.

Поряд з моральним фактором великого значення в професійній культурі майбутнього тренера-викладача має й естетичний фактор.

Часто професійну культуру майбутнього викладача фізичної культури ототожнюють з такими поняттями як «професіоналізм» і «компетентність». Пов’язано це з тим, що професійна культура, як ми зазначили вище, передбачає досить високий рівень майстерності, досягнутий завдяки не тільки індивідуальним здібностям до певного виду спорту, а й здобутим досвідом в цій сфері. Щоб зрозуміти, в чому відмінність між цими складовими, розглянемо коротко сутність понять «професіоналізм тренера» і «компетентність тренера».

Під професіоналізмом тренера-викладача розуміють сукупність, набір особистісних характеристик фахівця, необхідних для успішного виконання навчально-тренувальної діяльності. З цієї точки зору поняття «професійна культура тренера» і «професіоналізм тренера» можуть виглядати рівнозначними. Однак поняття «професіоналізм» розкриває переважно технологічну, функціональну сторону діяльності тренера і може розглядатися як підсумок діяльності фахівця.

В цьому плані поняття професіоналізм ближче до поняття компетентності. Компетентність тренера – це характеристика особистості тренера-викладача, яка визначає виявлену ним готовність використовувати і вдосконалювати свої знання, вміння, досвід і особисті якості для успішної навчально-тренувальної діяльності, з метою досягнення високих показників. Як вважають вчені,

компетентність свідчить про відповідність фахівця вимогам певної професії.

До властивостей професійної культури майбутнього викладача фізичної культури можна віднести:

- інтегрованість, яка буде показувати вплив всіх компонентів професійної культури тренера-викладача на культуру фахівця в цілому, і загальний розвиток самої культури;

- соціальність, яка свідчить про те, що наявність високого рівня сформованості професійної культури майбутнього фахівця має не тільки особисте, а й суспільне значення;

- особистісний характер професійної культури, який означає опанування майбутнім тренером в процесі спеціальної підготовки професійно важливих знань, умінь і навичок, що мають для фахівця особистісне значення та зміст, оскільки можуть задовольнити потреби особистості у виконанні професійної навчально-тренувальної діяльності і здійсненні професійного зростання;

- динамічність і дієвість, які відображатимуть примусову мотиваційну силу професійної культури майбутнього викладача фізичної культури, її здатність регулювати напрямок розвитку особистісних якостей;

- безперервність, бо саме високий рівень професійної культури сприяє безперервному саморозвитку викладача в сфері своєї професійної діяльності з метою задоволення власних внутрішніх професійно спрямованих стимулів і підтримки на певному рівні своєї професійної культури.

Отже доходимо висновку, що до структури професійної культури особистості майбутнього викладача фізичної культури слід включити такі її якості: здібності, характер, темперамент, емоції, волю, мотивацію, соціальні установки.

Список бібліографічних посилань

1. Капська А. Й Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю : навч.-метод. посіб. Київ : УДЦССМ, 2001. 200 с.
2. Кремень В. Г. Енциклопедія освіти. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Конев В. А. Онтология культуры. Избранные работы. Самара, 1998. 196 с.
4. Кононенко Б. И. Большой толковый словарь по культурологии. М. : Вече ; АСТ, 2003. 511 с.

5. Крылова Н. В. Культурология образования. М. : Народ. образование, 2000. 272 с.

6. Музалёв А. А. Профессиональная культура и ее роль в формировании профессиональных качеств специалиста в условиях профессионально-технической школы. *Молодой ученый*. 2014. № 4. С. 1040–1045. URL <https://moluch.ru/archive/63/9883/> (дата звернення: 21.04.2019).

7. Семёнов Ю. И. Тайлор, Эдуард // Культурология. XX век : энцикл. Т. 2. С. 279.

Одержано 23.04.2019

★

УДК 93/94:656.21

Тетяна Владиславна Головка,

кандидат технічних наук,

доцент кафедри управління експлуатаційною роботою

Українського державного університету залізничного транспорту

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ЗАЛІЗНИЧНИХ ВУЗЛІВ ТА ЇХ ВЗАЄМОДІЇ З МОРСЬКИМИ І РІЧКОВИМИ ПОРТАМИ

За характером експлуатаційної роботи промислові вузли відносяться до вузлів з великими обсягами місцевої роботи, більшість з них є кінцевими. Суттєве значення в роботі промислових вузлів має чітка взаємодія залізничного зовнішнього і внутрішнього промислового транспорту. Встановлена наявність двох характерних способів залізничного обслуговування промислових підприємств: а) з концентрацією усіх операцій на одній станції; б) з розподілом роботи між декількома станціями вузла.

В результаті аналізу зроблені наступні основні висновки: а) для невеликих підприємств, як найбільш економічну слід рекомендувати схему вузла тупикового типу із урахуванням можливості в наступному перетворенні її у наскрізну. При маршрутному подаванні вагонів переваги має схема з послідовним розташуванням станції і навантажувально-розвантажувальних пристроїв, а при подаванні окремих груп вагонів – з паралельним їх розміщенням; б) для великих підприємств зі значними навантаженнями сировини і виходом готової продукції обов'язкове застосування схем із двобічним приєднанням. В залежності від

розміщення підприємства і кореспонденції потоків ці примикання можуть стосуватися однієї або двох станцій. Примикання до однієї станції доцільніше при надходженні і відправленні вантажів переважно з одного напрямку, а також при невеликій порівняно протяжності промислового підприємства і розташуванні його паралельно до станції; при наявності у підприємства свого локомотивного парку для внутрішніх перевезень – схеми транспортного обслуговування повинні передбачувати, як правило, організацію зміни локомотивів на станції примикання.

Загалом, сортувальна робота у промисловому вузлі машинально повинна концентруватися на одній добре оснащених сортувальній станції, незалежно від того, спеціальна заводська або мережева ця станція. Спеціальна заводська сортувальна станція рекомендується тільки при особливих обґрунтуваннях і за відсутності поблизу сортувальної станції загальної мережі.

При наявності в районі груп підприємств необхідно створювати єдину транспортну систему для їх обслуговування із загальними станціями, під'їзними коліями і ін. Щоб не створювати у промисловому районі самостійного локомотивного господарства рекомендується в ньому за можливості розмішувати пункти обороту локомотивів.

При обслуговуванні великих районів добувної промисловості з розгалуженою мережею промислового транспорту і кількома примиканнями до загальної мережі, – необхідно у кінцях району розмішувати вихідні сортувальні, вугле- і рудозбірні станції, здійснюючи до них подавання груп вагонів або передавальних поїздів для підбирання за призначенням.

Ще більш цікавими є основи розвитку залізничних вузлів, зв'язаних з морськими і річковими портами. Як правило, припортові залізничні вузли розміщені на берегах річок і на морському узбережжі, характеризуються своїм розмаїттям, яке залежить від характеру і розміру вантажних перевалочних і пасажирських пересадочних операцій, питомого значення цих операцій у загальному вантажообороті і пасажирообороті вузла, ролі його в системі залізничної мережі, наявністю в районі вузла промислових підприємств, їх характеру, розмірів і значення міста, рельєфу місцевості і т. п.

Річкові і морські порти за характером роботи можуть бути поділені на спеціалізовані і змішані. До числа спеціалізованих

відносяться річкові, які призначені для навантаження лісу, вугільні, рудні і ін.; з морських – які виконують операції з транспортування нафти, марганцевої руди і т. п. До змішаних відносяться усі основні морські і річкові порти, розміщені в районах великих міст.

Морські порти мають значний вплив на загальну конфігурацію вузлів і їх потужність. У сучасному стані морські портові вузли є складними транспортними комплексами, що виконують не тільки основну передавальну роботу з транзитними вантажами, але і значну місцеву роботу.

При розвитку вузлів з морськими портами особлива увага повинна приділятися раціональному розподілу роботи і побудові технологічно зв'язаних в роботі, з обслуговуванням порту, пристроїв: сортувальна станція – порт. Рекомендується за можливості змінювати розвиток вузла з однією сортувальною станцією при максимальному її наближенні до порту, спорудженням об'єднаних залізнично-морських вокзалів і т. д.

У вузлах з річковими портами в Україні операції з річковими перевезеннями, як правило, мають не високу питому вагу. Тому головна увага при розміщенні річкового порту повинна бути спрямована на раціональний вибір пункту примикання під'їзної колії до порту і на забезпечення підходу до порту передавальних поїздів і маршрутів без зайвих пробігів по вузлі.

Враховуючи доцільність здійснювання прямого варіанту перевантажування вантажів за схемою «вагон – судно» і «судно – автомобіль», рекомендується в портах, переважно в районних парках, або на станціях примикання передбачити відповідний колійний розвиток для тимчасового відстою вагонів в очікуванні розвантажування або навантаження.

При розташуванні промислових підприємств і складів довгострокового збереження в річкових і морських портах, рекомендується забезпечувати вдале одночасне їх обслуговування як залізничним, так і водним транспортом.

Окремі питання теорії маневрової роботи провідні вітчизняні інженери розглядали ще у кінці минулого сторіччя. Наприклад, інженер І. І. Ріхтер досліджував питання вартості маневрів на станціях [1, с. 52]. У роботі «Практика служби движения: Распределение товарных вагонов и составление поездов» (1883) інженер М. О. Демчинський досліджував залежність маневрової роботи

від схем залізничних станцій і навів перші міркування про класифікацію маневрів (передачі, сортування, господарські маневри) [2, с. 124]. Вагомий внесок у вирішення даної проблеми зробив інженер М. С. Філоненко [3, с. 78].

Професор О. М. Фролов здійснив на станціях Аткарьск і Ртищево спостереження і визначив залежність витрати часу на маневри від кількості груп у рухомому складі, а також чинники, що впливають на тривалість маневрового рейсу [4, с. 26].

Якнайповніше висвітлення теорія маневрової роботи отримала у праці професора І. І. Васильєва «Експлуатація станцій» (1925), де показано метод визначення витрати часу при різних способах маневрової роботи, встановлено найбільшу кількість частин, на які повинен ділитися рухомий склад при виконанні маневрової роботи, а також характеризується методика вибору найбільш вигідного способу розформування і формування поїздів, залежно від кількості груп, величини рухомого складу і станційних пристроїв. У 1927 р. були проведені спостереження на станції Срібний Бор, які дозволили уточнити теорію маневрової роботи в частині формул, що визначають тривалість окремих категорій маневрових рейсів. Величезний внесок у розвиток теорії маневрової роботи зробили у свій час стахановці-укладачі, що значно прискорило процес формування поїздів.

Передусім необхідно відзначити метод К. С. Краснова, який запропонував здійснювати формування поїздів у процесі розформування рухомих складів з гірки. Це забезпечувало значне скорочення витрати часу на формування поїздів, яке було доведено до 10–15 хв., оскільки після накопичення рухомих складів формування поїздів (окрім збірних) полягало тільки у з'єднанні двох груп (з автозчепленням і гвинтовим) і встановлення в хвості поїзда вагону з гальмівним майданчиком.

Складач станції Харків-Сортувальний В. П. Міщан застосував оригінальний метод розформування рухомого складу на витяжці за принципом гіркової роботи, який дістав назву методу серійних поштовхів. Це дозволило новаторові довести переробку на витяжці до 1 300 вагонів за зміну, тобто по суті довести продуктивність витягу до середньої продуктивності гірки. Цей метод розвинув складач на станції Кусково інженер С. В. Гур'єв в умовах розташування маневрового витягу з ухилом у бік сортувального парку. Досвід роботи

С. В. Гур'єва показав, що найбільш ефективним є застосування серійних поштовхів при розташуванні витяжки на ухилі.

Складач станції Яснувата інженер М. М. Кожухар застосував метод планування маневрової роботи щодо формування складів у підгірковому парку, при цьому формування складу починали не після закінчення накопичення, а частинами, в процесі накопичення рухомого складу.

Згодом на станції Іловайськ було застосовано метод одночасного формування і розформування поїзда двома локомотивами з протилежних сторін. Складач станції Губаха інженер П. Д. Семеріков поєднав процес розформування складів порожняка на вантажних станціях з формуванням поїзда, подаючи під вантаження в окремі пункти вже сформовані частини майбутнього поїзда. У роки другої світової війни складач станції Кіров інженер М. Ф. Катаєв комплексно застосував різні передові методи маневрової роботи з урахуванням особливостей виконання її в суворих кліматичних умовах зими, здійснюючи зміни кількості частин, на які треба ділити склад, залежно від збільшення опору внаслідок застигання мастила в брусах вагонів, а також залежно від напрямку вітру. Крім того, М. Ф. Катаєв застосував також регулювання сили поштовхів і швидкості руху маневрового локомотиву залежно від тих же чинників.

У післявоєнний період на станції Брянськ метод К. С. Краснова був змінений стосовно можливостей сортувального парку. Застосування методу станції Брянськ не вимагало великої кількості колій і забезпечувало в процесі розформування одночасне формування декількох рухомих складів.

Складач станції Москва-Товарна Московсько-Київської залізниці Ф. Є. Ланчак запропонував дуже раціональний метод організації маневрів на вантажних станціях, такий, що забезпечує значне скорочення простою вагонів.

Методи складача станції Вспол'є інженера Архіпова і машиніста Лучкова згідно потокового сортування вагонів, складача станції Львів інженера Карашкевича із сортування вагонів на витяжці багатогрупними поштовхами стали новим внеском в організацію маневрової роботи. У ряді наукових праць передові методи новаторів були узагальнені і теоретично обґрунтовані.

У цей період теоретичні дослідження були спрямовані на встановлення методів нормування маневрової роботи і заходів

щодо збільшення продуктивності маневрових засобів на витяжках і гірках. У праці професора Л. В. Одинцова «Теорія маневрової роботи» зроблена спроба застосування тягових розрахунків до нормування маневрової роботи.

Питання організації роботи станцій як основної виробничої одиниці залізничного транспорту, стали широко вивчатися тільки за радянських часів. Окрім питань організації і нормування маневрової роботи, учені транспорту розглядали питання оперативного планування і аналізу роботи станцій, обліку і нормування простою вагонів і т. п. Із 1935 р. уперше стали застосовуватися технологічні процеси роботи станцій, засновані на узагальненні передових методів праці стахановців.

У післявоєнний період технологічні процеси станцій були вдосконалені. В результаті наукового узагальнення передових методів були розроблені нові типові технологічні процеси сортувальних і вантажних станцій.

Стахановці під'їзних колій і станцій примикання висунули вартісну форму виробничого співробітництва – єдиний технологічний процес роботи транспортних цехів промислових підприємств і станцій (станції Должанська, Усяти та ін., ряд вантажних станцій Сталіногорського і Узловського відділень Московсько-Донбасівської залізниці). Впровадження єдиних технологічних процесів забезпечило більш рівномірне завантаження станцій і під'їзних колій та скорочення простою вагонів.

Підводячи підсумок досліджень вчених та інженерів в галузі залізничного транспорту і, зокрема, в галузі експлуатації та економіки, слід відзначити, що усі наукові дослідження проводилися в традиціях вітчизняної наукової школи.

Список бібліографічних посилань

1. Карейша С. Д. О расположении путей и зданий на малых станциях дорог трех- и четырехпутных. Петроград, 1923. 126 с.
2. Карейша С. Д. Станции средней величины. Петроград, 1923. 346 с.
3. Карейша С. Д. Сортировочные станции. Петроград, 1923. 244 с.
4. Повороженко В. В. Перспективы улучшения использования подвижного состава железных дорог для грузовых перевозок. М. : Транспорт, 1959. 84 с.

Одержано 21.03.2019

★

УДК 343.226

Наталія Юріївна Грідіна,*ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ*

ЩОДО РОЗУМІННЯ ЗАХОДІВ, СПРЯМОВАНИХ НА ЗАПОБІГАННЯ ГЕНДЕРНО ОБУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ

Домашнє насильство є однією з найбільш гострих соціальних проблем загалом в Україні, від якої можуть страждати як жінки, так і чоловіки. Проте, як свідчить практика, переважно від домашнього насильства страждають найбільш вразливі верстви населення: жінки і діти, а також особи з інвалідністю та особи похилого віку. Діти страждають не лише від насильства по відношенню до себе, а й спостерігаючи за насильством у своїй сім'ї, переносячи цей негативний досвід у власне життя в майбутньому. Домашнє насильство негативно впливає на здоров'я постраждалих, зокрема репродуктивне, що призводить до зниження рівня народжуваності та збільшення кількості народжених дітей з вадами здоров'я, може призвести до каліцтва чи навіть, летальних наслідків через тяжкі тілесні ушкодження, несумісні з життям, або внаслідок суїцидів постраждалих осіб [1].

Тому важливим завданням на сьогодні для владних інституцій є запровадження таких механізмів, щоб задекларовані у чинному законодавстві заходи спрямовані на запобігання гендерно обумовленому насильству стали реальністю життя.

Безпосереднє звернення до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» дає можливість вказати, що запобігання домашньому насильству становить собою систему заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки

жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються [2].

В той же час, протидія домашньому насильству становить собою систему заходів, які спрямовані на припинення домашнього насильства, надання допомоги та захисту постраждалій особі, відшкодування їй завданої шкоди, а також на належне розслідування випадків домашнього насильства, притягнення до відповідальності кривдників та зміну їхньої поведінки [2].

В аспекті вказаного, категорія «запобігання домашньому насильству» є складовою частиною загальнодержавної політики щодо запобігання гендерно обумовленому насильству, яка об'єднана національною ідеєю подолання цього негативного явища, включає стратегію розвитку публічно-правових відносин щодо усунення, нейтралізації чи обмеження дії певної категорії осіб та цілеспрямованому впливі за допомогою комплексу адміністративно-правових інструментів для досягнення поставлених цілей, що складаються у сфері реалізації завдань та функцій певних інституцій.

У зв'язку із вказаним, з метою мінімізації та усунення визначеної проблеми постає необхідним здійснення консолідованих дій, а саме: забезпечення координації та ефективної взаємодії спеціально уповноважених органів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, інших органів та установ, які виконують функції, пов'язані з проведенням заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, та забезпечення безперешкодного доступу до них для усіх, хто потребує допомоги; забезпечення доступності та якості надання необхідних соціальних послуг особам, постраждалим від домашнього насильства; затвердження стандартів надання соціальних послуг; забезпечення розроблення та виконання програм для постраждалих осіб; визначення потреб територіальних громад у забезпеченні фахівцями із соціальної роботи та психологами, створенні загальних і спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб; застосування визначеного законодавством механізму притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні домашнього насильства; забезпечення розроблення та виконання програм для кривдників; проведення комплексної, а також орієнтованої на різні групи населення інформаційно-просвітницької та роз'яснювальної роботи, спрямованої на запобігання домашньому насильству та ін. [3].

Отже, для ефективної профілактичної роботи з протидії домашньому насильству потрібно: розроблення і поширення превентивних заходів щодо попередження домашнього насильства з метою охоплення всіх молодих людей; професійна підготовка фахівців, які працюють з дітьми та молоддю за програмами, що стосуються питань домашнього насильства; посилення захисту і підтримки дітей, які стали свідками насильства або жертвами насильства; вивчення масштабів домашнього насильства; зміцнення знань про ефективні засоби запобігання домашньому насильству [4].

Загалом, варто вказати про наступні форми запобіжних заходів проти домашнього насильства і, в свою чергу, насильства на дітьми: первинні, вторинні та третинні. Змістом первинних заходів запобігання домашнього насильства є: надання інформації про насильство батькам, дітям, молоді, вчителям; вивчення правових норм стосовно поведінки в реальних життєвих ситуаціях, які можуть призвести до насильства; показ зразків застосування життєвих умінь та навичок щодо спілкування, знайомства, відпочинку, вибору життєвого шляху; підтримка творчої, інтелектуальної, громадської діяльності, організація сімейного дозвілля [5]. Вторинні запобіжні заходи проти домашнього насильства і, в свою чергу, насильства на дітьми, застосовується до тих сімей, де зафіксовано чи спостерігається жорстоке ставлення до дітей, членів родини, домашніх тварин, і передбачає своєчасне виявлення таких осіб і надання їм психосоціальної підтримки і допомоги у напрямках: формування знань, життєвих умінь і навичок, необхідних для самозахисту від насильників; формування поняття про установи та організації, які допомагають потерпілим від насильства; зміна ставлення молодої особи до себе, свого місця у суспільстві, усвідомлення нею цінності свого життя і своєї ролі в ньому, а батьків – до дитини як суб'єкта власного життя [5]. Третинні заходи проти домашнього насильства проводиться з тими, хто постраждав від жорстокого ставлення, з метою навчання самозахисту; з тими, хто здійснює таку поведінку – як соціальне навчання і контроль, що є умовою збереження сім'ї, залишення батьківських прав тощо) [5].

В цілому, реалізація зазначених заходів, спрямованих на запобігання гендерно обумовленому насильству буде сприяти зниженню рівня домашнього насильства та забезпечення захисту прав постраждалих осіб через удосконалення системи запобігання

та протидії такому насильству, удосконалення відповідної нормативно-правової бази, запровадження дієвого механізму взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Про затвердження Програми із запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі на 2019–2020 роки : проект рішення Кременчуц. міської ради Полтав. обл. від 12.12.2018. URL: <https://www1.kremen.gov.ua/index.php/download/file/4566413806016486512> (дата звернення: 20.04.2019).

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству : закон України від 07.12.2017 № 2229-19 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 20.04.2019).

3. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 № 728-р // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-r> (дата звернення: 20.04.2019).

4. Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству : лист МОН України від 18.05.2018 № 1/11-5480 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5480729-18> (дата звернення: 20.04.2019).

5. Запобігання та протидія насильству в сім'ї : метод. рек. для соц. працівників. Київ : ДЦССМ, 2004. 192 с.

Одержано 25.04.2019

★

УДК 351.741(477)

Денис Євгенійович Денищук,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК І СУЧАСНИЙ СТАН СИСТЕМИ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ В ДЕРЖАВНІЙ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

В сучасних умовах військової агресії, посилення терористичних загроз, небезпеки громадських заворушень, вірогідності та наявності реальних випадків захоплення окремих установ, підприємств, організацій питання охорони державної таємниці набувають

особливої важливості та актуальності. Аби краще зрозуміти сучасний стан та вектор, за яким розвивається система охорони державної таємниці, доцільно буде дослідити історію її становлення.

Охорона державної таємниці визначається законом України «Про державну таємницю» як комплекс організаційно-правових, інженерно-технічних, криптографічних та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на запобігання розголошенню секретної інформації та втратам її матеріальних носіїв [1, абзац 13 ст. 1 Розділ І]. Відносини у сфері охорони державної таємниці регулюються Конституцією України законами України «Про державну таємницю», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України та іншими нормативно-правовими актами.

На сьогоднішній день наукових досліджень, присвячених історії розвитку охорони державної таємниці в Державній кримінально-виконавчій службі України, немає. Проте в публікації О. Ботвінкіна «Система охорони державної таємниці в Україні. Історичний аспект» [2] приділено увагу вивченню цього питання в масштабі всієї держави.

Також вивченням питань становлення системи охорони державної таємниці займалися: В. Козенюк, В. Пилипчук, С. Чертопруд, О. Шамсутдінов та інші дослідники.

Перелічені науковці сходяться у думці, що світова і в тому числі вітчизняна історія системи охорони державної таємниці розпочинається з середини XIX століття. І початок її пов'язаний з виникненням спеціальних розвідувальних служб, які почали цілеспрямовано та на постійній основі займатись збиранням і аналізом інформації в інших країнах. До цього історичного етапу розвідувальні операції здійснювались лише під час проведення військових компаній.

З часом в рамках становлення системи охорони державної таємниці держава усвідомила необхідність створення окремого органу який би очолив діяльність з протидії іноземним службам та збереження секретної інформації. Такий орган і був створений в Російській імперії ще до революції, тоді ж були закладені й початкові основи законодавства про державну таємницю.

Подальший розвиток системи охорони державної таємниці був пов'язаний з першою світовою війною, події якої надали

поштовх військовій цензурі та формуванню першого аналога сучасного переліку зводу відомостей, що становить державну таємницю.

З другою світовою та в період холодної війни система охорони державної таємниці продовжувала модернізуватись.

Розглядаючи проблему розвитку охорони державної таємниці саме в Державній кримінально-виконавчій службі України (далі – ДКВС України) слід зазначити, що сама ДКВС України з'явилась відносно недавно, проте вона має багатовікову історію, яку можна прослідкувати від сьогодення, через часи СРСР, до царської Росії і навіть далі. Відтак тюремна система старіша за систему охорони державної таємниці.

Назви попередників Державної кримінально-виконавчої служби України змінювались, а разом з ними змінювались і основні засади діяльності служби. Дослідженнями розбудови та змін пенітенціарної системи, яка передувала ДКВС України, займалися К. Автухов, О. Гончаренко, В. Недашківський, Г. Радов, М. Реб-кало, І. Резник, Ю. Соцький, А. Степанюк, І. Яковець.

Власне Адміністрацію Державної кримінально-виконавчої служби України було створено постановою Кабінет Міністрів України від 13 вересня 2017 року № 709 [3]. В якій їй було надане значення міжрегіонального територіального органу Міністерства юстиції зі статусом юридичної особи публічного права. Що було спрямоване на централізацію системи управління Державної кримінально-виконавчої служби України. Зокрема, було передбачено акумулювання повноважень в Адміністрації у питаннях організації діяльності воєнізованих формувань й організації охорони та режиму, організації і контролю за виконанням вироків суду та інших судових рішень із застосуванням передбачених законом засобів виправлення засуджених, організації і контролю оперативно-розшукової діяльності органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів.

Адміністрація Державної кримінально-виконавчої служби України, як окрема юридична особа, має власний режимно-секретний орган (РСО). В завдання якого входить перевірка та контроль діяльності режимно-секретних органів підпорядкованих установ та міжрегіональних управлінь. Станом на 1 березня 2019 року у сфері управління Адміністрації державної кримінально-

виконавчої служби України перебуває 148 установ, переважна більшість з яких працює із інформацією різного ступеня секретності. Крім того 29 установ знаходяться на території Донецької та Луганської областей, що тимчасово не контролюються українською владою. Ще в 17-ти установах виконання покарань засуджені не утримуються, у зв'язку із здійсненням оптимізації їх діяльності. Режимно-секретні органи цих установ ліквідовані.

Діяльність режимно-секретних органів регламентується постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації та забезпечення режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях» затвердженою від 18 грудня 2013 року № 939.

Попередня реструктуризація системи ДКВС України відбувалась відповідно до постанови Кабінету Міністрів України про «Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції» від 18 травня 2016 року № 343 [4]. Дією якої була ліквідована Державна пенітенціарна служба України з одночасною передачею завдань і функцій з реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації до Міністерства юстиції. При цьому Міністерство юстиції стало правонаступником Державної пенітенціарної служби, проте перепідпорядкування і зміна назв пенітенціарних установ потягла за собою необхідність отримання нових спеціальних дозволів на провадження діяльності пов'язаної з державною таємницею для усіх режимно-секретних органів, що діяли в Державній пенітенціарній службі.

Підводячи підсумки, можна зазначити, що:

- сучасна Україна успадкувала свою систему охорони державної таємниці від СРСР в якому вже були сформовані основні положення щодо охорони державної таємниці;

- система охорони державної таємниці й досі активно розвивається та модернізується, як на загальнодержавному рівні в питаннях порядку, строків, регламентів робіт по забезпеченню режиму секретності так і на рівні організаційної підпорядкованості режимно-секретних органів в Державній кримінально-виконавчій службі України.

- перед режимно-секретними органами Державної кримінально-виконавчої служби України стоїть низка відповідальних

завдань, щодо вироблення організаційних підходів для покращення контролю за стандартами додержання режиму секретності, охороні державної таємниці в умовах імовірності захоплення установи, ліквідації та відкриттю РСО, тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Про державну таємницю : закон України від 21.01.1994 № 3855-ХІІ // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12> (дата звернення: 22.04.2019).

2. Ботвінкін О. Система охорони державної таємниці в Україні. Історичний аспект. *Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні*. 2006. № 13 (2). С. 83–88.

3. Про утворення міжрегіонального територіального органу Міністерства юстиції з питань виконання кримінальних покарань : постанова Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 709 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/709-2017-п> (дата звернення: 22.04.2019).

4. Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції : постанова Кабінету Міністрів України від 18.05.2016 № 343 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/343-2016-п> (дата звернення: 22.04.2019).

Одержано 25.04.2019

★

УДК 347.23

Валерія Михайлівна Джафарова,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

МОМЕНТ ВИНИКНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Для встановлення змісту та обсягу майнових прав, форми та способу захисту порушених прав важливо правильно визначити момент виникнення в особи права власності. Із цим пов'язані й інші правові та неправові наслідки: ризик випадкової загибелі речі або її випадкового псування тощо. У ЦК уточнені правила про визначення моменту виникнення права власності щодо випадків переходу майна від однієї особи до іншої за договорами: розширилося коло випадків обов'язкового нотаріального посвідчення правочинів із наступною їх реєстрацією у державних органах та

законодавчого визначення моменту виникнення права власності; упорядковані розбіжності між визначенням моменту виникнення права власності на окремі об'єкти цивільних прав, нерухомість, зокрема земельні ділянки, цінні папери тощо; уточнено момент виникнення права власності залежно від підстав його набуття та правового режиму об'єкта права власності.

Згідно зі ст. 334 ЦК право власності у набувача майна за договором виникає з моменту передання майна, якщо інше не встановлено договором або законом. Переданням майна вважається вручення його набувачеві або перевізникові, організації зв'язку тощо для відправлення, пересилання набувачеві майна, відчуженого без зобов'язання доставки. До передання майна прирівнюється вручення коносаменту або іншого товарно-розпорядчого документа на майно. Право власності на майно за договором, який підлягає нотаріальному посвідченню, виникає у набувача з моменту такого посвідчення або з моменту набрання законної сили рішенням суду про визнання договору, не посвідченого нотаріально, дійсним.

Якщо договір про відчуження майна підлягає державній реєстрації, право власності у набувача виникає з моменту такої реєстрації. У зв'язку з цим слід вказати на необхідність створення в Україні такої моделі реєстрації речових прав, яка здатна гарантувати власнику або користувачу нерухомого майна захист їх законних прав та інтересів. Відповідно необхідно: проаналізувати досвід та форми реєстрації світових систем та вибудувати власну модель, яка буде поєднувати вимоги сьогодення в економічному та правовому просторі та національні інтереси; знайти баланс між прозорістю та відкритістю доступу до інформації яка міститься в системі реєстрації речових прав та можливістю створення умов для відповідного захисту прав законного власника та користувача об'єктів нерухомого майна, як інструменту антирейдерських засобів; спробувати створити новий правовий режим регулювання правовідносин між суб'єктами реєстрації речового права та громадянами-режим партнерським відносин. Тобто, побудова такої системи, яка зможе гарантувати власнику, володільцю або користувачу захист прав на нерухоме майно. У цьому контексті особливу значущість для української нормотворчої і правозастосовчої практики, а також для цивільно-правової науки набуває зарубіжний досвід

реєстрації речових прав на нерухомість, узагальнення тих способів вирішення практичних питань, які потрібні для забезпечення надійності посвідчення законності вимог учасників ринку нерухомості на її об'єкти. Особливості такого досвіду в країнах системи загального права становлять собою інтерес для вітчизняних компаративістів у світлі тих процесів освоєння окремих правових конструкцій і цілих інститутів зарубіжного права, які характеризують формування правової системи в сучасній Україні. Слід особливо підкреслити ту обставину, що саме в практиці країн загального права, передусім, Англії та США, найгостріше проявилися проблеми, пов'язані із забезпеченням достовірності записів, що ведуться при реєстрації речових прав на нерухомість, з одного боку, що саме між сучасними підходами до такої реєстрації в Англії та США існує дуже значима розбіжність. Слід використати зарубіжний досвід з приводу державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та впровадження його в законодавство України.

Нині в науці цивільного права слід проаналізувати також досвід надання відповідної інформації за зверненнями особи, оскільки отримання такої інформації виконувало б функцію превентивного захисту свого майнового права. Натомість наявність відкритого доступу до відомостей про об'єкти нерухомості та запровадження принципів відкритості та загальнодоступності інформації про зареєстровані права, що міститься у Державному реєстрі прав; запровадження принципу екстериторіальності та можливості скасування правовстановлюючих документів слід розглядати як певні інструменти до недопущення зловживань з боку недобросовісних суб'єктів державної реєстрації речових прав на нерухоме майно. Ще одним напрямком дослідження є вивчення правового статусу суб'єктів реєстраційної діяльності, встановлення їх правового положення.

Необхідність проаналізувати наявність широкого спектру видів суб'єктів (нотаріуси, акредитовані суб'єкти, та виконавчі органи, сільських, селищних та міських рад). Іншим напрямком дослідження є вивчення способів захисту речових прав, встановлення різниці між захистом прав та охороною прав та низки сукупності цивільно-правових норм, які забезпечують нормальний розвиток відповідних відносин.

Право власності на окремі види майна обов'язково має підтверджуватися відповідними правовстановлюючими документами. Так, відповідно до глави 2 розділу II Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р., право власності на житловий будинок, квартиру, дачу, садовий будинок, гараж, інші будівлі і споруди, що відчужуються, може бути підтверджено, зокрема, одним з таких документів або їх дублікатів: нотаріально посвідченим договором купівлі-продажу, пожертви, довічного утримання (догляду), ренти, дарування, міни, спадковим договором; свідоцтвом про придбання арештованого нерухомого майна з публічних торгів (аукціонів); свідоцтвом про придбання заставленого майна на аукціоні (публічних торгах); свідоцтвом про право власності на об'єкти нерухомого майна; свідоцтвом про право на спадщину; свідоцтвом про право власності на частку в спільному майні подружжя; договором про поділ спадкового майна; договором про припинення права на утримання за умови набуття права на нерухоме майно; договором про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно; договором про виділення частки в натурі (поділ); іпотечним договором, договором про задоволення вимог іпотекодержателя, якщо умовами таких договорів передбачено передачу іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки; рішенням суду; договором купівлі-продажу, зареєстрованим на біржі, укладеним відповідно до вимог законодавства, за наявності відмітки на ньому про реєстрацію відповідних прав тощо. Право довірчої власності підтверджується договором управління майном. Право власності на земельну ділянку посвідчується державним актом на право власності на земельну ділянку, свідоцтвом про право власності на нерухоме майно, а на земельну ділянку, набуту у власність із земель приватної власності без змін її меж, цільового призначення, посвідчується цивільно-правовою угодою щодо відчуження земельної ділянки, укладеною в порядку, встановленому законом, у разі набуття права власності на земельну ділянку за такою угодою; свідоцтвом про право на спадщину. Право власності на земельну частку (пай) фізичних осіб, евакуйованих із зони відчуження, які відселені із зони безумовного (обов'язкового) або зони гарантованого добровільного відселення,

а також фізичних осіб, що самостійно переселилися з територій, які зазнали радіоактивного забруднення і які на момент евакуації, відселення або самостійного переселення були членами колективних або інших сільськогосподарських підприємств, а також пенсіонерів з їх числа, які проживають у сільській місцевості, може бути підтверджене трудовою книжкою члена колективного або іншого сільськогосподарського підприємства чи нотаріально засвідченим витягом з неї за наявності в ній відповідного запису.

Одержано 22.04.2019

★

УДК 351.743

Катерина Михайлівна Довбаш,

слухач магістратури факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ЗАКОННІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ

Громадський контроль за діяльністю органів Національної поліції є важливим у будь-якому суспільстві, а особливо в час коли країна проходить перезавантаження, реформування Національної поліції. Для запровадження реформи Національної поліції відбулися події, які показали громадянам, що потрібно виходити на новий рівень захисту своїх прав і свобод, профілактики правопорушенням, протидії злочинності.

Розділом восьмим Закону України «Про Національну поліцію» передбачений громадський контроль поліції, який визначається обов'язком Національної поліції України щодо підготовки звіту про поліцейську діяльність, який готується раз на рік та публікується на офіційних веб-порталах органів поліції. Щорічний звіт про діяльність поліції повинен містити аналіз ситуації зі злочинністю в країні чи регіоні відповідно, інформацію про заходи, які вживалися поліцією, та результати цих заходів, а також інформацію про виконання пріоритетів, поставлених перед поліцією та територіальними органами поліції відповідними поліцейськими комісіями. Керівники зобов'язані регулярно оприлюднювати статистичні та аналітичні дані про вжиті заходи щодо виявлення, запобігання та припинення порушень публічного порядку на офі-

ційних веб-порталах органів, які вони очолюють. На нашу думку, задля підвищення рівня довіри населення до правоохоронних органів, такий захід повинен проводитися хоча би раз на квартал.

Варто зазначити, що низька оцінка ефективності діяльності органів Національної поліції стала складовою кризи довіри суспільства до всіх інститутів влади. Так, одним із головних завдань правоохоронних органів є покращення відносин із населенням, адже позиція громадськості є важливою ланкою в ефективності діяльності поліції. Для цього слід створювати спільні проекти з громадськістю, пропаганду в освітніх закладах, засобах масової інформації, програми для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань. Співпраця правоохоронних органів зі громадськістю допоможе усунути проблеми, пов'язані із здійсненням поліцейської діяльності. Для ефективного громадського контролю важливою умовою є здійснення його, не зацікавленими в цьому державними установами, а сама громадськість та її представниками (громадськими організаціями).

Одержано 02.05.2019

★

УДК 343.98

Костянтин Дмитрович Заяць,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОПОЗИЦІЇ ВИРІШЕННЯ ОКРЕМИХ ПРОБЛЕМ ПРАКТИКИ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО ШАХРАЙСТВА

За останні роки наша держава зазнала суттєвих перетворень в багатьох сферах життя. Соціально-економічні, ринкові, політичні зміни, впровадження новітніх систем і технологій разом із реформуванням системи судової влади і органів правопорядку в Україні даються в знаки – на цьому фоні спостерігається стрімкий ріст злочинності та якісні зміни її проявів. Шахрайства відносяться до злочинів, що найбільш чутливо реагують на будь-які зміни в суспільстві, а особливо на послаблення правоохоронних функцій в

державі. Аналіз слідчо-оперативної практики свідчить про численні труднощі доказування цього злочину в силу різних факторів.

Основні проблеми у слідчих виникають на стадії прийняття рішення про відкриття кримінального провадження, коли необхідно встановити ознаки складу злочину у фактичному акті добровільної передачі потерпілим майна або права на нього. Труднощі пов'язані із тим, що слідчому необхідно прийняти ключове процесуальне рішення на підставі аналізу дуже обмеженої інформації про подію.

Відповідно офіційної статистики Департаменту інформаційних технологій МВС України вуличне шахрайство у загальній структурі складає невелику частку (до 10 %). Але є підстави вважати, що цей різновид злочину має вкрай високу латентність. Це пояснюється цілою низкою факторів. Основним фактором, що обумовлює такий стан, є наявність у жертв цього злочину певного комплексу власної провини та відчуття після обману своєї недолугості, наївності тощо. З цих причин потерпілі не звертаються із заявами про вчинення кримінального правопорушення. Частина потерпілих не вірять у дієвість і ефективність органів правопорядку, і вирішують, що просто змарнують свої час і сили як учасники кримінального провадження.

Слід прийняти до уваги й той фактор, що особливістю дій шахрая є повідомлення потерпілому завідомо неправдивих відомостей та приховування обставин чи фактів, повідомлення про які було обов'язковим. Відповідно, у жертв часто формується впевненість, що він був зобов'язаний або йому вигідно передати майно злочинцю. Обман може виражатися усно через спілкування, письмово через складання документів, а також за допомогою різного роду конклюдентних дій. Наприклад, шляхом використання спеціального одягу (форми, ряс), атрибутів, підроблених документів тощо.

Окремим прийомом дій вуличних шахраїв є поведінковий комплекс, який направлено на відволікання уваги жертви на сторонні чинники. Наприклад, гучні звуки, яскраві предмети, сторонніх людей тощо. Вони задають багато питань, просять жертву виконати низку дій, змінюють початкові прохання та багато іншого. Все це направлено на те, щоб розсіяти увагу потерпілого і непомітно спонукати його до передачі майна.

Непоодинокими також є випадки використання шахраями прийомів введення потерпілого в стан трансу або гіпнозу, під впливом яких останній передає своє майно, фактично не усвідомлюючи наслідки цих дій.

Хоча шахрайства не створюють такої соціальної напруги як, наприклад, пограбування чи розбої, але слід звернути увагу на той факт, що значна частина вуличних афер, про які повідомлено потерпілими, залишається нерозкритими. Провадження вважаються безперспективними, і слідчі роблять все, щоб знайти підстави для їх закриття.

Аналіз слідчої практики показує, що у кримінальних провадженнях про вуличні шахрайства виникають досить специфічні проблеми, які, на наше переконання, потребують наукового осмислення і розробки шляхів подолання, в тому числі через удосконалення діючого законодавства України.

Так, очевидним фактом є те, що шахрайство належить до категорії кримінальних правопорушень, що в умовах безкарності швидко професіоналізуються. Афери реалізуються тими самими особами в рамках типових сценаріїв систематично, і стають для них постійним джерелом кримінальних доходів. Шахраї мають вироблені в результаті систематичної злочинної діяльності характерні особистісні риси й специфічні соціальні установки. У них формуються кримінальні навички і властивості, та стійка манера поведінки. Крім того, на механізм шахрайства накладає певний відбиток етнічна приналежність злочинця. Для певних представників етнічних груп характерним є недотримання загальноприйнятих норм соціальної поведінки. Так, помічено, що у населених пунктах України (особливо в великих містах), де компактно проживають ромські общини, поряд з іншими кримінальними правопорушеннями (здебільшого крадіжками та торгівлею наркотиками), набуває особливого поширення шахрайство у формі гадання, «зняття порчі», «накладання приворотів», продажу біжутерії під виглядом виробів із золота, обману під час розміну грошових купюр великого номіналу. Непоодинокі випадки й реалізації більш складних схем обману громадян, зокрема при обміні валюти, що вчиняються групами осіб циганської національності на ринках та вокзалах.

Під час реєстрації та досудового розслідування шахрайств з ромським «колеритом» працівники поліції стикаються з цілим

рядом досить специфічних проблем. Однією з них є доказування факту заволодіння майном громадян шляхом обману при наданні таких послуг як гадання (бачення і тлумачення подій минулого та майбутнього), «зняття порчі» чи «накладання приворотів».

Ситуація ускладнюється також тим, що, як правило, відсутні свідки злочину. Свідками заявляють себе особи з числа ромської общини, які не просто намагаються спростувати версію подій потерпілого, а вкрай агресивно себе поведуть як по відношенню до заявників, так і до патрульних, які прибувають на виклик.

Суттєвою проблемою при розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених представниками ромської національності, є відсутність у них документів, що посвідчують особу. Аналіз різноманітної інформації та практичного досвіду дає підстави для висновку, що представники цієї етнічної групи умисно не отримують такі документи, або якщо вони були отримані приховують або, навіть, знищують. Крім того вони називаються прізвищами поширеними у їх закритому середовищі, використовуючи при цьому дуже обмежену їх кількість. У той же час у спілкуванні між собою вони користуються зовсім іншими іменами або побутовими прізвиськами.

Документально у матеріалах кримінального провадження встановити особу циганської національності при відсутності документів, що посвідчують її особу, під час досудового розслідування традиційним способом (направленням офіційних запитів у державні установи, перевіркою по обліках) дуже складно. А інколи й неможливо. Справа у тім, що в силу специфіки расових зовнішніх ознак, потерпілі описують зовнішність ромів, використовуючи поняття жінка – «циганка», чоловік – «циган». У кращому випадку вказують такі ознаки зовнішності як «великі чорні очі», «смаглява шкіра», «картата спідниця» та інші подібні, дуже загальні прикмети. Свідки з числа ромської общини з найближчого оточення підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення дають брехливі свідчення або взагалі ухиляються від їх дачі. Відповідно, організувати ефективний розшук, затримання та ідентифікацію особи причетної до вчинення злочину, а також провести таку ключову слідчу (розшукову) дію, як пред'явлення особи для впізнання за таких умов просто неможливо.

Перевірка по обліках, а також отримання відповідей на офіційні запити слідчого щодо встановлення особи представників

ромської етнічної групи дають, як правило, негативний результат, оскільки відомості про себе ці особи часто повідомляють відверто брехливі. З цієї ж причини неможливо встановити наявності чи відсутності у затриманої особи встановлених діагнозів щодо психічних захворювань, наркотичної чи алкогольної залежності, захворювання на туберкульоз шляхом перевірки по обліках спеціалізованих лікувальних закладів (диспансерів).

Окремим класичним прийомом поведінки осіб ромської общини є випадки, коли при затриманні, доставці до відділу поліції, першому допиті чи інших заходах вони повідомляли про наявність у них таких небезпечних інфекційних захворювань, як педикульоз, коросту, побутовий сифіліс тощо. Інколи ця інформація є дійсною. Але у більшості випадків повідомляється вона з метою створення у поліцейського відчуття бридливості, огидності для того, щоб останній відмовився саджати таку особу до службового автомобіля, заводити у свій кабінет і взагалі наближатись до неї. Для посилення таких почуттів затримані роми (особливо жінки) дуже галасливо і агресивно себе поведуть у спілкуванні, шлють прокльони і погрожують захворюваннями і смертю патрульним поліцейським і слідчим. Все це дійсно створює серйозні психологічні перешкоди у прийнятті законних процесуальних рішень службовцями.

З точки зору юриспруденції необхідно сприймати вищевказану поведінку, як небажання асимілюватись у суспільство країни і відмову виконувати законні вимоги державної системи влади. Якщо певна етнічна група обирає своєю традицією відмову у реєстрації фактів народження дітей, отримання документів, що посвідчують особу, реєстрації свого місця проживання і місця проживання дітей, відмову офіційно працевлаштовуватись, сплачувати податки, вносити інші обов'язкові платежі, дотримуватись норм поведінки більшості населення регіону все це свідчить про те, що представники цієї етнічної групи добровільно обирають статус осіб без громадянства (апатридів).

У провадженнях про кримінальні правопорушення зазначеної категорії слідчі стикаються із проблемою документального підтвердження особи підозрюваного, а також даних, що характеризують її особистість. Без вирішення цього завдання є неможливим прийняття низки процесуальних рішень, починаючи з повідомлення про

підозру особі, та багато інших (обрання запобіжного заходу, направлення кримінального провадження до суду). Намагаючись знайти вихід із цієї складної ситуації, ми прийшли до наступних наукових висновків.

Ми переконані у необхідності удосконалення діючого кримінального процесуального законодавства шляхом доповнення Кримінального процесуального кодексу України окремим розділом «Особливості кримінального провадження відносно осіб без громадянства (апатридів)». У даному розділі ми пропонуємо, відповідно положень міжнародної Конвенції про статус апатридів від 28.09.1954 року чітко визначити наступне. По-перше, встановити поняття апатридів та їх права. По-друге, визначити обставини, що підлягають встановленню у рамках кримінального провадження, де підозрюваною є особа – апатрид, а також процесуальні засоби встановлення таких даних, як вік, стан здоров'я, наявність судимостей, місце і строк проживання тощо. По-третє, визначити підстави прийняття ключових процесуальних рішень у кримінальних провадженнях про правопорушення, що вчинені апатридами.

Крім доповнення Кримінального процесуального кодексу України, на нашу думку, є необхідним доповнення й відомчих нормативно-правових актів МВС України щодо порядку постановки на криміналістичний облік апатридів, які були засуджені або затримувалися за підозрою у вчиненні кримінальних правопорушень. Засобами обліку можуть виступати бази даних з описом зовнішності особи, характерних для неї кримінальних навичок та прийомів поведінки, використовуваних засобів і знарядь вчинення правопорушень, фотографії та відеоролик з особою, дактилоскопічні карти. Відповідні автоматизовані бази даних дозволять патрульним поліцейським, оперативним працівникам, слідчим ефективно вирішувати завдання по ідентифікації особи підозрюваної у вчиненні злочину, та виробленню вірної тактики спілкування з нею під час досудового розслідування, чим забезпечити його більш високу ефективність.

Одержано 27.03.2019

★

Володимир Олександрович Іванцов,

кандидат юридичних наук, доцент,

докторант Харківського національного університету внутрішніх справ

СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

В юридичній літературі справедливість часто згадують або розглядають при вивченні принципів права, іноді характеризують її в комплексі як ідеал, оцінку, норму. Така загальна оцінка проблеми, безумовно, необхідна, проте вона не виходить за рамки того, що багато разів робили вчені-юристи різних епох і ідеологічних напрямків. Наші діалектичні та історико-матеріалістичні позиції зобов'язують нас до більш глибокого розкриття зв'язку справедливості і права на рівні соціально-економічних фактів та їх ідеологічного відображення [1, с. 207].

Розуміння справедливості на рівні «соціально-економічних фактів» і є її розуміння в найширшому значенні, тобто у якості категорії «соціальна справедливість». Саме цей рівень зв'язку між справедливістю і правом є рівнем однопорядкових соціальних явищ.

Зазначене в першу чергу зумовлює необхідність висвітлення змісту категорії «принципи права». Так, у юридичній літературі рідко проводиться відмінність між принципами права і принципами законодавства. Звідси принципи законодавства часто іменуються принципами права і характеризуються як ідеал, оцінка, норма тощо. Між тим і як соціальне явище, і як філософсько-соціологічна категорія право за змістом глибше і за обсягом ширше галузі законодавства, стосовно якої зазвичай формулюються відповідні принципи-ідеали або принципи-норми. Тому і принципи права відповідним чином відрізняються від принципів законодавства. Принципи права і принципи законодавства неоднакові ще і в тому, що знаходяться на різних щаблях наближення до справедливості та права як соціальним явищам. Перші ближче до справедливості та права, а значить, тісніше з ними пов'язані і більш насичені соціальним змістом, ніж другі. Принципи ж законодавства, що володіють опосередкованим зв'язком через свої

норми зі справедливістю і правом, більшою мірою насичені логіко-юридичним змістом, ніж принципи права.

В. С. Нерсисянц зазначає, що «справедливість входить в понятие права, что право по определению справедливо, а справедливость – внутреннее свойство и качество права, категория и характеристика правовая, а не неправовая (не моральная, нравственная, религиозная и т. п.). Поэтому всегда уместный вопрос о справедливости или несправедливости закона – это по существу вопрос о правовом или неправовом характере закона, его соответствии или несоответствии праву. Но такая же постановка вопроса неуместна и не по адресу применительно к праву, поскольку оно (уже по понятию) всегда справедливо и является носителем справедливости в социальном мире» [2, с. 28].

У філософському сенсі навряд чи підлягає сумніву те, що справедливість – це властивість права, що право виступає носієм справедливості в соціальному світі. Разом з тим це твердження в найбільшій мірі відноситься до так званого природного (і частково ідеального) права, а стосовно до позитивного права виглядає надмірно категоричним. Реальне право, на відміну від права-ідеалу (де дійсно можна дозволити постановку питання щодо його справедливості), може бути більш-менш справедливим (нехай навіть в межах однієї якості), як і закон – більш-менш правовим. Крім того, що більша або менша відповідність закону праву передбачає його більшу чи меншу справедливість, наявність в тій чи іншій мірі справедливого законодавства зумовлює і реальність адекватного йому правового масиву. Інакше мову можна було б вести лише про ідеальний зразок досконалого права. Проте Гегель, з одного боку, характеризував закон як «такий, що містить випадковість», а з іншого – бачив у ньому «загострення загально-го», «позитивне», а отже, справедливість і право в тому числі.

Навряд чи можна також вважати, що справедливість виключно «категорія і характеристика правова», а «не моральна, релігійна тощо». Як би зазначене твердження було вірним справедливість втратила би своє колосальне значення, яке вона має для права, адже остання з'єднує право з іншими сферами суспільної свідомості, зміцнює його моральним, етичним і релігійним авторитетом.

Соціальна справедливість, дійсно включає в себе різноманітні відносини взаємного, обмінного, розподільного характеру та

відповідні їм цінності, тим самим охоплює фактично всі сфери суспільного життя.

З позиції Л. С. Явіча, справедливість не перетворюється у властивість права, а тим більше не повинна трактуватися як його сутність. Остання безпосередньо виступає принципом правової системи, без наявності якого право не тільки втрачає свою моральну основу, але і виявляється дисгармонійний, незбалансованим, не може бути дієвим розподільником життєвих благ – відповідно до об'єктивних потреб даної суспільно-економічної формації – і виражати інтереси індивідів, соціальних груп, класів, які панують при даних відносинах. В свою чергу в такому випадку мова йде, звичайно, не про міфічну вічну справедливість, а про ту соціальну справедливість, яка за своїми конкретним вимогам історично обумовлена так само, як і юридична форма [3, с. 158]. О. Ф. Скаун відносить справедливість до загальних принципів права та визначає її як «міру морально-правової домірності вкладеного та отриманого в усіх сферах життєдіяльності людини та їхнього правового забезпечення». Зокрема, вчена відмічає: «Принцип справедливості містить у собі вимогу відповідності між практичною роллю різних індивідів (соціальних груп) у житті суспільства та їхнім соціальним становищем, між їхніми правами та обов'язками, злочином і покаранням, заслугами людей та їхнім суспільним визнанням» [4, с. 224].

У питаннях співвідношення між справедливістю та правом також заслуговує на увагу наступний аспект. Справедливість у якості оцінки нероздільна з цінністю. У цьому контексті З. А. Бербешкін розглядає справедливість у якості категорії моральної сфери, а саме: як поняття моральної свідомості, яка характеризує міру впливу і вимог прав і благ особистості або соціальної спільності, міру вимогливості до особистості, суспільства, правомірність оцінки економічних, політичних, правових явищ дійсності та вчинків людей (а також їх самооцінки) з позицій певного класу або суспільства» [5, с. 113–114]. А. І. Екім зазначає, що «справедливість – это нравственно обоснованный критерий для соизмерения действий субъекта, в соответствии с которым осуществляется воздаяние каждому за его поступки в виде наступления тех или иных последствий» [6, с. 49].

Отже, право тим ефективніше і міцніше спирається на справедливість, чим яскравіше і повніше ця ідея втілена в його нормах

і чим точніше використовується цей виражений в праві «морально обґрунтований критерій». Дане та інші з наведених положень рівною мірою поширюються на адміністративне право як самостійну галузь права. Зокрема в адміністративному праві справедливо відображений та оцінений в його нормах той чи інший вид поведінки публічної адміністрації та людини (громадянина) також здобуває юридичну значимість (цінність) і, в свою чергу, виступає в якості критерію справедливої оцінки конкретних дій (бездіяльності) публічної адміністрації та вчинків людей (громадян), а «міра впливу» і «міра відплати» знаходяться в сфері, що включає в себе і морально-етичні поняття. В свою чергу принципи адміністративного права, виступаючи основою формування (реформування) адміністративного права, не можуть існувати у їх сучасному розумінні без наскрізного втілення «соціальної справедливості» та відповідно принципи інститутів адміністративного права, відображаючи ключові засади діяльності суб'єктів адміністративно-правових відносин, мають забезпечувати втілення «соціальної справедливості» у правозастосовчій сфері.

Список бібліографічних посилань

1. Мальцев Г. В. Социальная справедливость и право. М. : Мысль, 1977. 255 с.
2. Нерсисянц В. С. Философия права. М. : НИЦ Инфра-М, 2018. 256 с.
3. Явич Л. С. Общая теория права. Л. : Ленинград. ун-т, 1976. 286 с.
4. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2006. 656 с.
5. Бербешкина З. А. Справедливость как социально-философская категория. М. : Мысль, 1983. 358 с.
6. Экимов А. И. Справедливость и социалистическое право / под ред. И. П. Комиссаровой. Л. : Ленинград. гос. ун-т, 1980. 120 с.

Одержано 24.04.2019

★

УДК 351.74(477)

Ірина Дмитрівна Казанчук,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Ганна Максимівна Чорман,

слухач магістратури

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ПОЛІТИЧНОЇ НЕУПЕРЕДЖЕНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ У ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

В умовах розвитку сучасної української держави питання **забезпечення політичної неупередженості та нейтральності посадових осіб органів державної влади** набуло актуальності у зв'язку із оновленням правових засад розвитку інституту державної служби **в Україні**. На фоні переходу до багатопартійної політичної системи і подальшого зростання ролі політичних партій в житті українського суспільства факт прийняття 10 грудня 2015 року Закону України «Про державну службу» у новій редакції окреслив нові проблеми на шляху до розвитку інституту державної служби європейського зразка та вказав на необхідність пошуку оптимальної моделі включення державних службовців у політичний процес країни. Слід відзначити, що Закон України «Про державну службу» не тільки визначив основні принципи державної служби [1, ст. 4], правові та організаційні засади забезпечення публічної, ефективної, орієнтованої на громадян державної служби, яка функціонує в інтересах держави і суспільства, а також й порядок реалізації громадянами України права рівного доступу до державної служби, що базується на їхніх особистих якостях та досягнення. Тобто європейські принципи державної служби покладені в основу основних положень функціонування державної служби в Україні.

За останні два десятиріччя в офіційному політичному дискусії з'явилися і набули закріплення у українському законодавстві декілька варіантів вимог до обмеження політичної активності держслужбовців, які базуються на: «принципі департизації»,

«принципі позапартійності», «принципі доброчесності», «принципі політичної нейтральності», «принципі політичної неупередженості». При цьому саме такі принципи державної служби, як доброчесність та політична неупередженість стали гарантією стабільності і ефективності державної служби.

Загалом, правові засади державної служби, питання визначення її принципів в адміністративно-правовому аспекті набули висвітлення у працях багатьох вітчизняних науковців, зокрема, І. Данільєва, С. Ківалова, І. Коліушко, Д. Минюка, В. Мельниченка, Н. Нижник, А. Панасевич, А. Рачинського, О. Рацюк, І. Розпутенко, М. Рудакевич, С. Серьогіна, Г. Ткача, Н. Яніук. Незважаючи на таку кількість праць, проблема забезпечення принципів державної служби особливо під час виборчого процесу в умовах сучасних змін і перетворень залишається відкритою. Крім того, в українському законодавстві правила поведінки посадовців під час виборів, а також встановлення правових обмежень щодо використання адміністративних ресурсів врегульовані недостатньо чітко.

В науці теорії держави і права принцип позапартійності державної служби (політичного нейтралітету державних службовців) означає, з одного боку – заборону відбору кадрів для державної служби за їх політичними поглядами, а з іншого – це обов'язок державних службовців при виконанні службових повноважень залишатися політично нейтральними [2, с. 67]. У свою чергу, у Загальних правилах поведінки державного службовця вказано на принцип політичної неупередженості, сутність якого передбачає заборону надавати будь-які переваги та виявляти прихильність до окремих політичних партій чи їхніх представників [3, с. 58]. Враховуючі європейські стандарти побудови державної служби, у Законі України «Про державну службу» принцип політичної неупередженості означає недопущення впливу політичних поглядів на дії та рішення державного службовця, а також утримання від демонстрації свого ставлення до політичних партій, демонстрації власних політичних поглядів під час виконання посадових обов'язків [1, ст. 4]. Але не слід забувати, що політична та адміністративна сфери відокремлені одна від одної, але при цьому й пов'язані. Існують ключові точки, в яких вони перетинаються, розмежовуються або часто межі між ними не є зрозумілими. Як результат, іноді діяльність представників вищого корпусу державної служби може

вступати в конфлікт з діяльністю міністрів. Питання підзвітності часто є чутливою темою, яка привертає увагу до питання труднощів та невизначеності цієї взаємодії.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про державну службу» державний службовець повинен неупереджено виконувати законні накази (розпорядження), доручення керівників незалежно від їх партійної належності та своїх політичних переконань. При цьому він не має права демонструвати свої політичні погляди та вчиняти інші дії або бездіяльність, що у будь-який спосіб можуть засвідчити його особливе ставлення до політичних партій, популяризуючи їх діяльність. Адже такі дії можуть негативно вплинути на імідж державного органу та довіру до влади або становити загрозу для конституційного ладу, територіальної цілісності і національної безпеки, для здоров'я та прав і свобод інших людей. Крім цього законодавець встановлює і інші обмеження, зокрема, державний службовець не має права: 1) бути членом політичної партії, якщо такий державний службовець займає посаду державної служби категорії «А»; 2) обіймати посади в керівних органах політичної партії; 3) суміщати державну службу із статусом депутата місцевої ради, якщо такий державний службовець займає посаду державної служби категорії «А»; 4) залучати, використовуючи своє службове становище, державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, працівників бюджетної сфери, інших осіб до участі у передвиборній агітації, акціях та заходах, що організовуються політичними партіями; 5) у будь-який інший спосіб використовувати своє службове становище в політичних цілях [1].

Слід звернути увагу і на те, що Україна, як і інші європейські демократичні держави, знаходиться у постійному пошуку дієвих правових заходів запобігання втручання державних службовців у виборчий процес. Від успішності цих зусиль прямо залежить дотримання державою базових принципів виборчого процесу: рівність можливостей кандидатів, вільне волевиявлення та конкурентність виборчого процесу, неупередженість виборчої адміністрації [4, с. 86]. На нашу думку, законодавчі заборони участі держслужбовців у політичному житті повинні бути поєднані з недопущенням зловживань адміністративним ресурсом під час виборів, ефективним застосуванням адміністративних санкцій до порушників,

формуванням широкого суспільного несприйняття втручання представників органів влади у виборчий процес. В цьому напрямку ОБСЄ в своїх звітах неодноразово звертали увагу на проблему зловживання адміністративними ресурсами на загальнонаціональних виборах в Україні.

Аналізуючи міжнародні нормативно-правові акти та зарубіжний досвід із запобігання втручання державних службовців у виборчий процес, відзначимо, що у методичних рекомендаціях IFES «Abuse of State Resources Research and Assessment Framework» йдеться мова про такі важливі принципи, які сприяють запобіганню зловживанню адміністративним ресурсом: якісна законодавча база, ефективний та прозорий контроль з боку незалежних інституцій, справедливі та адекватні санкції [5, с. 176]. Венеціанська комісія, на основі аналізу актуального досвіду країн Ради Європи, рекомендує приймати кодекси належної практики та етичних стандартів як один з прийнятних способів врегулювання цієї проблеми. Кодекс поведінки державних службовців – це офіційний документ, який містить основні етичні вимоги до поведінки посадових осіб та державних службовців під час виборчого процесу з метою уникнення дій, що можуть класифікуватися як зловживання адміністративним ресурсом [6, с. 144]. Визначення виборчого процесу в Кодексі включає в себе не тільки офіційний період проведення передвиборної агітації кандидатами і партіями, але охоплює всі інші етапи виборів, а також період, що безпосередньо передує початку виборчого процесу. Положення цього Кодексу не поширюються на ситуації, коли застосування адміністративного ресурсу під час виборчого процесу здійснюється в законний спосіб – з метою забезпечення належного функціонування публічних інститутів та організації виборів, за умови, що таке застосування прямо чи опосередковано не використовується для агітаційних цілей. Враховуючи сказане, звертаємо увагу на необхідність не тільки дослідження міжнародної практики запобігання втручання державних службовців у виборчий процес, але й інтегрування положень відповідних міжнародних правових актів в діюче українське адміністративне законодавство. Особливо це стає важливим в умовах входження правової системи України в правове коло Європейського Союзу. Адже у Стратегії реформування державного управління України на 2016–2020 роки одним

із основних напрямів реформування визначено модернізацію державної служби відповідно до європейських стандартів належного адміністрування, сформульованих у документі SIGMA «Принципи державного управління», а також належних практик держав-членів ЄС [7].

Отже, підсумовуючи усе вищесказане, можна зробити певні висновки.

По-перше, державна служба є основою державного управління, а тому модернізація державної служби та управління людськими ресурсами, створення державної служби, діяльності якої заснована на принципах професіоналізму, політичної неупередженості та ефективності має для України виключне значення на сучасному етапі розвитку її соціально-правових і політичних інститутів.

По-друге, для запобігання зловживань та для підвищення соціальної захищеності службовців необхідно створити відповідний адміністративно-правовий механізм щодо реалізації контролю з боку правоохоронних органів та громадськості за дотриманням обов'язкової політичної нейтральності державної служби [8, с. 114]. Такий механізм повинен передбачати більш жорсткіший вид адміністративних стягнень за порушення вимог виборчого процесу, і за допомогою якого державні службовці будуть утримуватися від впливу на їх службову діяльність з боку політичних партій. У той же час, державні службовці повинні бути підзвітними перед Урядом України та суспільством за результати своєї діяльності. Як результат, відсутність прямого політичного втручання у виборчі процеси та притягнення до відповідальності за це зробить неможливим усунення з посад досвідчених, здібних і перспективних державних службовців, для яких дотримання політичної нейтральності стане життєвим принципом.

Список бібліографічних посилань

1. Про державну службу : закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43.
2. Публічна служба: системна парадигма : монографія / К. О. Ващенко, С. М. Серьогін, Є. І. Бородін, Н. А. Липовська, Н. Г. Сорокіна та ін. ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 248 с.
3. Линдюк О. А. Теорія та практика модернізації державної служби України в умовах глобалізації : монографія. Київ : НАДУ, 2016. 304 с.

4. Ковальчук О. Б. Засади виборчого процесу в Україні: конституційно-правовий аспект. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2015. № 825. С. 85–89.

5. Сорокіна Н. Г. Добročесність як базова категорія у вихованні публічного службовця // *Теорія та практика державної служби : матеріали наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 8 груд. 2017 р.) / за заг. ред. С. М. Серьогіна*. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 275 с.

6. Про Стратегію реформування державного управління України на 2016–2020 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.06.2016 № 474-р // Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/strategiya-reformuvannya-derzhavnogo-upravlinnya-na-2016-2020-roki> (дата звернення: 20.04.2019).

7. Сквірський І. О. Теорія і практика громадського контролю у публічному управлінні: адміністративно-правове дослідження : монографія. Харків : Діса плюс, 2013. 428 с.

Одержано 24.04.2019

★

УДК 796.075.6/796.077.5

Юлія Миколаївна Коваленко,

*старший викладач кафедри української та іноземних мов
Харківської державної академії фізичної культури*

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В основу концепції формування готовності до управлінської діяльності майбутніх фахівців спортивної діяльності було закладено думку про те, що майбутній фахівець повинен бути не об'єктом, а свідомим суб'єктом навчання. Фахові знання повинні мати особливе значення для студента, який не просто їх отримує, але й усвідомлює важливість цих знань для себе і своєї діяльності та вміє ефективно ці знання застосовувати. За такого навчання відбувається не звичайний процес передання знань від викладача до студента де їм необхідно виявляти свої знання та вміння в нестандартних ситуаціях, що імітують професійну діяльність. У такому випадку результатом освіти є не якість засвоєних знань, а якість володіння цими знаннями при вирішенні професійних завдань.

Теоретичний аналіз педагогічного досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в зарубіжних країнах дасть змогу його врахувати в процесі модернізації системи

професійної освіти з підготовки фахівців відповідного профілю в сучасній Україні. Саме в результаті здійснення комплексного аналізу системи підготовки фахівців фізичної культури і спорту в рамках вищої професійної освіти зарубіжних країн є реальна можливість використати цей досвід для покращення процесу підготовки цих фахівців та рівня їх професійної компетентності у ВНЗ України.

Зокрема, Ю. Мічуда присвятив свою працю висвітленню досвіду підготовки фахівців у галузі спортивного менеджменту вищими навчальними закладами західноєвропейських країн. Т. Осадча та М. Ричкова розглянули процес професійного підготовки викладачів фізичної культури в університетах США. Теоретичні й практичні основи професійної підготовки майбутніх спеціалістів з фізичної культури і спорту знайшли певне висвітлення у працях М. Віленьського, В. Видріна, І. Єрмакова, Г. Ложкіна, Л. Лубишевої, А. Матвєєва, О. Петуніна, І. Омеляненка, Л. Сущенко, А. Турчака, Б. Шияна та інших [3, с. 91–93].

Очевидно, що ефективність освітнього процесу у вищих навчальних закладах визначається головним чином методом навчання, який є інструментом, що дозволяє створити управлінську компетентність майбутніх фахівців спортивної діяльності. Зміст курсу складається з: визначення змісту курсу; визначення методів та організаційних форм навчання, які відповідають цілям та змісту; забезпечення засобів навчання.

В галузі фізкультурної освіти, поняття «компетентність» трактується як універсальна передумова професійного становлення особистості у реальній соціально-економічній ситуації відповідно до умов, що складаються у суспільстві; сфера діяльності у якій реалізується професійна компетентність, що виявляється у професійному спілкуванні, включає здібності, знання, уміння й навички та їх застосування [4, с. 29–31].

У педагогічній науці терміни «компетенція» і «компетентність» визначають нові реалії і завдання у зв'язку із підготовкою молоді до активної участі у громадському житті. Компетентність – це якість особистості, що передбачає володіння визначеною компетенцією. Професійна компетентність розглядається як індивідуальна характеристика ступеню відповідності вимогам професії; індивідуально-психологічне утворювання яке включає досвід, знання, уміння, професійно-важливі якості, психологічну готов-

ність. Метою компетентнісного підходу є забезпечення якості освіти. Компетентнісний підхід – це пріоритетна орієнтація на цілі – вектори освіти: здатність до навчання, самовизначення, самоактуалізація, соціалізація та розвиток індивідуальності [1, с. 93–99].

Виходячи із зазначеного, в розробці моделі професійної підготовки майбутніх фахівців спортивної галузі до управлінської діяльності було враховано соціальне замовлення суспільства – підготовку компетентного управлінця спортивної сфери, здатного ефективно виконувати управлінські функції (планування, організація, регулювання (прийняття рішень), координація, аналіз, контролінг) із застосуванням інформаційних технологій для досягнення стратегічних, тактичних і оперативних цілей. [2, с. 27].

Упровадження компетентнісного підходу в систему професійної підготовки фахівців зумовлює необхідність дослідження змісту і структури різних компетентностей. Більшість студентів мріють про керівні посади різного управлінського рівня. Для цього їм необхідно оволодіти новими знаннями з економіки і менеджменту, навчитися користуватися ними на практиці, постійно їх удосконалювати. Це питання не втрачає актуальності з плином часу, оскільки динамічно і закономірно змінюються як завдання професійної підготовки фахівців з різних спеціальностей, так і умови їх реалізації. Ефективність формування управлінської компетентності залежить від визначення її суті та змісту навчання з навчальної дисципліни, вибору педагогічних технологій, розроблення раціональної моделі процесу формування та визначення критеріїв і рівнів її сформованості. Суть управлінської компетентності проявляється в її багатоаспектності та спрямованості діяльності керівника на об'єкт управління з урахуванням його специфіки і характеру розвитку в соціальноосвітньому середовищі; у комплексі знань, форм та методів управління; відображенні готовності і здатності ефективно проектувати і здійснювати управлінську діяльність; в інтегральній характеристиці керівників. Зміст управлінської компетентності визначає її структуру, що цілісно проявляється в управлінській діяльності, спрямованій на реалізацію сукупності управлінських функцій. Методика формування управлінської компетентності майбутніх фахівців спортивної діяльності має ґрунтуватися на: дотриманні вимог щодо підготовки майбутніх спеціалістів, визначенні змісту їхньої професійної під-

готовки у ВНЗ; наукових підходах до організації навчальної діяльності в університеті; відборі практико-орієнтованих завдань, ситуацій, що імітують економічні, менеджерські проблеми змісту професійної діяльності майбутніх фахівців галузі фізичної культури та спорту; використанні інтерактивних методів навчання; взаємозв'язку індивідуальної і групової, аудиторної та самостійної роботи студентів на основі принципу міжпредметної координації; використанні мультимедійних технологій тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Бондар С. Термінологічний аналіз понять «компетенція» і «компетентність» у педагогіці: сутність та структура. *Освіта і управління*. 2007. № 2. С. 93–99.
2. Гармаш Т. А. Модель формування і розвитку управлінських компетентностей у майбутніх фахівців із логістики. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Педагогіка*. 2017. № 6 (119). С. 27.
3. Дубревський Ю. М. Управлінська компетентність як складова професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2008. № 6. С. 91–93.
4. Бикмухаметов Р. К. Организационно-правовые противоречия и трудности в системе профессиональной подготовки педагога по физической культуре и спорту. *Физическая культура: воспитание, образование, тренировка*. 2008. № 1. С. 29–31.

Одержано 23.04.2019

★

УДК 342.97(477)

Віталій Андрійович Коврах,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРИНЦИПИ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ТА ЗАКОННОСТІ ЯК КЛЮЧОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ОСКАРЖЕННЯ

Починаючи наукове дослідження слід відзначити, що визначення принципів адміністративного оскарження в рамках адміністративного судочинства має велике теоретичне й практичне значення для підвищення ефективності механізму судового захисту порушених, оспорюваних або невизнаних прав, свобод та інтере-

сів фізичних й юридичних осіб при оскарженні адміністративних актів. Тож, принципи адміністративного судочинства формують підвалини для розв'язання правових конфліктів між органами державної влади та підвладними особами. Вони мають фундаментальне значення для діяльності суду, оскільки їх втілення надає судочинству якості правосуддя. В науковій літературі існує чимала кількість підходів щодо визначення конкретних принципів адміністративного оскарження, однак всі науковці сходяться на тому, що одними із фундаментальних принципів у цій сфері є принципи верховенства права та законності.

Так, професор В. Б. Авер'янов наголошує на тому, що принцип верховенства права слід тлумачити як об'єднання вимог, що забезпечують: по-перше, підпорядкування діяльності всіх без винятку державних інститутів потребам реалізації й захисту прав людини; по-друге, пріоритетність цих прав перед усіма іншими цінностями демократичної, соціальної, правової держави [1]. Зважаючи на європейське спрямування нашої держави доцільним є наголосити, що фундаментом європейського стандарту розвитку держави та справедливого судового процесу є право особи на звернення до суду й на справедливий судовий розгляд її скарги [2, с. 19–22]. Разом з цим, суд і застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини. Наприклад, забороняється відмова у розгляді адміністративної справи щодо оскарження нормативно-правових актів з мотивів неповноти, неясності, суперечливості чи відсутності законодавства, яке регулює суперечливі відносини.

Не можна не вказати, що деякі дослідники вважають, що принцип верховенства права не втілюється під час оскарження нормативно-правових актів, оскільки його зміст полягає у тому, що суд, перш за все, покликаний перевіряти, чи порушують рішення суб'єктів владних повноважень права та свободи людини, а під час оскарження нормативно-правових актів суд перевіряє згадані вище рішення щодо відповідності їх закону чи підзаконному акту вищої юридичної сили [3, с. 344]. Із цим можна лише частково погодитися, адже даний принцип не обмежується лише законодавством, а включає норми моралі, традиції, звичаї. Так, громадянин може посилатися на судову практику Європейського Суду з прав людини. Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встанов-

лені інші правила, ніж ті, що визначені законом, то застосовуються правила міжнародного договору. Крім того, у разі відсутності закону, який регулює відповідні правовідносини, суд застосовує закон, що регулює подібні правовідносини (аналогія закону), а за відсутності такого закону суд виходить із конституційних принципів і загальних засад права (аналогія права) – дане положення також є проявом принципу верховенства права [4, с. 157].

Переходячи до розгляду принципу законності адміністративного оскарження необхідно вказати точку зору В. Я. Тація, який пише, що розгляд принципу верховенства права поза верховенством Конституції України і законів – це шлях до беззаконня й вседозволеності, а визнання тільки верховенства закону поза системним розумінням принципу верховенства права – шлях до прийняття несправедливих, негуманних законів та інших нормативно-правових актів» [5, с. 16]. Тож, принцип законності має дуже тісний взаємозв'язок із верховенством права, обумовлений ним і походить із нього.

Виходячи з доктринального визначення законності як «суворого додержання Конституції та законів, а також інших правових актів усіма органами державної влади, місцевого самоврядування, посадовими особами і громадянами», можна стверджувати, що цей принцип виступає загальною конституційною вимогою, що визначає функціонування державної влади в Україні в цілому. Тобто цей принцип означає здійснення державними органами і посадовими особами всіх властивих їм функцій у суворій відповідності з чинною Конституцією, законами та підзаконними актами, відповідно з встановленою у законодавстві компетенцією [6, с. 172]. Законність в адміністративних провадженнях, підкреслює Р. С. Павловський, полягає у тому, що адміністративний процес здійснюється на основі спеціальних адміністративно-процесуальних норм у межах встановленої компетенції. Процесуальним елементом законності є чітке дотримання процедури, тому індивідуально-конкретні справи розглядаються і вирішуються за допомогою прийомів, закріплених у нормативних актах, з вимогою законності [7, с. 207].

Отже, узагальнюючи весь наведений вище матеріал можна констатувати, що дійсно принципи верховенства права та законності є найбільш ключовими засадами адміністративного оскарження, а тому їх дотримання є обов'язковим для всіх суб'єктів у досліджуваній сфері. Саме тому, будь-яке відхилення від даних

принципів повинно тягнути за собою настання негативних наслідків у вигляді юридичної відповідальності. Окрім того, не можна не вказати, що саме принципи верховенства права та законності складають основу для формування інших засад адміністративного оскарження.

Список бібліографічних посилань

1. Аверьянов В. Принцип верховенства права в реформировании украинского административного права. *Юридическая практика*. 2006. № 18 (436).

2. Рябченко Я. С. Принципи оскарження нормативно-правових актів у порядку адміністративного судочинства. *Юридична Україна*. 2008. № 10. С. 19–22.

3. Авер'янов В. Б. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту. Київ : Наук. думка, 2007. 588 с.

4. Рябченко Я. С. Засади процедури оскарження нормативно-правових актів в адміністративному судочинстві України у контексті європейського інтеграційного процесу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 5. С. 150–159. URL: http://lsej.org.ua/5_2015/44.pdf (дата звернення: 19.04.2019).

5. Тацій В. Я. Методологічні проблеми правової науки на сучасному етапі державотворення. *Правова держава*. 2005. Вип. 16. С. 10–18.

6. Байтин Т. И., Бережнов А. Г., Витрук Н. В., Керимов Д. А. Общая теория государства и права. Академический курс : в 2 т. М. : Зерцало, 1998. Т. 1. 640 с.

7. Советское административное право / под ред. Р. С. Павловского. Киев : Вища шк., 1986. 204 с.

Одержано 23.04.2019

★

УДК 343.973

Юлія Володимирівна Крапівкіна,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРО АКТУАЛЬНІСТЬ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ФЕНОМЕНОЛОГІЇ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Використання наукового підходу з позицій феноменології останнім часом набув актуальності у якості інструментарію пізнання кримінологічних явищ і процесів у окремих сферах суспільної дійсності. Методологічні засади феноменології були започатковані німецьким філософом Едмундом Гуссерлем у роботі «Логіч-

ні дослідження». Феноменологія, на думку авторитетних дослідників Стенфорда, розуміється двома способами: як дисциплінарна сфера в філософії, або як рух в історії філософії. Дисципліна феноменології може бути визначена спочатку як вивчення структур досвіду, або свідомості. Буквально, феноменологія є вивченням «феноменів»: виникнення речей, або речей, як вони з'являються в нашому досвіді, або способи, якими ми переживаємо речі, таким чином, значення, що мають у нашому досвіді. Феноменологія вивчає свідомий досвід, як досвід з точки зору суб'єктивного або першої особи [1, с. 2]. З точки зору дисципліни, феноменологія, також проявляє свою дуальність, як частина загальної філософії, та як дисципліна об'єктом вивчення якої, за допомогою специфічних інструментів характерних для феноменології, можливе більш ефективне та глибоке дослідження певних сфер суспільного життя. Специфічним інструментом в арсеналі феноменології є її особливий метод, який базується на власному суб'єктивному досвіді.

Феноменологія як наука має подвійний характер з одного боку це галузь загальної філософії а з іншого феноменологія вивчає окремі сфери суспільного життя набуває конкретного наукового характеру і спрямовується на пізнання тих чи інших явищ феноменів з використанням тільки її властивих методів способів і прийомів дослідження розподіляючись на ряд підгалузей феноменології як науки наприклад феноменологія права, феноменологія злочинності, феноменологія влади, феноменологія конфлікту, тощо. Феноменологія права – це напрям філософії права, який вивчає право як феномен і ґрунтується на положеннях філософського методу виявлення явищ, феноменів у діяльності в широкому розумінні. Під час історичного розвитку феноменології новий виток розвитку вона отримала у галузі філософії права та стала дисципліною кримінології. Цим витком є феноменологія злочинності яка є вченням про форми прояву злочинності. В кримінології злочинність часто визначають, як суспільний або суспільно-правовий феномен «як відносно масове історично мінливе соціальне явище, яке має кримінально-правовий характер, класову сутність та складається з усієї сукупності злочинів вчинених у певній державі у відповідний період» [2, с. 87].

З часом завдяки працям науковців, феноменологія отримала різні інтерпретації та специфічне розуміння у багатьох галузях

знань. Кримінологи також адаптували феноменологічне вчення до потреб дослідження злочинних проявів в окремих сферах суспільного життя. Теоретичне підґрунтя дослідження криміногенних феноменів фармацевтичної діяльності підготували праці науковців, які сформуливали засади феноменології злочинності як галузі кримінології, зокрема, О. М. Бандурки, Р. С. Веприцького, М. М. Зацеркляного, О. М. Литвинова, Л. А. Шепетько та інших.

В процесі наукового пошуку сформувались засади кримінальної феноменології – вчення про форми прояву злочинності, зокрема дисципліна кримінології, яка займається вивченням конкретних злочинів і кримінальних сфер [3, с. 5]. Феноменологічні підходи сприяють деталізації та акцентуванню уваги на результативних способу вивчення злочинності. Злочинність в цілому в такій методологічній площині також може розглядатись як певний феномен суспільства як кримінально-правове і історично мінливе негативне явище, яке складається із всієї сукупності злочинів (що представляють собою систему злочинів), вчинених у відповідній країні за той чи інший період часу[4, с. 73].

Наразі важко уявити сферу суспільних відносин у яких не було б ідентифіковано злочинних проявів. Фармацевтична діяльність, як система суспільних відносин також містить злочинні прояви, які регулюються різними сферами права. Фармацевтична галузь стратегічна для будь якої держави, бо є важливою частиною системи охорони здоров'я. Тому дуже важливо дослідити кримінологічний феномен фармацевтичної діяльності для захисту інтересів населення та покращення інтеграції цієї галузі на шляху розвитку нашої країни. Злочинні прояви зручно вивчати користуючись феноменологічним підходом, що надасть більш якісний інструмент для дослідження кримінологічних об'єктів. Інструментами феноменології є методи, які складаються традиційно з загальнонаукових, спеціальних кримінологічних та власного феноменологічного методу.

Кримінологічна феноменологія фармацевтичної діяльності унікальна тим, що одна кримінологічна ознака структури злочинності її є специфічною сферою господарських відносин. Особа злочинця в деяких випадках має таку характеристику як вища фармацевтична освіта, повинна використовувати спеціалізовані знання і компетенції. Є певні особливості кримінологічної харак-

теристики з точки зору якостей змісту і структури суспільних відносин, які становлять основні чи додаткові об'єкти кримінальних правопорушень у сфері фармацевтичної діяльності. Суттєво впливає на певну частину злочинів проти встановленого порядку управління та здійснення фармацевтичною діяльністю специфіка предмету злочинного посягання – лікарський засіб або засіб медичного призначення. Ймовірно, що у сукупності з застосуванням системного, факторного та статистичного аналізу феноменологічна методика допоможе відтворити реалістичну картину злочинності у сфері фармацевтичної діяльності, використовуючи свої функціональні можливості опису, пояснення, прогнозування, пропозицій до практичного коригування превентивної діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Brentano F. Psychology from an Empirical Standpoint / transl. A. C. Rancurello, D. B. Terrell, L. L. McAlister. From the German original of 1874. London ; New York : Routledge, 1995. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/phenomenology/> (дата звернення: 08.04.2019).
2. Веприцький Р. С. Феноменологія злочинності як галузь кримінології. *Форум права*. 2013. № 3. С. 84–87. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.html_2013_03_16.pdf (дата звернення: 08.04.2019).
3. Веприцький Р. Феноменологія злочинності в регіоні : монографія. Харків : Золота миля, 2014. 324 с.
4. Карпец И. И. Преступность: иллюзии и реальность / под ред. Н. Ф. Кузнецовой, В. В. Лунеева. Изд. 2-е. М., 1999. 432 с.

Одержано 23.04.2019

★

УДК 342.9(477)

Юлія Олександрівна Кудіна,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ДОСУДОВУ ПРОБАЦІЮ ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇН

Процес реформування кримінально-виконавчого законодавства у частині впровадження інституту пробації започаткований в продовж останнього десятиріччя окремими пострадянськими країнами. Природно, що законодавці, враховуючи особливості правової дійсності кожної країни, дещо по різному формують

інститут досудової пробації. Досудова пробація є одним з найменш законодавчо розроблених і теоретично досліджених видів пробації, що викликає багато дискусій серед науковців щодо його законодавчого регулювання та практик застосування. Тому певну наукову і практичну цінність має порівняльний аналіз положень про досудову пробацію України і інших пострадянських країн, що долучились до цього процесу.

Першою пострадянською країною, яка на законодавчому рівні закріпила інститут пробації та ввела його в дію стала Республіка Молдова. Закон Республіки Молдова «Про пробацію» був прийнятий 14 лютого 2008 року та набрав чинності у вересні 2008 року. Законодавець виділяє досудову пробацію як вид, дає їй чітке поняття, визначає її завдання, а також підстави її застосування та коло осіб до яких вона зможе бути застосована. Під досудовою пробацією розуміється психосоціальна оцінка особистості підозрюваного, обвинуваченого та підсудного, на основі якої складається психосоціальний портрет особи, що перебуває у конфлікті з законом. Досудовий звіт складається у письмову виді, має консультативний та орієнтовний характер, метою якого є надання органу кримінального переслідування, прокурору, судовій інстанції даних про підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, що відображають їх рівень шкільної підготовки, поведінки, сім'ї, кола друзів та факторів, які вплинули чи можуть вплинути на їх загальну поведінку і висновок щодо психосоціального портрету особи. Досудова пробація здійснюється як за запитом суду щодо обвинуваченого так і за запитом прокурора та органу кримінального переслідування щодо підозрюваних, обвинувачених та підсудних [1].

Наступною впровадила інститут пробації у кримінально-виконавчу систему Україна. Законом України «Про пробацію» був прийнятий Верховною Радою України 5 лютого 2015 року та набрав чинності 28 серпня 2015 року. Законодавче закріплення досудової пробації України, дуже схоже з законодавством Молдови, оскільки виділяє досудову пробацію у самостійний вид, визначає її поняття та завдання, підстави застосування досудової пробації та коло осіб, до яких вона може бути застосована. Але є й певні відмінності. Досудова пробація в Україні це є забезпечення суду формалізованою інформацією у вигляді досудової допо-

віді, що характеризує обвинуваченого, з метою прийняття судом рішення про міру його відповідальності. Підставою для застосування досудової пробації в Україні є письмовий запит суду до органу пробації про надання досудової доповіді щодо обвинуваченого[2]. На відмінність від досудової пробації Молдови в Україні досудова пробація вчиняється виключно за запитом суду щодо обвинуваченого.

Закон «Про пробацію» Республіки Вірменія прийнятий 17 травня 2016 року та набув чинності 4 червня 2016 року. Інститут пробації у Вірменії відрізняється від моделі інституту пробації України та Молдови. Закон не розділяє пробацію на види, не виділяє досудову пробацію як самостійний вид пробації, проте має деякі спільні риси з досудовою пробації України та Молдови. Однією з головних завдань пробації у Вірменії є надання службою пробації за вимогою суду інформації стосовно суб'єкту до якого застосовується пробація. Це особа, у відношенні до якої застосована альтернативна міра запобіжного заходу або призначено покарання, не пов'язане з позбавленням волі, або міри безпеки, або у відношенні до нього призначений випробувальний термін при умовному незастосуванні покарання, або умовно-дostroковому звільненні від покарання, або він звільнений від відбування покарання, або відбування ним покарання відстрочено, або яка приймає участь в процесі примирення (за виключенням потерпілого чи правонаступника потерпілого), або у відношенні якої повинна бути надана доповідь – «вигодонабувач пробації» [3]. Доповідь – це документ, який містить відомості про вигодонабувача пробації, наданий службою пробації. Тобто головна особливість полягає саме в суб'єкті пробації.

Суб'єктом пробації визначена засуджена особа до якої застосовується пробація на стадії умовно-дostroкового звільнення від відбування покарання, заміни покарання на більш м'яке покарання чи знятті судимості. На відмінну від України та Молдови в яких суб'єктом є особа, яка ще не має обвинувального вироку та знаходиться на стадії судового розгляду.

Республіка Казахстан інститут пробації до кримінально-виконавчої системи впровадила законом «Про пробацію», який був прийнятий 30 грудня 2016 року та набрав чинності 9 січня 2017 року. В законі закріплено чотири види пробації, серед яких

окремо виділено досудову пробацію. Досудова пробація Казахстану має деякі особливості. Під досудовою пробацією розуміється діяльність та сукупність мір щодо надання соціально-правової допомоги підозрюваному, обвинуваченому направлених на корекцію їх поведінки

Соціально-правова допомога передбачає комплекс мір, реалізованих на основі індивідуальної програми надання соціально-правової допомоги суб'єктами, що виконують пробацію, направлених на ресоціалізацію, соціальну адаптацію та реабілітацію осіб, у відношенні яких застосовується пробація. Надання соціально-правової допомоги також полягає в отриманні особою медичних послуг, середньої освіти, оволодіння професіями, а саме професійна підготовка, перепідготовка та підвищені класифікації, сприянні працевлаштуванню, забезпеченні психологічного супроводу та в одержанні встановленим законодавством Казахстану пільг та соціальних виплат. Вказані заходи реалізуються на підставі індивідуальної програми соціально-правової допомоги. За результатами реалізації програми служба пробації складає досудовий звіт до початку судового розгляду. Відповідно до закону досудовий звіт – це інформація про особистісні особливості підозрюваного, обвинуваченого, виконання ними заходів, передбачених індивідуальною програмою надання соціально-правової допомоги, проходження рекомендацій служби пробації та прийняття її допомоги.

В іншому варіанті встановлено підставу для застосування досудової пробації. Це не є запит судової інстанції, органу кримінального переслідування та прокуратури як зазначено в законодавстві згаданих країн, а це є письмова заява особи до якої може бути застосована досудова пробація тобто це підозрювані та обвинувачені які є неповнолітніми, інвалідами, жінки у віці п'ятдесяти восьми та більше років, вагітні, жінки які мають дітей у віці до трьох років, чоловіки у віці шістдесяти трьох та більше років, чоловіків, які виховують в одиночку малолітніх дітей у віці до трьох років [4].

Киргизька Республіка долучилась до впровадження інституту пробації з прийняттям 24 лютого 2017 року Закон Киргизької Республіки «Про пробацію», який вступив в дію 01 січня 2019 року. Національний законодавець виділяє досудову пробацію у самостійний вид та дає їй чітке визначення. Досудова пробація – це

пробація, яка застосовується до обвинуваченого та полягає в соціально-психологічному дослідженні його особистості, за висновками якого складається пробаційний звіт. Пробаційний звіт – це висновок органів пробації за підсумками проведеного соціально-психологічного дослідження особистості, соціально-побутових умов та інших обставин, що сприяли скоєнню злочинів, та висновок про можливість (неможливість) застосування кримінальних покарань, не пов'язаних з ізоляцією від суспільства, та примусових заходів кримінально-правового впливу. Підставою для застосування досудової пробації є вимога суду щодо підготовки пробаційного звіту стосовно обвинуваченого [5]. Очевидно, що досудова пробація Киргизії та України між собою дуже подібні, оскільки мають однакове розуміння досудової пробації, завдання, підстави її застосування та суб'єкт до якого вона застосовується.

Отже, можна зробити висновок, що пострадянські країни історично мають спільні основи кримінального, кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого законодавства, однак процесу впровадження інституту досудової протікає з врахуванням особливостей розбудови національної системи законодавства, системи кримінальної юстиції та системи виконання кримінальних покарань. Відмінності мають місце у розумінні змісту досудової пробації, підстав застосування досудової пробації та кола її суб'єктів. Сприймаючи загальні принципи та тенденції світової практики використання можливостей досудової пробації у підвищенні ефективності виправлення і ресоціалізації засуджених, кожна пострадянська країна сформувала свій інститут досудової пробації. Більшість країн виділили досудову пробацію у окремий вид пробації та розуміють її як діяльність спеціально вповноважених компетентних органів виконавчої влади, спрямовану на отримання достовірної інформації стосовно особи, звинуваченої у вчиненні злочину на стадії судового провадження, або засудженої особи під час виконання обвинувального вироку суду.

Список бібліографічних посилань

1. О пробації : закон Республики Молдова от 14.02.2008 № 8-XVI // Законодательство стран СНГ : сайт. URL: https://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=23551 (дата звернення: 16.04.2019).

2. Про пробачію : закон України від 05.02.2015 № 160-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19> (дата звернення: 16.04.2019).

3. О пробачии : закон Республики Армения от 23.05.2016 № 3Р-48 // Законодательство стран СНГ : сайт. URL: https://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=86554 (дата звернення: 16.04.2019).

4. О пробачии : закон Республики Казахстан от 30.12.2016 № 38-VI ЗРК // Законодательство стран СНГ : сайт. URL: https://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=92581 (дата звернення: 16.04.2019).

5. О пробачии : закон Кыргызской Республики от 24.02.2017 № 34 // Законодательство стран СНГ : сайт. URL: https://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=95377 (дата звернення: 16.04.2019).

Одержано 24.04.2019

★

УДК 347.72.032

Віталій Вікторович Кулаков,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ОДНІЄЇ ОСОБИ: ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ

З розвитком товарно-грошових відносин у майновому обороті з'являються нові види організацій з правами юридичної особи. Вони створюються різними способами, мають своєрідну внутрішню структуру, правовий режим майна, різний об'єм правосуб'єктності, але в цивільному обороті всі визнаються як рівноправні суб'єкти – юридичні особи. До числа таких організаційно-правових форм юридичних осіб відносяться товариства з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ), а до спеціального законодавства – Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

Тривалий час порядок створення, функціонування та припинення діяльності ТОВ забезпечував Закон України «Про господарські товариства», прийнятий ще на початку становлення незалежності України. Однак останній нормативний акт фактично вичерпав себе внаслідок зміни не лише економічних та правових устоїв нашої держави, але й її інтеграції до європейського співтовариства, що, відповідно, викликає потребу у врахуванні положень як євро-

пейського законодавства загалом (Директиви ЄС), так і окремих країн-учасників ЄС.

Позитивним зрушенням у цьому напрямі стало прийняття Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», який врахував тенденції розвитку відповідної організаційно-правової форми юридичної особи та сучасний стан правозастосування в Україні. Проте слід зауважити, що низка питань, пов'язаних із з'ясуванням загальних засад створення, функціонування та припинення ТОВ залишалися невіршеними або не отримали достатнього рівня вирішення. І таким питанням є створення ТОВ однієї особи.

Цивільне законодавство виходить із загального постулату про те, що юридична особа частіше за все створюється двома і більше засновниками, хоча наявність лише одного засновника не є виключенням. Г. Ф. Шершеневич свого часу зауважував, що зазвичай закон вимагає, щоб засновників було не менше відомого числа осіб, щоб долю задуманої справи не залежала від життя або думки однієї особи, хоча одноосібність засновника є звичайним явищем [1, с. 403–404].

Відповідно до ч. 2 ст. 83 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) товариство може бути створено однією особою, якщо інше не встановлено законом, абз. 2 ч. 2 ст. 87 ЦК України товариство, створене однією особою, діє на підставі статуту, затвердженого цією особою та з ч. 2 ст. 114 ЦК України господарське товариство, крім повного і командитного товариств, може бути створене однією особою, яка стає його єдиним учасником.

У ст. 83 та інших статтях ЦК України закріплюються основні ознаки товариства, а саме: об'єднання осіб і право участі осіб в товаристві. Однією з основних ознак товариства є об'єднання осіб. Слід, щоправда, зазначити, що для підприємницьких товариств кваліфікаційною ознакою крім об'єднання осіб виступає також об'єднання майна. Крім того ЦК України встановлює презумпцію існування об'єднання й у випадку, коли товариства створюються однією людиною. Так ТОВ може за законом створюватися однією особою. Слід зазначити, що конструкція товариства однієї особи має певні суперечності із загальними правилами щодо внутрішньої організації «звичайного» товариства, які розраховані на вираження загальної волі юридичної особи, від-

мінної від волі його окремих учасників. Однак законодавець застосовує презумпцію наявності товариства при одному учаснику, тому що це відповідає вимогам економічного життя й праву Євросоюзу. Закон передбачає випадки, коли товариство (наприклад, повне й командитне) не може створюватися однією особою [2, с. 180–182].

Підприємницьке товариство однієї особи – універсальна форма обмеження ризику для підприємців у процесі здійснення ними підприємницької діяльності. Для більшості європейських країн така норма має вже багаторічну практику застосування. Наприклад, у Франції відповідна норма з'явилася у 1985 р. (ст. 1832 Французького цивільного кодексу).

Разом з тим у законодавстві країн, які передбачають можливість створення ТОВ однієї особи, завжди є норма, яка встановлює заборону на одноосібну участь у ТОВ іншого ТОВ однієї особи, тобто створення товариства однієї особи другого рівня. Це пов'язано з тим, що під час створення товариства однієї особи першого рівня існує можливість для реалізації норми, що передбачає покладення субсидіарної відповідальності на засновника (учасника) за зобов'язаннями створеної ним юридичної особи, а при створенні товариства однієї особи другого рівня можливості для її реалізації не існує. Проте сучасний стан законодавства України викликав до життя питання щодо можливості створення ТОВ єдиним засновником якого є інше товариство, створене однією фізичною особою. На це питання законодавство, на відміну від раніше чинних положень Закону України «Про господарські товариства» щодо ТОВ, не дає жодної відповіді та не встановлює жодних обмежень.

У ТОВ однієї особи вирішення всіх питань, віднесених до повноважень загальних зборів, здійснюється цією особою. Так, відповідно до ст. 4 Директиви 2009/102/ЄС від 16.09.2009 р. у сфері корпоративного права про компанії з обмеженою відповідальністю, які мають одного учасника (прийнятої на заміну 12-ї директиви Ради європейських співтовариств 89/667/ЄЕС від 21.12.1989 р. про приватні компанії з обмеженою відповідальністю, які мають одного учасника), такий учасник виконує повноваження загальних зборів компанії. У зв'язку з цим проблематику мають питання збільшення статутного капіталу ТОВ однієї особи

внаслідок прийняття до товариства ще одного або кількох учасників. Слід зважити, що оскільки єдиний учасник ТОВ виразив свою волю на це, то він не може оспорювати свою рішення. Так, єдиним засновником та учасником ТОВ «Компанія «Нові Технології-Україна» була ОСОБА-4 із часткою 100 %, що складає 10 000,00 грн. Відповідно до протоколу № 2 загальних зборів засновників (учасників) ТОВ «Компанія «Нові Технології-Україна»» від 18.03.2014 р., на цих зборах були присутні: ОСОБА-4 – 100 % голосів та ОСОБА-6. Через деякий час ОСОБА-4 звернулася до суду з позовом про визнання недійсним рішення загальних зборів засновників (учасників) ТОВ «Компанія «Нові Технології-Україна»» від 18.03.2014 р. Місцевий та апеляційний господарські суди, з рішеннями яких погодився ВГСУ, зазначили, що позивачем не підтверджено, яким чином рішення загальних зборів учасників ТОВ «Компанія «Нові Технології-Україна»», оформлені протоколом від 18.03.2014 р. № 2, порушили права та інтереси ОСОБА-4, з огляду на те, що саме ОСОБА-4, якій належало 100 % голосів, одноосібно схвалила дане спірне рішення, не висловлювала заперечень щодо питань, включених до порядку денного та особисто підписала протокол від 18.03.2014 р. № 2 [3].

З позицій Вищого господарського суду України у випадку наявності у ТОВ лише одного учасника, такий єдиний учасник здійснює управління діяльністю товариства, одноосібно виконуючи повноваження вищого органу товариства, а виконавчі органи та посадові особи є йому підзвітними та забезпечують виконання його рішень [4].

Специфіка реалізації корпоративних прав єдиним учасником товариства проявляється у наступному:

1) у прийнятті рішень вищим органом «товариства однієї особи»;

2) в оспорюванні рішень органів «товариств однієї особи»:

– якщо це рішення єдиного учасника, що фактично становлять собою односторонні правочини, які породжують правові наслідки для господарського товариства, то їх оскаржувати в силу специфіки цього товариства нікому;

– якщо це рішення виконавчого органу такого товариства, то воно може бути оскаржене єдиним його учасником;

3) в оспорюванні правочинів, учинених «товариством однієї особи»:

– якщо це правочин, вчинений на підставі рішення єдиного учасника товариства, він може бути оспорений з мотивів зловживання правом, якщо з цим правочином пов'язані негативні наслідки для інших осіб або для суспільства (наприклад, виведені кошти за межі України без сплати податків або результатом чого стала неможливість задовольнити майнові вимоги кредиторів);

– якщо це правочин, вчинений керівником «товариства однієї особи», він може бути оспорений його єдиним учасником [5, с. 96–97].

Наведене свідчить про те, що незважаючи на прийняття Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» проблемні питання створення, функціонування та припинення діяльності ТОВ однієї особи не вирішені. Можемо констатувати, що норми вказаного Закону вносять навіть певний дискомфорт щодо розуміння окремих його положень та практики їх застосування, що потребує подальшого удосконалення не лише загалом законодавство про ТОВ, але й встановлення чіткої специфіки ТОВ однієї особи.

Список бібліографічних посилань

1. Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права : в 2 т. М. : Статут, 2003. Т. 1: Введение. Торговые деятели. 480 с.
2. Кузнецова Н. С., Довгерт А. С. Институт юридического лица в гражданском кодексе Украины. *Альманах цивилистики*. 2012. Вып. 5. С. 169–208.
3. Постанова Вищого господарського суду України від 07.11.2017 : справа № 916/3333/16 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/67379081> (дата звернення: 02.04.2019).
4. Постанова Вищого господарського суду України від 08.06.2015 : справа № 501/3677/2012 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/44827066> (дата звернення: 02.04.2019).
5. Корпоративні спори : комент. суд. практики / за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : Право, 2018. 288 с.

Одержано 09.04.2019

★

УДК 159.9:351.74

Інна Тимофіївна Ларіонова,*аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ*

ДОСВІД США У ФУНКЦІОНУВАННІ ШКІЛЬНОГО ОФІЦЕРА ПОЛІЦІЇ

Профілактика протиправної поведінки дітей та підлітків є гостро-актуальною соціальною і державною проблемою для сучасної України. Збільшення ролі превентивної складової у діяльності поліції зумовило впровадження проекту «Шкільного офіцера поліції». Він є одним з прикладів ефективної співпраці поліції і громади й розроблений з метою вирішення проблеми підліткової і дитячої злочинності. Проект включає методичні рекомендації до програми «Школа і поліція» щодо проведення просвітницько-профілактичних занять з учнями 1–11 класів. Крім того, у деяких областях країни зі складу патрульної поліції виділено офіцерів, які закріплені за середніми закладами освіти.

Найперші шкільні правоохоронні органи були створені для діяльності в кампусах, головним чином, у цілях попередження злочинності. В 1950-х роках у м. Флінт, штат Мічиган, була розроблена перша програма для шкільних ресурсних офіцерів (SRO), спрямованих на покращення охорони і безпеки у школі. Подальші програми SRO в 1960-х і 1970-х роках притримувались аналогічної моделі. Поліція була спрямована на підтримання правопорядку у школах і намагалась ліквідувати дистанцію між правоохоронними органами і школами, це було пов'язано з проблемою утиску темношкірих студентів.

Займаючи позицію абсолютної нетерпимості по відношенню до злочинності, поліція «розбитих вікон» в 1980-х роках вирішуючи проблеми дрібних правопорушень, намагалась перешкоджати появі більш серйозних проблем злочинності. Вважалось, що присутність працівників поліції в школі стримує девіантність учнів й знижує рівень злочинності та безладу в кампусі. Роль попередження злочинності продовжувала залишатися виключно роллю шкільних правоохоронних органів в 1980-х роках.

До своїх основних обов'язків, по попередженню злочинності, багато співробітників правоохоронних органів у школах в середині 1980-х років вирішили додати освітню складову. Національна

програма, в той час, була спрямована на ведення «війни з наркотиками». Стали популярними по всій країні програми з роз'яснення питань щодо наркотиків, такі як: програма навчання «По боротьбі зі зловживанням наркотичних засобів», але школам потрібен був хтось, хто б міг викладати ці курси для молоді. Працівники поліції підходили на роль інформаторів, які розповідали про ризики і негативні наслідки вживання наркотичних речовин. У результаті, до шкіл було запрошено поліцейських для проведення навчальних занять з лікарської стійкості, а профілактичні, роз'яснювальні бесіди стали ще одним обов'язком поліцейського. Це доповнення стало другим елементом «тріади» обов'язків, які з'явилися у подальшому.

На теперішній час суспільство США потребує розширення повноважень поліції: надання допомоги громадян у підтриманні суспільного порядку. Також правоохоронним органам в школах було запропоновано періодично брати на себе роль наставника, або неофіційного консультанта. У якості наставника, шкільна поліція діє як турботливі дорослі, які допомагають учням уникнути негативного впливу й подолати труднощі, з якими стикаються сім'я та громада. Ця філософія схожа на те, що поліція намагається усунути причини злочинності, а не очікувати, коли трапиться правопорушення, щоб потім реагувати на нього. Попередження злочинності шляхом наставництва в освітніх закладах відомі як «модель тріади».

Спочатку поліцейські відвідували навчальні заклади для проведення роз'яснювальних бесід, але у зв'язку зі збільшенням масових насильств у суспільстві, поліцейських, з часом, почали задіювати в школах на повний, або неповний робочий день. Після стрільби в Колумбіні страх перед зброєю в школах привів до більш широкого використання шкільних ресурсів і введенню дисципліни «нульової терпимості».

Федеральний уряд сприяв поширенню більш агресивної шкільної поліції. Так, наприклад, Управління юстиції при Міністерстві юстиції (COPS), заснувало грант, який виділив школам більше 750 млн дол. США для посилення поліцейської діяльності в період з 1999 по 2005 рік, у якому взяли участь більше 6500 нових шкільних офіцерів поліції.

На теперішній час у багатьох штатах Сполучених Штатів Америки ШОП є основними правоохоронними органами, що визначають чи порушуються закони в школі, хоча деякі автори

стверджують, що поліція не повинна бути присутня у школах, а лише повинна залучатися, як крайній захід. В 2016 році робоча група Організації Об'єднаних Націй також закликала звільнити поліцейських у школах.

Список бібліографічних посилань

1. McKenney A. 6 Things You Need to Know about School Policing // Advancement Project : сайт. URL: <https://advancementproject.org/6-things-you-need-to-know-about-school-policing/> (дата звернення: 22.04.2019).

2. Методичні рекомендації щодо проведення просвітницько-профілактичних занять з учнями 1–11 класів за програмою «Школа і поліція» / МОН України, Нац. поліція України. Київ, 2016. 35 с.

3. Про впровадження експерименту «Шкільний офіцер поліції» : наказ Нац. поліції України від 19.08.2016 № 729.

Одержано 25.04.2019

★

УДК 342.721

Есміра Гуматівна Мамедова,

слухач магістратури факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

МІСЦЕ І РОЛЬ ПОЛІЦІЇ В МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави передбачені п. 2 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію». У статті 7 цього закону відповідно передбачено «Дотримання прав і свобод людини», а саме: під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації. Вимогою сьогодення є знання працівниками поліції не лише національних нормативно-правових актів та їх правильного застосування на внутрішньодержавному рівні, а й міжнародно-правових документів, що стосуються діяльності правоохоронних органів та регламентують права осіб [2]. Тенденція зростання рівня злочинності, корумпованості, групових і масових протиправних проявів, соціальної напруженості, ускладнення оперативно-службових завдань, які вирішуються правоохоронними органами України,

зумовлює підвищення вимог до особистісних якостей фахівців правоохоронної сфери.

Органи Національної поліції України здійснюють адміністративну, профілактичну, оперативно-розшукову, виконавчу й охоронну функції. Адміністративна функція посідає перше місце, тому що є найбільш значною й великою за обсягом, до її реалізації залучена більшість працівників органів поліції. Вона здійснюється за допомогою адміністративно-правових засобів й спрямована, перш за все, на охорону громадського порядку, забезпечення громадської безпеки. Особливе значення має надаватись профілактичній діяльності, яка полягає у створенні максимально сприятливих умов щодо підтримки та забезпечення гарантій правомірної поведінки громадян, виявлення причин, умов вчинення правопорушень та їх нейтралізації. Ця складова, насамперед, залежить від ефективності системи професійної підготовки. Від професійної підготовленості працівників поліції залежить правильне вирішення та ефективне виконання поставлених перед ними задач [2, с. 120].

Важливим інструментом забезпечення прав людини в діяльності поліції є громадські ради при Головному управлінні Національної поліції, Управління Національної поліції. За правовим статусом це консультативно-дорадчі органи, які надають консультативно-методичну допомогу Національній поліції ГУНП (УНП) у реалізації завдань відомства щодо дотримання прав людини, здійснюють громадський контроль за дотриманням прав людини та діяльністю поліції [3, с. 79].

Підсумовуючи, слід відзначити, що необхідно врегулювати нормативно-правову базу в частині чіткого визначення повноважень поліції, задля недопущення будь-яких посягань та повноцінного захисту громадян працівниками поліції. Оскільки повинен бути ефективний механізм, що забезпечить захист громадянина у будь-якій ситуації та буде притягнуто до відповідальності тих осіб, що порушили закон. У цьому аспекті необхідно зазначити про врегулювання нормативної бази органу суду, прокуратури та інших правоохоронних органів на забезпечення повноцінної процедури притягнення до відповідальності осіб. Оскільки досить часто відбуваються факти, що протидіють виконанню законних функцій працівників поліції з боку органів прокуратури. Або ж упереджене ставлення з боку органів суду щодо розгляду матеріалів надійшовши з поліції, в частині різних необ'єктивних зауважень,

що знижує гідність працівника поліції та знижує імідж органу що стоїть на захисті Закону [1, с. 94].

Варто звернути увагу і на той факт, що змінюються часи, злочинці набувають професіоналізму, широко використовують досягнення науки й техніки, спеціальні засоби та канали зв'язку, системний підхід до підготовки злочинів і тому працівникам правоохоронних органів складніше виявляти, а також встановлювати осіб, що їх вчинили. Іноді норми нормативно-правових актів не дають реальної можливості виявляти й припиняти злочинну діяльність, а в деяких випадках і перешкоджають цьому. Усе це тільки сприяє злочинцям. Згідно з останніми результатами вивчення громадської думки, українські громадяни вже помітили позитивні зміни в роботі правоохоронців.

Водночас Національна поліція України у своїй діяльності потребує активної громадської підтримки.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 15.04.2019).

2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 15.04.2019).

3. Негодченко О. В. Організаційні особливості захисту прав та свобод людини органами внутрішніх справ України. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2013. № 1. С. 78–83.

Одержано 22.04.2019

★

УДК 159.92

Катерина Ігорівна Маравська,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНО-НОРМАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ КУРСАНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ

Вивчення проблеми нормативної поведінки курсантів закладів вищої освіти МВС України зі специфічними умовами навчання є актуальною, оскільки реформування органів внутрішніх справ, створення поліції зумовило трансформацію професійних,

корпоративних цінностей, моделі професійної поведінки, правової та професійної культури її працівників.

Зміст професійно-нормативної поведінки курсантів закладів вищої освіти МВС України, її критерії, рівні прояву залишаються недостатньо розробленими і потребують уточнення для потреб психологічного забезпечення освітнього процесу та подальшої професійної діяльності майбутніх поліцейських.

Питання нормативності поведінки курсантів закладів вищої освіти МВС України зі специфічними умовами навчання є важливим в контексті їх адаптації до умов вишу та професійного становлення. Добре відомий той факт, що одні курсанти досить легко та швидко приймають норми, цінності, еталони, шаблони поведінки, які існують у навчальному закладі та пов'язані з майбутньою професією поліцейського. Інші ж, навпаки, переживають певні труднощі в оволодінні новими зразками поведінки, порушують дисципліну, отримують незадовільні оцінки, пропускають заняття тощо.

Низка авторів, зокрема М. І. Бобнева, С. О. Гарькавець, В. М. Кудрявцев, Т. Парсонс, В. Д. Плахов та інші в своїх наукових працях досліджували проблему нормативності особистості, даючи відповіді на питання: «що таке норма?», «яким чином відбувається її засвоєння?», «які особливості нормативної поведінки?» та, власне, «що таке нормативна поведінка?».

Так, В. М. Кудрявцев вважав, що нормативність способу життя полягає в його тісному зв'язку із конкретними соціальними нормами. Нормативність способу життя проявляється, на його думку, в конкретних правилах поведінки людей, які є наслідком способу життя. Такі правила поведінки закріплюються в соціальних нормах, які регулюють суспільні відносини, що виникають в різних сферах життя [1, с. 70–71].

Термін «нормативність» зустрічається у працях психологів та спеціалістів інших галузей (О. А. Лукашева, Е. Г. Ліпатов, О. В. Лисун, О. К. Пашенко та ін.). Так, О. А. Лукашева під нормативністю розуміє форму об'єктивно необхідних зв'язків та способів взаємодії людей [2].

На думку Е. Г. Ліпатова, нормативність – це не тільки форма буття соціальних інтересів та потреб, а ще й процес формування та виявлення способів існування соціальної реальності [3].

О. К. Пащенко пропонує розглядати нормативність як ступінь засвоєння норми [4].

Е. А. Нурмухаметов розглядає нормативність як характеристику особистості, що відображає процес засвоєння соціальної норми і виступає необхідною умовою існування особистості в онтогенезі [5, с. 912].

Відомий психолог В. Л. Васильєв, як і інші дослідники питання нормативності, зазначає, що «...нормативна поведінка особистості характеризується деякими психологічними особливостями та закономірностями. Вона розгортається в соціальній проблемній ситуації, їй притаманні складні сполучення свідомих і несвідомих компонентів та рівнів психічної діяльності, включає в себе процеси вироблення та прийняття нормативних рішень, складні психічні операції та дії з нормами як умовами нормативної задачі та поведінки» [6, с. 112].

Наведені вище поняття свідчать про той факт, що поведінка має нормативну складову, яка визначається сферою та функціями діяльності особистості. Прийняття нормативного рішення залежить від фактора спілкування та групових взаємин в процесі спільної діяльності.

Деякі вчені, зокрема М. Є. Веракса, вважають, що однією з найважливіших характеристик людини як особистості є здатність до створення та поширення нових норм [7, с. 100].

Соціальні норми виконують роль інструмента соціального регулювання та контролю. Сама соціальна норма визначає ту межу, міру, інтервал допустимої, обов'язкової поведінки, діяльності людей, соціальних груп, соціальних організацій [8, с. 145].

Професійне середовище закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання продукує специфічні моральні норми: норми-заборони, норми-рамки та норми-зразки. Норми-заборони закріплені в нормативних документах. Вони вказують курсантам правила поведінки і службового спілкування під час навчання, несення служби в добовому наряді та під час звільнення. Порухення цих норм проявляється у вигляді несумлінного або пасивного виконання службових обов'язків, порушень дисципліни, аморальних вчинках.

Якщо норми-заборони примушують курсантів чітко виконувати вимоги нормативних документів, то норми-рамки визначають

межі їхніх допустимих дій та допомагають активізувати їх діяльність. До них можна віднести чесність, справедливість, субординацію та ін. Ці норми прописані в моральних кодексах, статутах та ін.

Норми-зразки полягають в авторитеті суспільної думки та самосвідомості. Вони є моделлю професійної поведінки [9].

А. К. Пащенко виділив чотири рівні норми: імпульсивний, польовий, рольовий та нормативний, кожен з яких має свої характерні ознаки, які відображають рівень нормативності людини.

Застосовуючи їх при вивченні нормативної поведінки курсантів закладів вищої освіти МВС України, можемо навести коротку характеристику ознак їхньої поведінки, притаманної кожному рівню норми.

Перший рівень засвоєння нормативної ситуації – імпульсивний. На цьому рівні в процесі знаходження або засвоєння нормативної ситуації у курсанта виникає емоційна реакція на зовнішні ознаки певної ситуації. На цьому етапі курсант засвоює тип відношення до цієї ситуації старшого начальника, який є для нього певним еталоном. Курсанти намагаються реалізувати свої потреби, але ще не знають засобів реалізації певних можливостей, не мають відповідних моделей мислення, переживання та поведінки.

Другий рівень засвоєння нормативної ситуації – польовий. На цьому рівні курсанти виділяють конкретні зовнішні ознаки, притаманні нормативній ситуації. Вони засвоюють ознаки норми: час, місце та порядок дій. Рівень засвоюється тоді, коли у курсанта виникає здатність виокремити ознаки та можливості реалізації власних потреб в контексті конкретних ситуацій професійної діяльності чи дозвілля.

Третій рівень засвоєння нормативної ситуації – рольовий. На цьому рівні курсант розрізняє зовнішні ознаки за ступенем емоційної привабливості, він розуміє принципи конкретних взаємин, у нього виникає сформована поведінка у відповідності до правил поведінки в навчальній групі чи у виші в цілому.

Четвертий рівень засвоєння нормативної ситуації – нормативний. Цей рівень характеризує цілеспрямовану поведінку, її легкість. Поведінка є непереривною, її не супроводжують будь-які інші дії. В конкретній ситуації курсант вже використовує свої власні уявлення, а не зовнішні ознаки ситуації [10, с. 302–303].

Курсантська група – формально створена спільнота – є референтною групою, де відбувається безпосередній розвиток особистості майбутнього поліцейського.

С. О. Гарькавець вказує, що генеза соціально-нормативної поведінки пов'язана з розвитком особистості, її самосвідомості, а протидія соціальним нормам, їхня ревізія та власне розвиток пов'язані з вирішенням особистісних проблем. І тому самосвідомість особистості власне й визначає її соціально-нормативну позицію. Така позиція може бути індивідуалістичною (я так вважаю), приєднання до позиції оточуючих (я згоден з іншими – колективістська, групова) та амбівалентного ставлення (мені однаково) [11, с. 112].

Тобто, нормативність особистості є її характеристикою, що відображає процес засвоєння соціальних норм і виступає необхідною умовою існування особистості в онтогенезі.

Поведінка особистості має нормативну складову, яка визначається сферою та функціями її діяльності. Прийняття нормативних рішень та ймовірність нормативної поведінки особистості залежать від фактора спілкування та групових взаємовідносин в процесі спільної діяльності.

Професійне середовище закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання продукує специфічні моральні норми: норми-заборони, норми-рамки та норми-зразки, а суб'єкт-суб'єктні відносини безпосередньо впливають на розвиток нормативної поведінки курсантів.

Список бібліографічних посилань

1. Кудрявцев В. Н., Бородин С. В., Кудрявцев Ю. В. Социальные отклонения. М., 1989. 365 с.
2. Лукашева Е. А. Человек, право, цивилизации. Нормативно-ценностное измерение. М. : Норма, 2009. 384 с.
3. Липатов Э. Г. Нормативность правовых явлений : дис. ... канд. психол. наук : 12.00.01. Саратов, 1996. 188 с.
4. Пащенко А. К. Развитие нормативного поведения младших школьников: структурно-диалектический подход. Saarbrücken : LAMBERT Academic Publishing, 2012. 196 с.
5. Нурмухаметов Э. А. К вопросу о структуре нормативности как характеристике личности. *Вестник Башкирского университета*. 2013. Т. 18, № 3. С. 912–915.
6. Васильев В. Л. Юридическая психология. СПб. : Питер, 2009. 608 с.

7. Веракса Н. Е. Личность и культура: структурно-диалектический подход. *Перемены*. 2000. № 1. С. 81–107.
8. Бязрова Т. Т. Социальная норма и социальные отклонения в поведении. *Актуальные вопросы современной науки*. 2010. Вып. 15. С. 144–151.
9. Булах С. И. Формирование нравственного сознания личности курсанта вуза МВД России средствами массовой информации : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Барнаул, 2002. 198 с.
10. Пашенко А. К. Структурно-диалектический подход к пониманию проблемы нормативного поведения личности. *Филология и культура*. 2012. № 3 (29). С. 299–304.
11. Гарькавець С. О. Природа та генеза соціально-нормативної поведінки особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2013. Вип. 19. С. 106–114.
Одержано 22.04.2019

★

УДК 343.359.8

Олексій Михайлович Нестеренко,

*аспірант Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ – ПІДПРИЄМЦІВ

Підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців визнано законодавцем як кримінально-каране діяння в жовтні 2013 року. За період свого існування, а це більш ніж п'ять років, дана кримінально-правова норма продемонструвала свою нагальну потребу і актуальність. Так, наприклад, статистика облікованих кримінальних правопорушень за ст. 205-1 КК України в 2014 році склала 24 випадки, а вже в 2018 році – 269. Аналогічну тенденцію на зростання також демонструє показник абсолютної кількості засуджених осіб: в 2014 році це 1 особа, а в 2016 році – 75. Все вищезазначене зайвий раз підтверджує той факт, що злочини пов'язані з підробленням документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців мають доволі суттєву динаміку зростання і відповідну частку в злочинності України.

Внаслідок викладеного вище, зрозуміло той факт, що правильне усвідомлення окремих обов'язкових ознак даного складу злочину створить відповідні умови для правильної кваліфікації цих суспільно небезпечних діянь.

Однією з таких ознак виступає державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців. Тому, метою нашого невеличкого дослідження є встановлення змісту державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців.

В першу чергу, необхідно наголосити на тому, що дане питання – державна реєстрація юридичної особи та фізичних осіб-підприємців, в Україні має власні правові джерела, а саме: Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [1]; Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [2]; Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [3]; Закон України від 15.05.2003 № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [4].

Аналізуючи питання правової природи реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців як суспільного явища необхідно в першу чергу зупинити свою увагу на тому, який зміст вкладається науковцями і законодавцем в нього.

Свого часу, Т. С. Васильєва досліджуючи питання державної реєстрації суб'єктів господарювання наголошувала на тому, що ця діяльність, тобто – державна реєстрація, є формою державного регулювання господарської діяльності, якій притаманні наступні ознаки: 1) предметом даних відносин є організація і контроль за господарською діяльністю; 2) здійснюються такі відносини певним суб'єктом – органом публічної влади, повноваження якого визначені чинним законодавством; 3) це цілеспрямована діяльність, оскільки метою її здійснення є реалізація державної політики щодо засвідчення факту створення або припинення суб'єкта господарювання, має юридичне значення; 4) є владною публічно-управлінською діяльністю; 5) реалізується у правозастосовній формі [5, с. 10–11].

О. Г. Юшкевич досліджуючи проблему державної реєстрації фізичних осіб-підприємців визначила її як письмовий запис або фіксацію іншим чином фактів, явищ, відомостей чи певних матеріальних об'єктів з метою їх державного обліку та контролю, засвідчення дійсності і надання їм законного (легітимного) статусу, а також вчинення інших реєстраційних дій [6, с. 6].

В Господарському та Цивільному кодексах України законодавець передбачає те, що державна реєстрація юридичної особи та фізичних осіб-підприємців повинна відбуватись на підставі спеціально визначеного законом. Таким законом в правовому просторі України є Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» (далі – *Закон про державну реєстрацію*).

Відповідно до п. 4 ст. 1 Закону про державну реєстрацію під державною реєстрацією юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб-підприємців (далі – *державна реєстрація*) – офіційне визнання шляхом засвідчення державою факту створення або припинення юридичної особи, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, засвідчення факту наявності відповідного статусу громадського об'єднання, професійної спілки, її організації або об'єднання, політичної партії, організації роботодавців, об'єднань організацій роботодавців та їхньої символіки, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, зміни відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, про юридичну особу та фізичну особу-підприємця, а також проведення інших реєстраційних дій, передбачених цим Законом [4].

Дії Закону про державну реєстрацію поширюється на відносини, що виникають у сфері державної реєстрації юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми, форми власності та підпорядкування, їхньої символіки (у випадках, передбачених законом), громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб-підприємців (ч. 1 ст. 3) [4].

Основні принципи на яких базується, відповідно до законодавчого закріплення, державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців:

- обов'язковість державної реєстрації в Єдиному державному реєстрі;
- публічність державної реєстрації в Єдиному державному реєстрі та документів, що стали підставою для її проведення;
- врегулювання відносин, пов'язаних з державною реєстрацією, та особливостей державної реєстрації виключно Законом про державну реєстрацію;

- здійснення державної реєстрації за заявницьким принципом;
- єдність методології державної реєстрації;
- об'єктивність, достовірність та повнота відомостей у Єдиному державному реєстрі;
- внесення відомостей до Єдиного державного реєстру виключно на підставі та відповідно до Закону про державну реєстрацію;
- відкритість та доступність відомостей Єдиного державного реєстру.

Систему органів у сфері державної реєстрації становлять: Міністерство юстиції України; інші суб'єкти державної реєстрації.

В ч. 2 ст. 5 Закону про державну реєстрацію до повноважень Міністерства юстиції України у сфері державної реєстрації віднесено:

- формування державної політики у сфері державної реєстрації;
- нормативно-правове, методологічне та інформаційне забезпечення у сфері державної реєстрації;
- координація діяльності у сфері державної реєстрації громадських формувань;
- контроль за діяльністю у сфері державної реєстрації, у тому числі шляхом постійного моніторингу реєстраційних дій в Єдиному державному реєстрі та прийняття обов'язкових до виконання рішень;
- здійснення повноважень держателя Єдиного державного реєстру;
- визначення технічного адміністратора;
- забезпечення надання доступу до Єдиного державного реєстру державним реєстраторам, уповноваженим особам суб'єктів державної реєстрації прав, іншим суб'єктам відповідно до цього Закону та прийняття рішень про тимчасове блокування або анулювання такого доступу у випадках, передбачених законодавством;
- розгляд скарг на рішення, дії або бездіяльність державних реєстраторів, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції України та прийняття обов'язкових до виконання рішень;
- складання протоколів про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених КУпАП;

– взаємодія з державними органами, органами місцевого самоврядування, міжнародними організаціями з питань державної реєстрації;

– державна реєстрація політичних партій, всеукраїнських профспілок, їх об'єднань, всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців, відокремлених підрозділів іноземних неурядових організацій, представництв, філій іноземних благодійних організацій, постійно діючих третейських судів, засновниками яких є всеукраїнські громадські організації, всеукраїнських творчих спілок, символіки громадських формувань;

– надання виписок у паперовій формі для проставлення апостилю та проставлення на них апостилю;

– здійснення інших повноважень, передбачених Законом про державну реєстрацію та іншими нормативно-правовими актами.

До повноважень інших суб'єктів державної реєстрації належить забезпечення:

– прийому документів, поданих для державної реєстрації;
– державної реєстрації та проведення інших реєстраційних дій;
– ведення Єдиного державного реєстру та надання відомостей з нього;

– формування та зберігання реєстраційних справ.

Крім того, такі суб'єкти державної реєстрації здійснюють інші повноваження, що передбачені Законом про державну реєстрацію та іншими нормативно-правовими актами.

Враховуючи викладене вище, необхідно в якості підсумку наголосити на тому, що під час кваліфікації діяння пов'язаного з підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців, правоохоронні органи обов'язково повинні керуватись тим основним змістом державної реєстрації і принципами, на яких вона базується.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> (дата звернення: 13.03.2019).

2. Господарський кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 436-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 13.03.2019).

3. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 435-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 13.03.2019).

4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : закон України від 15.05.2003 № 755-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15> (дата звернення: 13.03.2019).

5. Васильєва Т. С. Адміністративно-правовий режим господарської діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2011. 19 с.

6. Юшкевич О. Г. Провадження в справах про державну реєстрацію фізичних осіб-підприємців : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2007. 20 с.

Одержано 22.04.2019

★

УДК 343.98

Дмитро Миколайович Нестеров,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ОБСТАНОВКА ВЧИНЕННЯ УМИСНИХ УБИВСТВ ОСОБИ ЧИ ЇЇ БЛИЗЬКОГО РОДИЧА У ЗВ'ЯЗКУ З ВИКОНАННЯМ ЦІЄЮ ОСОБОЮ СЛУЖБОВОГО АБО ГРОМАДСЬКОГО ОBOB'ЯЗКУ

Під час розслідування умисного вбивства особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку одним з основних елементів криміналістичної характеристики є обстановка (місце, час) вчинення злочину. Дані відомості про обставини такого вбивства, надають правоохоронним органам можливість правильно спрямувати хід розслідування кримінального правопорушення.

Так, деякі науковці вважають, що обстановка вчинення злочину – це відповідні об'єктивні умови, в яких вчиняється злочин [1, с. 66]. Дане поняття можна вважати вузьким, але досить зрозумілим. В даному випадку основна властивість обстановки – це вплив її на процес вчинення кримінального правопорушення.

В свою чергу, А. М. Васильєв та М. П. Яблоков, при визначенні обстановки вчинення злочинів, одними з перших виділили такі обов'язкові її елементами, як поведінку учасників та психологічні зв'язки між ними [2, с. 125]. Зокрема, І. Р. Гарифуллін визначає

обстановку скоєння злочину, як систему взаємодіючих між собою факторів до, в момент, і після вчинення злочину, що характеризують місце, час, склад учасників і характер їх взаємовідносин з потерпілим, наявність (відсутність) очевидців протиправної події та інших чинників об'єктивної реальності, що визначають можливість, умови й інші обставини скоєння злочину. У визначення включені дані про взаємодію об'єктів, явищ і процесів після скоєння злочину, оскільки вони впливають як на приготування, так і на вчинення злочину [3, с. 21]. Отже, під обстановкою вчинення злочину розуміють конкретні об'єктивно – предметні умови, в яких вчиняється злочин, до них відносять місце та час вчинення кримінального правопорушення.

В ході розслідування вбивств слідчий виявляє ряд обставин, спектр яких значною мірою визначається специфікою цих злочинів. Обов'язковим є встановлення точного місця і часу вчинення злочину (адреса приміщення або координати місцевості, день, годину, а по можливості і хвилини, тривалість вчинення злочину).

У криміналістиці використовується диференціація місць скоєння вбивств в залежності від адміністративно-територіального поділу – умови міст, районів, селищ, сіл тощо. Крім того, досить поширена класифікація місць скоєння вбивств на ділянці відкритої місцевості та приміщенні. Ділянки відкритої місцевості можуть бути в свою чергу поділені на розташовані в межах населених пунктів, поблизу від них і віддалені на значну відстань. Зокрема, серед приміщень можуть бути виділені такі, що використовуються або не використовуються. Перші можуть бути поділені ще в залежності від їх призначення на житлові, виробничі, соціально-культурні об'єкти тощо.

Наведений поділ місць скоєння вбивств, їх аналіз дозволяє в ряді випадків робити певні висновки про особистість суб'єкта злочину і характер злочинної події. Виявлення трупа, в тому чи іншому місці, нерідко вже на початковому етапі розслідування, дозволяє робити висновки про можливість випадкового або навмисного використання ділянки місцевості для здійснення злочину.

В свою чергу, важливе значення має час скоєння вбивства. Як правило, цей елемент криміналістичної характеристики вбивства зазначеної категорії описується з урахуванням пори року і доби. Проведений аналіз статистичних даних свідчить, що умисні

вбивства особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку вчиняються у нічний проміжок часу – 35 %; у вечірній – 35 %; у денний – 20 %; у ранковий – 10 % тощо.

Так, наприклад, в певний час в конкретних місцях відсутні сторонні особи, які можуть стати очевидцями злочину і перешкодити його здійсненню. Визначення певної пори року дозволяє використовувати деякі операції з приховування злочину. Такі обставини, складаючись з волі або всупереч волі учасників злочинної події, впливають на спосіб, механізм злочину, полегшуючи або ускладнюючи його вчинення.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що під обстановкою вчинення злочину слід розуміти сукупність обставин (природно-кліматичних, просторово-часових, поведінково-психологічних і виробничо-побутових), які характеризують місце, час, предмет посягання, склад учасників, характер їх взаємовідносин з потерпілим та інших матеріальних елементів навколишнього середовища, які вплинули на спосіб та механізм здійснення злочину.

Список бібліографічних посилань

1. Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник. 2-ге вид., допов. і перероб. Київ : Атіка, 2009. 512 с.
2. Васильев А. Н. Предмет, система и теоретические основы криминалистики. М. : Изд-во Моск. ун-та, 1984. 144 с.
3. Гарифуллин И. Р. Познавательльно-поисковая деятельность на первоначальном этапе расследования убийств, совершенных с особой жестокостью : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Уфа, 1999. 26 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 15.04.2019).

Одержано 22.04.2019

★

Ганна Володимирівна Нікіша,

слухач магістратури факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРАВИЛА ЗАСТОСУВАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

За загальним правилом, використовуються два різновиди собак, а саме:

1) розшукові собаки – для пошуку та виявлення правопорушників у вантажних транспортних засобах і вантажах, що перевозяться в них, їх переслідування, затримання, охорони та конвоювання; 2) спеціальні собаки – для пошуку та виявлення наркотичних засобів і психотропних, вибухових речовин, стрілецької зброї, боєприпасів, тощо.

Інспектори-кінологи з розшуковими собаками та спеціальними собаками можуть використовуватися з метою: 1) підвищення інтенсивності та результативності огляду транспортних засобів, вантажів та багажу, протидії незаконній міграції, протидії перевезенню наркотичних засобів, психотропних, вибухових речовин, стрілецької зброї та боєприпасів, тощо; 2) огляду опломбованих транспортних засобів, контейнерів та інших великогабаритних і складних вантажів; 3) спільного огляду (переогляду) транспортних засобів, вантажів та багажу; 4) переслідування по запахових слідах правопорушників; 5) психологічного впливу на правопорушників під час локалізації конфліктних ситуацій; 6) затримання, охорони та конвоювання правопорушників.

Огляду за допомогою службових собак підлягають усі транспортні засоби або вибірково залежно від наявності чи відсутності оперативної інформації про намір скоїти правопорушення на підставі аналізу та оцінки ризиків, інтенсивності руху транспортних засобів, часу їх зупинки (огляду), кількості, рівня підготовки та фізичного стану інспекторів-кінологів і службових собак, що одночасно використовуються, та часу, необхідного для огляду кожної одиниці транспортного засобу.

Транспортні засоби за допомогою розшукових і спеціальних собак можуть оглядатися як ззовні (зовнішній огляд), так і всередині (внутрішній огляд).

Під час використання розшукового (спеціального) собаки він завжди повинен бути попереду інспектора-кінолога. Відстань між інспектором-кінологом і собакою, дії інспектора-кінолога та осіб, огляд яких здійснюється, мають забезпечувати сприятливі умови для роботи собаки та надійне керування ним. При цьому, збороняється використовувати службових собак для огляду транспортних засобів, у яких перевозяться отруйні речовини, розчинники, окислювачі, хімічні добрива, паливно-мастильні матеріали, тварини.

Кінолог-правоохоронець керує службовим собакою за допомогою команд, жестів чи технічних засобів, виходячи з отриманого завдання, виду наряду, конкретної обстановки та дій правопорушників, а також ураховуючи напрям та рівень підготовки службового собаки.

3 метою створення сприятливих умов для результативного використання службових собак старший інспектор:

1) ставить інспекторові-кінологу конкретні завдання щодо використання службового собаки під час несення служби;

2) перевіряє під час безпосередньої підготовки зміни нарядів працездатність службового собаки;

3) роботу собаки чергує з відпочинком, ураховуючи його працездатність та складність умов використання;

4) під час служби робить навчальні закладки (осіб, їх запахових слідів і речей, запахоносіїв або імітаторів наркотичних засобів, психотропних, вибухових речовин, тощо) для підтримання зацікавленості службового собаки щодо їх пошуку (активізації роботи собаки);

5) забезпечує використання службового собаки для тих завдань і в тих місцях, де він збільшує можливості наряду щодо виявлення правопорушників, наркотичних засобів, психотропних, вибухових речовин, стрілецької зброї, боєприпасів та інших заборонених речовин.

Під час використання собаки в роботі правоохоронних органів інспектор-кінолог: 1) обирає прийоми і способи використання службового собаки; 2) робить висновок щодо якості роботи собаки, за потреби перевіряє надійність його роботи; 3) визначає, коли собаку використовувати на повіді та без нього, у наморднику і без нього; 4) вимагає від особового складу та інших фізичних осіб виконати певні дії чи утримуватися від них для створення сприятливих умов для роботи собаки; 5) спільно з керівником визначає

доцільність використання службового собаки, режим його роботи та відпочинку.

Під час використання на службі службовим собакам через кожні 20–30 хвилин безперервної роботи надається відпочинок на 8–10 хвилин. Через кожні дві години їх використання їм надається додатковий відпочинок на 20–30 хвилин, під час якого службових собак напувають та вигулюють (за межами місця використання). У разі використання собаки впродовж тривалого часу збільшується час його відпочинку. Відпочинок службового собаки після служби складає не менше 12 годин.

Під час пошукових дій, охорони ділянок місцевості та об'єктів службові собаки можуть використовуватися безперервно впродовж більшого часу, якщо зберігається їх працездатність. У разі виявлення інспектором-кінологом вибухонебезпечних предметів чи предметів зі схожими запахами забороняється їх торкатися та переміщати. Інспектор-кінолог доповідає керівникові та за його вказівкою вживає заходів щодо захисту джерела запаху та обмеження доступу до нього сторонніх осіб.

Інспектори-кінологи правоохоронних органів, які використовують в своїй діяльності службових собак, крім загального екіпірування, повинні додатково мати спорядження для собак (нашийник, короткий та довгий повід, намордник), одорологічний прилад та шлейку із сигнальним ліхтариком (у разі ведення пошукових дій), ліхтарик (у разі використання собаки в умовах обмеженої видимості), ключі від дверей і люків (під час огляду пасажирських вагонів), налобник, панчохи для захисту лап та фляжку з водою для собаки (у разі використання собаки у спеку), захист для службового собаки (за потреби). У час, відведений на підготовку наряду до служби, інспектор-кінолог, крім виконання передбачених загальних заходів, оглядає службового собаку та готує його до служби.

Після повернення зі служби в підрозділ інспектор-кінолог оглядає, годує, напуває службового собаку та надає йому відпочинок, доглядає за спорядженням та приладами. Доставка інспекторів-кінологів із службовими собаками до місць несення служби (на відстань 5 км і більше) та назад до місць постійного утримання собак здійснюється службовим автотранспортом.

Одержано 02.05.2019

★

УДК 342.9

Антон Олександрович Новицький,*ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОЛІЦЕЙСЬКИХ, ВІДРЯДЖЕНИХ ДО ІНШИХ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ: ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ

Конституцією України проголошено, що Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою (ст. 1). Ідея розбудови правової держави передбачає реалізацію певних принципів, серед яких: верховенство права, правова рівність громадян, пріоритет прав народу перед правами держави, гарантування й охорона прав та свобод людини і громадянина тощо [1].

Одним із методів реалізації відповідних принципів є реформування законодавства, яке передбачає прийняття нових нормативно-правових актів з метою врегулювання сучасних суспільних відносин та вдосконалення положень діючих нормативно-правових актів з метою їх приведення до потреб сьогодення. У питаннях, що стосуються реформування нормативної бази, слід повністю підтримати наступну позицію А. Ткачука: «Закон, який регулює найбільш важливі суспільні відносини, має бути максимально точним та зрозумілим, в законі має бути чітко визначено предмет його правового регулювання, терміни, якими він оперує. Тому під час викладення нормативно-правових приписів законотворець повинен особливу увагу звертати на термінологію законодавчого акту, забезпечити чітке розуміння термінології, що застосовується не лише на етапі написання проекту закону, а й на всіх подальших етапах його застосування» [2].

Реалізація зазначених конституційних принципів нерозривно пов'язана з реформуванням правоохоронної системи держави, зокрема органів внутрішніх справ. Важливим кроком у реформуванні останніх стало створення Національної поліції (далі – поліції) як центрального органу виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. В свою чергу нормативним підґрунтям функціонування поліції став Закон України «Про Національну поліцію» (далі – Закон), яким визначено низку принципово нових положень для функціонування

правоохоронної системи України в цілому (наприклад – визначено завдання поліції як надання поліцейських послуг, детально розкритий зміст принципів діяльності поліції тощо). Не дивлячись на очевидні переваги Закону, він все ж не позбавлений певних недоліків. Одним з таких, нашу думку, є некоректно вжита дефініція, що визначає яку особу слід вважати поліцейським.

Відповідно до ст. 17 Закону, поліцейським є громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу на відповідних посадах у поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції. У свою чергу, згідно ст. 13 Закону загальну систему поліції складають центральний орган управління поліції та територіальні органи поліції, крім цього в системі поліції можуть утворюватися науково-дослідні установи та установи забезпечення. Проаналізувавши положення постанови Кабінету Міністрів України «Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції України» від 11.11.2015 № 988 [4] можна зробити висновок, що система поліції визначається трішки інакше, і є більш деталізованою та розгалуженою, а саме до системи поліції входять: апарат Національної поліції, апарати головних управлінь Національної поліції, міжрегіональні територіальні органи Національної поліції, поліцейські управління, відділи, відділення поліції, стройові підрозділи поліції, поліцейські установи та заклади Національної поліції. Курсанти вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ із специфічними умовами навчання (далі – ВНЗ МВС) також зазначені у даній постанові, хоча очевидно, що назва даного підзаконного акту не охоплює їх своїх змістом, бо відповідно до ст. 17 Закону вони не є поліцейськими. Про слухачів магістратури денної форми навчання ВНЗ МВС в даній постанові взагалі не йде мова, незважаючи на те, що наказ про їх зарахування є підставою для звільнення зі штатних посад, які вони займали в органах (зкладах, установах) поліції грошове забезпечення зберігається за ними відповідно до останнього місця роботи.

Тож виникає питання стосовно визначення статусу поліцейських, які не перебувають на посадах у поліції (тобто в центральному та територіальних органах), а є курсантами, слухачами ВНЗ МВС, а також осіб, які відповідно до ст. 71 Закону визначаються як поліцейські, відряджені до державних (міждержавних) органів,

установ та організацій. Перелік посад, які можуть бути заміщені поліцейськими затверджено указом Президента України від 09.12.2015 № 691 [3].

З викладеного, випливає, що чинні положення нормативно-правових актів не дають можливості зробити однозначних висновків стосовно визначення статусу зазначених вище категорій осіб, а саме можливість їх віднесення до поліцейських, адже відповідні особи не проходять «службу на відповідних посадах у поліції» у розумінні ст. 17 Закону. В свою чергу окреслене питання зумовлює низку надзвичайно актуальних проблем, що потребують свого негайного вирішення, а саме щодо:

- особливостей дотримання обов'язків поліцейського, визначених ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію»;

- збереження соціальних гарантій і пільг, визначених законом для такої категорії осіб (ч. 10 ст. 71 Закону України «Про Національну поліцію»);

- особливостей реалізації повноважень поліції, застосування поліцейських заходів для забезпечення виконання останніх;

- щодо особливостей поширення обмежень, пов'язаних зі службою в поліції, визначених ст. 61 Закону України «Про Національну поліцію»;

- можливості поширення на таких осіб положень Закону України «Про запобігання корупції», дія згідно п.п. з п. 1 ч. 1 ст. 3 поширюється саме на поліцейських.

Список бібліографічних посилань

1. Соломін О. А. Концепція правової держави: сучасний контекст. *Наукові записки Києво-Могилянської академії. Серія: Політичні науки.* 2012. Т. 134. С. 4.

2. Ткачук А. Законодавча техніка : навч. посіб. Київ : Легал. статус, 2011. 268 с.

3. Про перелік посад, які можуть бути заміщені поліцейськими в державних органах, установах та організаціях : указ Президента України від 09.12.2015 № 691/2015 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/691/2015> (дата звернення: 17.04.2019).

4. Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції : постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 № 988 // Урядовий портал : веб-портал. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248668490> (дата звернення: 17.04.2019).

5. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 58-VIII. *Голос України*. 2015. № 142 (6146).

Одержано 22.04.2019

*

УДК 351.743

Елеонора Олегівна Панова,

слухач магістратури факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

РЕАГУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ НА ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ІНШІ ПОДІЇ

Реформування правоохоронних органів в Україні, призвело до появи у 2015 році нового правоохоронного органу – Національної поліції.

Так, відповідно до ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію» до її складу входять 6 структурних підрозділів, провідне місце серед яких обіймає патрульна поліція.

Підрозділи патрульної поліції виконують у державі важливу роль в системі забезпечення правопорядку. Так, їх повноваження та завдання прямо передбачені наказом МВС від 02.07.2015 № 796 «Про затвердження Положення про патрульну службу МВС», і становлять: 1) цілодобове патрулювання території обслуговування з метою забезпечення належної охорони громадського порядку, громадської безпеки та контролю за дотриманням правил дорожнього руху, забезпечення його безпеки. У разі необхідності здійснює регулювання дорожнього руху; 2) перше реагування на повідомлення про правопорушення, надання невідкладної допомоги; своєчасне реагування на повідомлення про вчинення правопорушень, а також з метою надання допомоги громадянам. Надає невідкладну допомогу потерпілим від нещасних випадків, правопорушень, аварій, пожеж та інших надзвичайних ситуацій до прибуття на місце компетентних служб; 3) самостійне виявлення правопорушень: під час патрулювання та в інших випадках, передбачених законодавством, звертає увагу на правопорушення з метою їх запобігання, припинення, документування і притягнення до відповідальності; 4) припинення правопорушень;

5) затримання правопорушників та доставлення їх до підрозділів органів внутрішніх справ; 6) охорону місця події; 7) співпрацю з іншими структурними підрозділами органів внутрішніх справ; 8) спілкування і співпрацю із суспільством; 9) виконання інших повноважень, передбачених нормативно-правовими актами МВС.

В рамках нашого дослідження та керуючись Інструкцією «Про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події», патрульні поліцейські у разі отримання від диспетчера (оперативного чергового) завдання про здійснення реагування на правопорушення або подію, повинні: 1) за наявності планшетного пристрою проставити в системі ПНП відповідні відмітки про прийняття виклику, прибуття на місце події, закінчення виконання завдання, обставини правопорушення та результати реагування; 2) за наявності на місці події осіб, які потребують медичної допомоги, викликати екстрену медичну допомогу, до прибуття якої вживати невідкладні дії, спрямовані на врятування та збереження життя людини; 3) за наявності на місці події заявника (потерпілого) з'ясувати обставини правопорушення або події; 4) у разі підтвердження ознак учиненого кримінального правопорушення поінформувати диспетчера (оперативного чергового) про необхідність направлення СОГ та перебувати на місці події до її прибуття; 5) до прибуття СОГ забезпечити охорону місця події та слідів учиненого кримінального правопорушення, унеможливити доступ на місце події сторонніх осіб. За необхідності місце події огородити спеціальною стрічкою «поліція». Після прибуття СОГ виконувати доручення старшого СОГ; 5. установити особи потерпілих, свідків або очевидців кримінального правопорушення, прикмети осіб, які підозрюються в його вчиненні, та вжити заходів щодо їх затримання. Про прикмети правопорушників, напрямок їх руху (марка, модель транспортного засобу, номерний знак, інші характерні ознаки), об'єкти посягань поінформувати диспетчера (оперативного чергового) для орієнтування інших нарядів поліції; 6) у разі реагування на правопорушення або подію, які не містять ознак злочину, невідкладно забезпечити збір необхідних матеріалів перевірки; 7) якщо заяви та повідомлення про правопорушення або події не потребують додаткової перевірки, за наявності планшетного пристрою поліцейський повинен унести до системи

ПНП відомості про обставини події, ужиті заходи та зазначити, що звернення розглянуто на місці або відомості про подію не підтвердилися; 8) З'ясувати в заявника (потерпілого) абонентський номер телефону та адресу електронної пошти, а також зручний для нього спосіб отримання відповіді про результати розгляду його заяви чи повідомлення.

Таким чином, на нашу думку, наряди патрульної поліції, які здійснюють реагування на заяви та повідомлення про вчинені кримінальні правопорушення та інші повідомлення, на місці події виконують наступні функції:

1. Забезпечувальна, проявляється у здійсненні схоронності доказового матеріалу, цілісності місця події.

2. Організаційну – забезпечення публічної безпеки та порядку, виклик за необхідності, СОГ, нарядів невідкладної медичної допомоги, пожежні підрозділи, тощо.

3. Кваліфікаційну – здійснивши прийом та обробку отриманої інформації, надають первинну кваліфікацію на місці події, визначивши діяння як кримінальне чи адміністративне.

Одержано 02.05.2019

★

УДК 342.9

Діана Григорівна Петрова,

слухач магістратури факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ЩОДО ДІТЕЙ

Україна – одна із перших країн, яка юридично визнала існування проблеми домашнього насильства. Конституція України зазначає, що людина, її життя і здоров'я, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Актуальність нашої теми обумовлена тим, що останнім часом проблемою номер один стає домашнє насильство. І стереотипи, які існують в українському суспільстві, а також слабкий захист жертв на законодавчому рівні, роблять це явище масштабним.

Дана проблема стала осередком уваги низки вчених: А. Коренєв, М. Яковчук, В. Бевзенко, В. Галунько, Т. Такохович, С. Іва-

ноїва, Т. Кальченко та інших. Якщо звернутися до статистики, виявляється, що 30–40 % викликів, що надходять до Національної поліції України, стосуються домашнього насильства. Але найстрашнішим є те, коли жертвою домашнього насильства стає дитина.

Правова, соціальна та психологічна незрілість дітей ставить їх у практично повну залежність від дорослих. І саме ця залежність робить дитину найбільш уразливою перед застосуванням домашнього насильства.

Відповідно ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»: дитина, яка постраждала від домашнього насильства – особа, яка не досягла 18 років та зазнала домашнього насильства у будь-якій формі або стала свідком (очевидцем) такого насильства.

Домашнє насильство це – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

Більше половини випадків, поставлених на профілактичний облік, стосуються саме фізичного насилля. Працівникам поліції значно складніше виявити сексуальне і психологічне насильство, оскільки ця тема вважається приватною і є доволі замовчуваною. Тому, на наш погляд, необхідні більш жорсткіші санкції, що застосовуються до осіб, які вчиняють насильство в сім'ї щодо дитини.

Слід зазначити, що запобігання домашньому насильству – система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, викорі-

нення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються.

Важливим кроком у боротьбі із сімейним насильством стало закріплення юридичної відповідальності за вчинення домашнього насильства. У законах України «Про охорону дитинства» вказано, що особи, винні у порушенні вимог законодавства про охорону дитинства або ж вчинили домашнє насильство, несуть кримінальну, адміністративну і цивільно-правову відповідальність. Але найпоширенішими є адміністративні правопорушення, скоєнні у сфері протидії домашньому насильству відносно дитини, що визначає важливе значення саме адміністративної відповідальності.

Тому ми розглядаємо проблему визначення сутності адміністративної відповідальності в цій сфері. Передусім зазначимо, що адміністративна відповідальність – один з основних інститутів адміністративного права, що охоплює значну кількість адміністративно-правових норм, які регулюють цей вид відповідальності.

Адміністративне законодавство України (а нині і кримінальне) містить спеціальну норму, що закріплює адміністративну відповідальність за домашнє насильство. Названі дії кваліфікуються за ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, що була внесена до глави 14 «Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок та громадську безпеку».

Самі ж справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173-2 КУпАП, відповідно до ст. 221 КУпАП, розглядають суди. Внесеними змінами до п. 1 ч. 2 ст. 262, ч. 4 ст. 263 та ч. 2 ст. 277 КУпАП поліцейським дозволено здійснювати адміністративне затримання особи, що вчинила домашнє насильство, до розгляду справи судом. Проте справи про правопорушення, передбачені ст. 173-2 КУпАП, розглядаються протягом доби. Оскільки такі справи підвідомчі суду, стягнення може бути накладено не пізніш як через три місяці з дня вчинення правопорушення. Окрім правопорушення за ст. 173-2 КУпАП, адміністративна відповідальність за дії, які становлять насильство щодо дитини, може також наставати у випадках вчинення і таких адміністративних правопорушень, як: 1) доведення неповнолітнього до стану сп'яніння батьками неповнолітнього, особами, які їх замінюють, або іншими особами охоплюється ст. 180 КУпАП; 2) ухилення

батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей тягне адміністративну відповідальність за ст. 184 КУпАП.

Слід звернути увагу, що запровадження ст. 173-2 КУпАП призвело до виникнення колізій між цією статтею і змістом Закону та системою передбачених них спеціальних заходів з попередження домашнього насильства. Передбачений Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» перелік домашнього форм насильства (фізичне, сексуальне, психологічне і економічне) не відповідає формам насильства, вказаним в ст. 173-2 КУпАП України, якою передбачено адміністративну відповідальність за «умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру». Сексуальне ж насильство як форма домашнього насильства, не включено до диспозиції ст. 173-2 КУпАП.

Враховуючи все вказане, зазначимо, що протидія домашньому насильству щодо дитини є сьогодні важливим напрямом діяльності державних органів і розглядається не лише як соціальна проблема, а як проблема захисту прав дитини як людини, що вимагає вироблення належних правових засобів її розв'язання.

Одержано 02.05.2019

★

УДК 352.076(477)

Аліна Федорівна Поляк,

слухач магістратури факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

ДЕЛЕГУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНАМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самотійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Призначенням територіальних громад сіл, селищ, міст, сіль-

ських, селищних, міських рад та їх виконавчих органів є представлення спільних інтересів територіальних громад. Делеговані повноваження – повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад [1, с. 2].

Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» розрізняє дві групи делегованих повноважень.

По-перше, це повноваження, в яких представлені інтереси держави в цілому, які здійснюються органами місцевого самоврядування під контролем держави, не порушуючи при цьому самостійності й незалежності місцевого самоврядування. Слід зазначити, що делегування повноважень органів державної виконавчої влади органам місцевого самоврядування добре відоме світовій практиці державотворення, про що йдеться і в Європейській хартії про місцеве самоврядування, в якій закріплено, що при делегуванні повноважень центральними або регіональними органами місцеві органи самоврядування повинні, наскільки це можливо, мати свободу пристосовувати їх здійснення до місцевих умов (ч. 5 ст. 4). Така практика не порушує автономію місцевого самоврядування в межах його власних повноважень і разом із тим є однією з найважливіших форм економії фінансових та людських ресурсів, оскільки виключає необхідність створення поряд з органами місцевого самоврядування ще якихось структур державної виконавчої влади.

Делеговані повноваження реалізуються виконавчими органами сільських, селищних, міських рад у таких сферах: 1) соціально-економічного й культурного розвитку, планування та обліку; 2) бюджету, фінансів і цін; 3) житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку; 4) будівництва; 5) освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту; 6) регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища; 7) соціального захисту населення; 8) зовнішньоекономічної діяльності; 9) оборонної роботи; 10) забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян. Ці повноваження делегуються виконавчим органам сільських, селищних,

міських рад Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» (статті 27–38).

По-друге, це повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям [2, с. 42].

Делегування повноважень повинне, як це прямо передбачено Конституцією, супроводжуватися *передачею необхідних для їх здійснення матеріальних і фінансових засобів*. Про що йдеться в ст. 143 Конституції України, а також в ст. 67 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні». Це надзвичайно важлива умова, що гарантує, по-перше, саме здійснення повноважень, а по-друге, продовження виконання місцевим самоврядуванням властивих йому головних функцій. Невиконання такої умови має бути підставою для відмови відповідних органів місцевого самоврядування від виконання відповідних державних повноважень або для виконання органами місцевого самоврядування переданих повноважень тільки в межах наданих ресурсів.

Отже, при передачі матеріальних і фінансових засобів для здійснення органами місцевого самоврядування окремих державних повноважень важливо враховувати їх домірність переданим повноваженням і їх достатність для реалізації даних повноважень. Від достатності переданих органам місцевого самоврядування зазначених засобів для здійснення окремих державних повноважень залежатимуть межі реалізації даних повноважень відповідними органами, а також відповідальність органів місцевого самоврядування за їх здійснення. Вимога домірності фінансових коштів органів місцевого самоврядування наданим їм конституцією чи законом повноваженням знайшла відображення в Європейській Хартії місцевого самоврядування (ст. 9 ч. 2).

Основний принцип делегування повноважень – досягнення ефективної реалізації переданих державних повноважень не повинно причиняти збиток вирішенню питань місцевого значення. Отже, іншою проблемою є те, що часто *обсяг делегованих повноважень* перевищує обсяг власних повноважень органів місцевого самоврядування.

Все ж таки треба звести делегування до мінімуму. Органам місцевого самоврядування слід передаватися лише незначну частину повноважень органів виконавчої влади. Принаймні, вони не

можуть переважати власні повноваження органів місцевого самоврядування, основне соціальне призначення яких полягає у вирішенні питань місцевого життя. Насправді, виходить навпаки. Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» містить приблизно 70 власних самоврядних повноважень, а делегованих – аж 78. Виходить так, що в Україні вся, без виключень, система виконавчих органів місцевих рад задіяна в процесі реалізації повноважень органів виконавчої влади. Враховуючи, що обсяг цих повноважень складає майже половину, а в окремих випадках навіть більше половини, в їх компетенції, це дає підстави характеризувати їх в більшій мірі як органи державної виконавчої влади, ніж як виконавчі органи місцевих рад, що не сприяє розвитку місцевого самоврядування в цілому.

Іншими словами, органи місцевого самоврядування змушені часом на шкоду своїм інтересам вирішувати державні завдання на своїй території, і найчастіше фінансово незабезпечені. Тим більше що дане положення не повною мірою відповідає принципам самостійності і незалежності місцевого самоврядування, зафіксованим у Конституції України.

Одним зі способів вирішення зазначених проблем є прийняття закону «Про делегування органам місцевого самоврядування окремих державних повноважень», що дозволив би встановити єдині підходи в правовому регулюванні передачі державних повноважень, передбачав як власне порядок передачі даних повноважень, так і порядок передачі необхідних для їхнього здійснення ресурсів.

Таким чином, неприпустимим є одночасне закріплення власних і делегованих повноважень органів місцевого самоврядування, адже останні повинні виникати в ході реалізації ними публічних завдань. Делеговані повноваження, згідно з чинним законодавством, фінансуються державою, а їх є більшість. Виникає питання стосовно того, як бути з принципом матеріально-фінансової самостійності місцевого самоврядування? Чи спроможна держава профінансувати таку велику кількість повноважень органів місцевого самоврядування? Якщо більшість повноважень виконавчих органів місцевих рад є делегованими, а їх здійснення контролюється органами державної влади, фактично це призводить до контролю з боку держави діяльності місцевого самоврядування, що

по своїй суті суперечить поняттю місцевого самоврядування, яке є формою децентралізації державного управління.

Список бібліографічних посилань

1. Про місцеве самоврядування в Україні : закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

2. Корнієнко М. Місцеве самоврядування та «урядова вертикаль». *Місцеве самоврядування*. 1997. № 3–4. С. 40–44.

Одержано 22.04.2019

*

УДК 343.71

Олеся Сергіївна Пономаренко,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВИМАГАННЯ

На усіх етапах історичного розвитку суспільства питання протидії злочинності не втрачають своєї актуальності, набуваючи особливого значення в періоди політичних і соціально-економічних перетворень [1, с. 15]. Соціально-політичні напрямки сучасного розвитку нашої країни окрім позитивних наслідків реформування більшості державних структурних підрозділів та Євроінтеграції, також зумовили появу окремих негативних наслідків, таких як економічна нестабільність, загострення криміногенної ситуації, конфлікт на сході України, зростання злочинності. Останнім часом, наявна економічна ситуація в країні спричинила зростання тих видів злочинів, які мають корисливу мотивацію, носять яскраво виражений інтелектуальний характер та при цьому характеризуються насильницьким способом вчинення. До цієї групи злочинів відноситься, в першу чергу, вимагання. Зокрема, аналіз емпіричного матеріалу свідчить, що данні злочини потребують особливої уваги правоохоронців. Хоча офіційна статистика останні роки свідчить про не значне збільшення фактів вчинення вказаних злочинів [6], однак аналіз засобів масової інформації, соціальних сітей вказує на те, що зареєстровані факти вимагання є мізерно малими до реальних показників [2; 3]. Враховуючи вка-

зане, можна дійти висновку, що перед працівниками правоохоронних органів на сьогодні існує нагальна проблема в здійсненні якісної та швидкої протидії вимогам. В той же час, аналіз практичної діяльності свідчить, що одним із найбільш дієвих способів протидії вимогам є знання оперативно-розшукової характеристики даного виду злочинів, оскільки для такої характеристики можуть бути використані відомості з різних галузей знань: кримінального права, криміналістики, кримінології, соціології і т. ін.

Проблеми протидії вимогам розглядались вченими у різних галузях юридичної науки на протязі багатьох років. Так, окреслена тематика з різних точок розглядалась у роботах таких вчених, як А. В. Баб'яка, С. Г. Бевзенка, М. Г. Богуславського, В. В. Вандишева, В. І. Василичука, О. М. Горбаня, О. О. Дерев'ягіна, Т. Г. Утмелидзе, В. П. Захарова, А. М. Кислого, І. О. Крепакова, С. І. Ніколаюка, О. С. Омельченка, В. М. Сакала, Д. В. Сімоновича, В. Р. Сливенка, М. В. Стащак, В. М. Тихоненка, В. В. Шендрика та ін. Однак, враховуючи зміни в соціально-економічному та політичному житті нашої країни, зміни законодавства питання особливостей оперативно-розшукової характеристики вимагання залишилось не дослідженим.

З метою визначення особливостей оперативно-розшукової характеристики вимагання, вважаємо доцільним розділити її на певні групи, які характеризуються переважанням однієї або кількох найбільш важливих ознак, покладених в основу такого ділення. Виділення таких груп потрібне для вивчення і диференціації вживаних заходів протидії не тільки вимаганню, але й злочинності в цілому.

Згідно статті 189 КК України, вимога передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці є вимаганням. Отже, до першої групи характерних ознак вимагання слід віднести *кримінально-правові* ознаки. А саме:

— об'єктивна сторона вимагання, яка полягає у незаконній вимозі передачі чужого майна чи права на майно, або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці. Діяння може виявлятися лише в активній поведінці — в незаконній вимозі: чужого майна, права на чуже майно, вчинення будь-яких дій майнового характеру, на які винний не має права. Цією ознакою вимагання відрізняється від складу примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань (ст. 355 КК України), які за своїм змістом є дійсними законними [5]. Також, обов'язковою ознакою об'єктивної сторони є спосіб вимагання — погроза заподіяння шкоди потерпілому або його близьким родичам, зміст якої може бути різним. Це не тільки погроза насильством (наприклад, завдати побоїв), а й обмеження прав, свобод або законних інтересів зазначених осіб (наприклад, припинити роботу на ринку), пошкодження чи знищення їхнього майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною (наприклад, спалити гараж), або розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці (наприклад, про наявність хвороби, про інтимне життя). Ці відомості можуть бути дійсними або вигаданими, ганебними або не такими, важливо лише, щоб потерпілий чи його близькі родичі бажали зберегти їх в таємниці;

— суб'єктивна сторона — тільки прямий умисел, корисливий мотив та мета;

— суб'єкт злочину — будь-яка особа, що досягла до вчинення вимагання 14-ти років [5].

Другу групу ознак складають *кримінологічні* ознаки, які на думку Б. М. Головіна включають в себе рівень, структуру та динаміку злочинів, описування особистості тих, хто їх вчиняє, мотиви і цілі їх злочинної поведінки [4, с. 11]. Ми підтримуємо таку точку зору та аналізуючи емпіричний матеріал, вважаємо доречним визначити наступні кримінологічні ознаки вимагання:

— рівень, структура та динаміка вимагання. Відповідно до статистичних даних Генеральної прокуратури України кількість

zareєстрованих фактів вчинення таких видів злочинів як вимагання за останні 5 років складає доволі не значний відсоток в загальній кількості злочинів [6]. Також, згідно статистики, найчастіше вказаний вид злочинної діяльності найбільш розповсюджений у великих містах, а у сільській місцевості є рідким явищем. Структура вимагання як злочинної діяльності в 57,8 % випадків виражається у вчиненні вказаного злочину в простих формах співучасті, рідше (31,2 % випадків) членами організованої злочинності, однак і існують факт вчинення вимагання злочинцями-одинаками;

— характеристика особи злочинця (вимагача). Практика свідчить, що характерними рисами осіб вимагачів є жадібність, бажання швидко отримати гроші, не прикладаючи при цьому зусилля, прискіпливість, заздрість, нереалізованість власних амбіцій.

Серед вимагачів-одинаків більшість чоловіків (51,3 %) та жінок (48,7 %) середній вік яких становить 25–35 років, неодружені, мають середньо-спеціальну освіту, не мають постійного місця праці, до того ж середня заробітна платня таких осіб становить мінімальний або трохи вищий рівень, спосіб життя при цьому без фінансових обмежень.

Стосовно осіб, які вчиняють вимагання у співучасті, коли злочин вчиняється двома чи більше особами, мають місце різні види співучасті. Прості (без розподілу ролей) – здебільшого чоловіки від 18 до 22 років без постійного місця праці, вживають алкогольні чи наркотичні засоби, як правило вони вчиняють вимагання не заради отримання матеріальних благ, а як «удосконалений» спосіб шантажу потерпілого. Для складних форм співучасті характерними рисами є наявність: організатора – чоловік або жінка вище середнього чи високого достатку, як правило з вищою освітою, може займати керівні посади, з високим рівнем інтелекту, найчастіше їх мотив – це заздрість або бажання помсти чи отримання прибутку; підбурювача – частіше жінка середнього віку (25–40 років), неодружені, без стабільного доходу, через мотиви заздрості або помсти вчиняють злочини; виконавця – чоловіка, середній вік 20–35 років, не мають постійної роботи, вживають алкогольні чи наркотичні речовини, ведуть аморальний спосіб життя та раніше притягались до різного роду кримінальної відповідальності; пособника – особи, будь-якої статі, яка має не-

задоволеність власним рівнем життя, низьку фінансову спроможність, у характері привалює жадібність, дратівливість, жорстокість, схильність до насильства та знущання.

Третя група ознак, що входить до складу оперативно-розшукової характеристики є *кримінологічні* ознаки, зокрема стосовно потерпілої особи. Практика свідчить, до таких ознак відносяться:

- фізіологічні – частіше за все чоловіки віком від 35 до 45 років, рідше жінки різного віку;
- соціальні – більшість з них має вищу освіту, стабільний прибуток, достатній або високий рівень життя, займають керівні посади або мають вплив на певні соціально-політичні ситуації в країні;
- психологічні – врівноважені та цілеспрямовані на роботі, однак у побуту необачні, вразливі за особистий імідж.

Водночас, з точки зору оперативно-розшукової протидії вимаганням, слід відмітити, що сучасна кримінальна обстановка характеризується тим, що сьогодні все рідше вказаний злочин відбувається із «прямим» контактом з потерпілою особою, все частіше вимагання вчиняється із використанням комп'ютерної техніки, технологій та засобів дистанційного зв'язку, тобто існують випадки, коли потерпіла особа та злочинець фактично ніколи не були знайомі в реальному житті. До того ж, останнім часом фіксується поширення такого виду вимагання, як погроза знищення інформації на електронних носіях шляхом вірусів або троянської програми. Тому не дивно, що аналізуючи більшість наукових праць можна побачити, що науковці відходять від класичного розуміння вимагання та переходять до аналізу вимагання з точки зору рекету, бандитизму, кіберзлочинності тощо, як способу їх вчинення.

З огляду на це, можна дійти висновку, що сучасна оперативно-розшукова характеристика вимагання виражається великою кількістю різних ознак (властивостей): кримінально-правових, кримінологічних та криміналістичних, однак криміналістична обстановка сьогодення постійно вносить корегуючі зміни до них та дозволяє виділити ряд особливостей притаманних вказаному виду злочинної діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Ахмедшин Р. Л. Криминалистическая характеристика личности преступника : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Томск, 2006. 20 с.
2. Що робити, коли вимагають гроші, погрожують // 42 юриста : сайт. URL: <http://42yurista.com/qa/35163/> (дата звернення: 19.04.2019).
3. Відстежують дітей: стала відома нова схема вимагання в Україні // OBOZREVATEL : сайт. URL: <http://www.obozrevatel.com/ukr/crime/vidstezhuyut-ditej-stala-vidoma-nova-shema-vimagannya-v-ukraini.htm> (дата звернення: 19.04.2019).
4. Головкін Б. М. Кримінологічні проблеми умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень, що вчиняються у сімейно-побутовій сфері. Харків, 2004. 252 с.
5. Стаття 189. Вимагання // Радник : портал. URL: <http://radnuk.info/komentar/kruminal/osobluva/292-rozd6/4489--189-.html> (дата звернення: 19.04.2019).
6. Статистична інформація // Генеральна прокуратура України : офіц. сайт. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html> (дата звернення: 19.04.2019).

Одержано 25.04.2019

★

УДК 347.763

Галина Олегівна Прохорченко,

кандидат технічних наук,

*старший викладач кафедри управління експлуатаційною роботою
Українського державного університету залізничного транспорту*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ У 1920–1930-Х РОКАХ

В умовах сучасного розвитку товарно-економічних відносин неможливо уявити людство без застосування послуг, якими обумовлено перевезення вантажів. За всіх часів для отримання продукції й різноманітних товарів у власність або користування, які виготовляються в іншій місцевості, необхідно було їх перемістити з одного місця в інше. Сьогодні транспортування товарів і послуг доволі відчутно впливає на активізацію економік окремих країн і всього світу в цілому, оскільки забезпечує рух благ і капіталів у соціумі. Поряд із цим протягом всього розвитку суспільства правові процеси пов'язувалися з економічними відносинами, зокрема власності, що покладаються в основу будь-якого еконо-

мічного прогресу. У зв'язку із цим в історичному контексті вплив транспортування товарів на розвиток окремих регіонів світу, культур і всієї цивілізації важко переоцінити, адже саме економічні інтереси, що втілювались в бажанні знайти нові ринки і транспортні шляхи, приводили до видатних географічних і економічних відкриттів.

Окремими кроком у розвитку правовідносин з перевезення вантажів є етап їх становлення за радянським цивільним законодавством. Після революції 1917 р., за часів радянської влади, спостерігалися значні реформи як у політичній та економічній, так і в правовій сферах [1, с. 116].

Проведення нової економічної політики (НЕПу) забезпечувалось в першу чергу реформуванням правових галузей. Цивільне ж право необхідно було змінювати чи не в першу чергу. Саме тому його кодифікація розпочалася у 1921 р., відразу ж після проголошення курсу на НЕП. При розробленні нового Цивільного кодексу УСРР багато було запозичено з ЦК РРФСР. Цивільний кодекс УСРР був побудований на основі і в повній відповідності з ЦК РРФСР [2], він сприйняв його систему, складався з 4-х частин і 435 статей. Набрав чинності Цивільний кодекс УСРР 1 лютого 1923 р., а законодавчим закріпленням його прийняття була постанова ВУЦВК від 10 грудня 1922 р. Розділ III «Зобов'язальне право» цього кодифікованого нормативно-правового акта, містив норми, що стосувалися зобов'язань, виникаючих з договірних відносин майнового найму, купівлі-продажу, міни, позики, підряду, поруки, доручення і довіреності, простого товариства, повного товариства, товариства на вірі, товариства з обмеженою відповідальністю, акціонерного (пайового) товариства), страхування та зобов'язань, що виникають внаслідок безпідставного збагачення і внаслідок заподіяння іншому шкоди. При цьому варто відмітити, що цивільне законодавство УСРР того часу не містило окремо положень як про договори, предметом яких було надання послуг, так і про договори перевезення. ЦК РРФСР 1922 р., як основа цивільного законодавства, за своєю структурою нагадував звід законів Російської імперії. У той же час з нього було виключено положення про послуги і особистий найм. Відповідні категорії лише епізодично зустрічаються в тексті Кодексу. Зокрема, в п. 4а додатку 5 «Положення про державні підряди та поставки» передбачалось,

що за договором підрядник зобов'язаний на свій страх і ризик виконувати завдання державної установи чи підприємства (зведення та ремонт споруд, заготівля дров, перевезення вантажів та ін.), які у свою чергу, зобов'язуються надати певну винагороду за належне їх виконання. При цьому у ст. 220 ЦК РРФСР було закріплено аналогічну норму щодо договору підряду, однак без вказівки на види діяльності, що включає в себе підряд [2].

Одночасно в аналізованій період, починає формуватися спеціальне законодавство у сфері перевезень. Доволі широке коло питань у цій сфері регулювали положення Статуту залізниць СРСР від 24 травня 1927 р. Зокрема, ст. 13 містила поняття перевезення у прямому сполученні, яким вважається перевезення по пасажирських квитках, багажних квитанціях і накладних, складених на весь шлях слідування двома або декількома залізничними шляхами або за межі залізничних станцій [3]. На нашу думку, під фразою «... або декількома дорогами або за межі залізничних станцій», малосся на увазі перевезення у прямому змішаному сполученні. Відповідно до ст. 17 Статуту залізниць мали право поширювати прямі сполучення за межі залізничних станцій, створюючи свої транспортні контори або міські станції або ж укладаючи договори з підприємствами інших видів транспорту.

Договори про такі прямі змішані перевезення, а також положення про транспортні контори і міські станції затверджувались Центральним Комітетом з перевезень [3].

Спираючись на вищевикладене, доходимо висновку, що Статут залізниць СРСР містив перше нормативне визначення перевезень в прямому змішаному сполученні. У той же час Глава III Статуту, яка мала назву «Про перевезення вантажів» не надавала розмежування між указаними видами договору перевезення, а перевізний процес, який здійснювався у прямому та у прямому змішаному сполученні охоплювався єдиним поняттям «перевезення вантажів».

До нової редакції Статуту залізниць СРСР, від 10 листопада 1935 року, в яку було внесено значні зміни стосовно перевезень вантажів. Так, ст. 17 містила не вказівку, на правовідносин з перевезення вантажів у прямому змішаному сполученні, а їх повноцінне нормативне регулювання. При цьому зазначимо, що вперше на нормативному рівні було закріплено таке поняття, як «перева-

лка вантажу». Так, відповідно до ст. 17 цього Статуту, в місячних планах перевезень вантажів залізничними та водними шляхами, що затверджуються у встановленому порядку, для кожної залізниці й кожного пароплавства особливо виділялись планові норми перевалки вантажів у прямому змішаному залізнично-водному сполученні. При цьому перевалка всіх без винятку вантажів прямого змішаного залізнично-водного сполучення, в тому числі тих, що приймаються до перевалки дрібними партіями, виконувались в межах цих норм. У межах своїх планових норм перевалки залізниці та пароплавства були зобов'язані забезпечувати першочергову подачу вагонів й тоннажу для слідуючих у прямому змішаному залізнично-водному сполученні вантажів першої категорії (за номенклатурою, встановленою для залізниць). Порядок перевалки вантажів, подачі й використання вагонів і тоннажу, а також використання складських приміщень і відкритих площадок встановлювались на кожному перевалочному пункті особливою, так званою, вузловою угодою, яка укладалась між пристанню або портом і станцією» [4].

У новій редакції Статуту залізниць СРСР фігурувало правове поняття «вузлова угода», яке станом на сьогодні так і не отримало нормативно-правового визначення. Зрозуміло, що вузлова угода становить собою специфічний вид договору, хоча й на теперішній час не визначені особливості цього правочину, не досліджені ні його правова природа, ні порядок укладення, як і чітко не визначено його сторони тобто суб'єктний склад.

Можна зробити висновок, що транспортна система й економічні процеси, що відбуваються в державі чи конкретному регіоні перебуває у взаємозалежності. Розвиток транспортних сполучень і навіть окремих видів транспорту залежить від видів виробництв, що існують на тій чи іншій території, проте і створення відповідних підприємств може бути пов'язаним з існуванням транспортної інфраструктури, що може забезпечувати їх функціонування.

Список бібліографічних посилань

1. Попов В. А. Розвиток правового регулювання перевезень вантажів. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 1. С. 115–118.
2. О введении в действие Гражданского кодекса РСФСР : постановление Всероссийского центрального исполнительного комитета от 31.10.1922.

3. О введении в действие Устава железных дорог Союза ССР : постановление Совета народных комиссаров СССР от 24.05.1927.

4. Об утверждении Устава железных дорог Союза ССР : постановление Совета народных комиссаров от 10.02.1935 № 232.

Одержано 21.03.2019

★

УДК 347.121

Галина Романівна Профатіло,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗАХИСТ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК БУЛІНГУ

Булінг (цькування) (*від англ. to bull – переслідувати*) – це агресивна свідомо поведінка однієї особи (або групи) стосовно іншої, що супроводжується регулярним фізичним і психологічним тиском. При чому, здійснюється цей негативний вплив в рамках освітнього процесу.

На сьогодні Україна посідає четверте місце в світі за рівнем підліткової агресії, адже відповідно до даних UNICEF Ukraine у 2017 році, з цим явищем стикалися 67 % школярів, тобто наявний факт систематичного цькування в рамках отримання освітньої послуги. Освітнє середовище відіграє значну роль у процесі формування цілісного індивіда. Саме в освітніх закладах: школах, дитячих садках особа отримує не лише знання, але й здобуває базові навички комунікації, командної роботи, вміння відстоювати свою точку зору, а тому будь-яка форма цькування є неприйнятною, тому метою даної доповіді є розгляд особливостей захисту від булінгу окремої категорії осіб, а саме – здобувачів освіти.

Формування теоретичних підходів до визначення булінгу як форми цькування в колективі датується виходами перших наукових статей, що досліджували проблематику співіснування людей у колективах починаючи з 1905 року, однак проблема цькування (особливо в середовищі малолітніх та неповнолітніх) існувала ще задовго до перших згадок. Булінг як дія є не лише проявом анти-соціальної поведінки, а й масштабним посяганням на ряд особистих немайнових прав людини, що спонукає до вироблення послідовного механізму їх захисту.

До 2018 року вітчизняне законодавство не мало чіткого визначення цього явища, що породжувало відсутність можливості захисту особи від цькування в процесі отримання освітньої послуги. На жаль, в Україні правова регламентація булінгу як форми насильства здобула лише у 2018 році в положеннях КУпАП та Законі України «Про освіту», однак, на наш погляд, достатньо фрагментарно та непослідовно, адже, виходячи із того, що саме в процесі булінгу здобувач освіти (школяр, студент) зазнає порушення низки особистих немайнових прав, відсутній реальний механізм відновлення порушеного права. При чому, ми вважаємо, саме Закон України «Про освіту» повинен був акцентувати увагу на тому, що булінг посягає в першу чергу на особисті немайнові права здобувача освіти: навмисне перекручування імені, образи, ганебні дописи на особистих сторінках у соціальних мережах – це найбільш поширені форми тих дій, які кваліфікуються як булінг та є його найчастішим проявом. При чому, у разі фізичного насильства ці дії можуть бути кваліфікованими за правилами КК України, що є вкрай виправданими. Таким чином, законодавець, фактично, ввівши адміністративну відповідальність за булінг, вчинив нелогічно, адже захист особистого немайнового права здійснюється з урахуванням положень ЦК України, а дії, що підпадають під кваліфікацію, визначену КК України і не можуть кваліфікуватися як адміністративне правопорушення.

Відповідно до ст. 173⁴ КУпАП проводиться визначення поняття булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого, здійснене малолітніми або неповнолітніми особами віком від 14 до 16 років – накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин [3].

Таким чином, чинне законодавство України запропонувало урегулювати систематичне антисоціальне діяння, що спричиняє моральні та/чи фізичні страждання особи, провокує приниження

честі, гідності останньої шляхом встановлення формальної адміністративної відповідальності у вигляді штрафу, при чому детальне вивчення вищезгаданої статті КУпАП дозволяє зробити висновок про обмежене коло відповідальних осіб, а саме малолітніми або неповнолітніми особами віком від 14 до 16 років, тобто штучно вилучаючи суб'єктів, які є здобувачами освіти (учні віком від 7 до 14 років), але не можуть бути відповідальними виходячи зі змісту статті 173⁴ КУпАП. Відтак, велика кількість випадків булінгу в молодшій школі залишиться просто фактом, адже булер не понесе ніякої відповідальності згідно з положеннями чинного законодавства України.

Окрім цього, моральна шкода, яку особа зазнала, не компенсується в повному обсязі, адже санкція адміністративної статті штучно звужує відповідальність винної особи та зводить її до формальної виплати штрафу. Таким чином, можна стверджувати, що комплекс заходів, спрямованих на відновлення порушеного немайнового права здобувача внаслідок булінгу, запропоновані нормами чинного ЦК України, такі як: спростування недостовірної інформації, заборона поширення неправдивої інформації, вимога відновлення порушеного особистого немайнового права та інші, не обмежують особу права на відшкодування шкоди. Тобто, у разі застосування положень щодо регулювання процесу притягнення до відповідальності винної особи в порядку, визначеного ЦПК України та ЦК України, здобувач освіти (та його законні представники – батьки, опікуни) мали б реальну можливість не лише поновити порушене право, але й компенсувати витрати (як матеріальну, так і моральну шкоду), що було б набагато ефективнішим, ніж притягнення до адміністративної відповідальності [1, с. 89].

Згідно зі ст. 280 ЦК України, якщо фізичній особі внаслідок порушення її особистого немайнового права завдано майнової та (або) моральної шкоди, ця шкода підлягає відшкодуванню. Як зазначає Л. С. Криворучко, що моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню та не пов'язана з розміром цього відшкодування [4]. Учений зазначає, що моральна шкода може проявлятися в душевних стражданнях, яких зазнала особа внаслідок порушення її особистого немайнового права, а враховуючи той факт, що булінг якраз і направлений на спричинення душевних страждань, відшкодування моральної

шкоди повинна бути компенсована пропорційно тій шкоді, яку було завдано діями булера.

На підтвердження неефективності правового регулювання булінгу можна проаналізувати наявну судову практику щодо вирішення справ щодо цькування в закладах освіти. Тенденція судових рішень демонструє, що вирішення притягнення до відповідальності за булінг в контексті адміністративної відповідальності ніяким чином не враховує необхідність захисту особистих немайнових прав жертви булінгу, не виконує компенсаційну функцію за завдану шкоду, ніяким чином не відновлює психоемоційний стан потерпілої особи, зводить відповідальність особи за вчинене до формальної виплати коштів на користь держави, батьками (чи законними представниками булера), а тому, на наш погляд є неефективним.

Підсумовуючи вищевказане, вважаємо за необхідне розробити послідовний цивільно-правовий механізм захисту прав здобувачів освіти від систематичного фізичного та психологічного тиску.

Список бібліографічних посилань

1. Бакірова І. Застосування судами законодавства України щодо відшкодування моральної шкоди: проблемні питання. *Право України*. 2006. № 5. С. 89–92.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : закон України від 18.12.2018 № 2657-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19> (дата звернення: 18.04.2019).

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : закон України від 07.12.1984 № 8073-X // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 18.04.2019).

4. Криворучко Л. С. Захист особистих немайнових прав фізичної особи за міжнародно-правовими стандартами. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2011. Вип. 9. С. 32–41.

Одержано 22.04.2019

★

Світлана Олександрівна Савченко,

слухач магістратури факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ДІЛЬНИЧНИХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ

На протязі всього свого існування людство використовувало два основні способи боротьби з діяннями які суперечать приписам закону: попередження та покарання. Вони застосовувалися з метою невідворотного, своєчасного, та справедливого притягнення винного до відповідальності. Сучасні тенденції та практика зарубіжних країн, таких як Англія, США, Німеччина, показують, що саме попередження являється найбільш ефективним засобом боротьби з правопорушеннями.

Поліція – державний орган, на який покладено завдання забезпечення протидії злочинності, зокрема і шляхом попередження. Ця діяльність здійснюється відповідними службами, підрозділами та співробітниками поліцій, в межах компетенції визначеної законодавством. В більшості випадків вона спрямована на виявлення та усунення причин і умов вчинення правопорушень, здійснення профілактичного впливу на осіб, які в першу чергу знаходяться в зоні ризику вчинення протиправних дій.

Головна місце в системі Національної поліції щодо забезпечення публічного порядку, шляхом превентивної діяльності, займають дільничні офіцери поліції. Обслуговуючи закріплені за кожним дільничним офіцером адміністративні дільниці, вони виконують профілактичні та правоохоронні функції покладені законом на поліцію. Саме за допомогою їх наполегливої праці, яка неодмінно дає свої результати, держава в особі відповідних органів здатна виконувати свої функції та завдання. Через те, що дільничний офіцер поліції безпосередньо спілкується з населенням, він володіє широким спектром інформації. Що в свою чергу, сприяє попередженню правопорушень та виявлення осіб з антигромадянською спрямованістю.

Профілактична діяльність дільничного офіцера поліції в основному охоплює такі заходи: перевірка і контроль осіб, раніше засуджених за вчинення злочину чи правопорушення; проведення профілактичних та роз'яснювальних бесід з неповнолітніми, осо-

бами звільненими з місць позбавлення волі, особами що вживають наркотики, алкоголь, а також з особами які мають бажання допомогти поліції – активістами громадських організацій, колишніми працівниками правоохоронних органів.

Але суспільні відносини розвиваються так стрімко, що законодавче регулювання не встигає відповідати «реаліям сьогодення», і це значно ускладнює діяльність дільничних офіцерів поліції. В першу чергу, це виявляється в значних розмірах адміністративних дільниць, які вони обслуговують та відсутністю належного матеріально-технічного забезпечення. Особливо в сільській місцевості, де наявна велика кількість населених пунктів з невеликою кількістю населення. І це значно ускладнює можливість їх обслуговування, та забезпечення дотримання закону на належному рівні.

Наступною проблемою являється відсутність засобів індивідуального захисту. Досить часто саме дільничний перший прибуває на виклик, що знаходиться на території його обслуговування, чи до нього безпосередньо звертаються за допомогою громадяни, а він вже потім повідомляє до чергової частини. І на відміну від учасників слідчо-оперативної групи, дільничний на володіє засобами індивідуального захисту, що значно підвищує ризик заподіяння шкоди його життю та здоров'ю.

Також варто згадати, що наша країна, переймаючи парадовий досвід зарубіжних держав, має на лише вивчати особливості вирішення проблемних питань, а й зосереджувати увагу на проєкціювання даних моделей в нашу систему. Звісно, з урахуванням низки індивідуалізуючих факторів-соціальних, економічних, культурних. Це насамперед, стосується концепції “community policing”. Оскільки, дільничні офіцери поліцій дуже тісно спілкуються з населенням, то це «спілкування» має детальніше врегульовуватися на законодавчому рівні. Слід також розробляти та впроваджувати методи та методики взаємодій з населенням, залучати його до попередження правопорушень.

Отже, підсумовуючи вищевикладена, слід зазначити, що діяльність дільничних офіцерів поліцій має бути детальніше регламентована, як на рівні законів, так і на рівні підзаконних нормативно-правових актів. Зокрема в питаннях, щодо визначення розміру адміністративної дільниці з урахуванням наявності фізичної зда-

тності її обслуговувати. Тобто поряд з кількістю населення, слід враховувати територіальні розміри дільниці. Також необхідно закріпити за дільничними офіцерами поліції засоби індивідуального захисту, під час виконання ним професійних обов'язків. Розробити та запровадити в практичну діяльність принципи та основи побудови стабільних комунікативних відносин з населенням, що гуртуються на взаємній допомозі, співпраці та довірі, проводити відповіді навчальні заходи із залученням іноземних представників.

Одержано 23.04.2019

★

УДК 349.3(477)

Євген Костянтинович Соломаха,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ

Сучасна соціально-економічна та політична ситуація, яка склалась в нашій країні протягом останніх п'яти років, обумовила появу цілої низки проблем у сфері соціального захисту громадян, вирішення яких має важливе стратегічне значення для подальшого розвитку української держави. Варто відзначити, що соціальний захист за своєю природою є явищем складним та включає в себе багато елементів, серед яких особливе місце посідає державне соціальне страхування. Згідно із законодавством України виділяють два різновиди соціального страхування: 1) обов'язкове (державне пенсійне страхування; державне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами зумовленими похованням; державне медичне страхування; державне страхування на випадок безробіття; державне страхування від нещасного випадку на виробництві); 2) добровільне (медичне та пенсійне страхування) [1, с. 311]. Що ж стосується останнього, то добровільне соціальне страхування формується і ще не набуло значного поширення в Україні, однак воно має стратегічну перспективу. В усі часи існують групи людей, які не очікують від держави на-

лежного соціального захисту і забезпечують його самотужки. Однак таких людей, є достатньо обмежена кількість. Очікування людей, що потребують соціального захисту, є різні, але багато із них розуміють, що держава, за влучним висловом Ч. Мюррея, «може дати їм набагато більше, ніж просто можливості, але також може не дати нічого, крім можливостей» [2]. Тож в рамках нашого дослідження нас більше цікавить саме загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

В науковій літературі загальнообов'язкове державне соціальне страхування зазвичай розуміють як цілісну систему прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також за рахунок бюджетних та інших джерел згідно з чинним законодавством [3, с. 46]. Як справедливо зазначає Ю. А. Романовська, необхідність соціального страхування зумовлено такими причинами: наявністю осіб, які не можуть за рахунок заробітної плати підтримувати мінімальний життєвий рівень з погляду на певні обставини; наявністю громадян, що є дієздатними, але не мають можливості реалізувати цю дієздатність [4, с. 85].

Не можна також не погодитись із точкою зору П. Д. Пилипенка, який пише, що метою загальнообов'язкового державного соціального страхування є страховий захист від настання різноманітних соціальних ризиків, насамперед таких, як втрата працездатності через хворобу, нещасний випадок, старість, втрата роботи тощо. Виплата страхових сум здійснюється за рахунок грошових фондів, які формуються шляхом сплати страхових внесків роботодавцем та працівниками, а також за рахунок бюджетних та інших джерел, визначених законом. Соціальне страхування включає не лише грошові виплати та компенсації, а й певні послуги з лікування, реабілітації та профілактики [5, с. 96]. Українська система соціального захисту включає в себе накопичувальну систему соціального страхування, яка базується на внесках. Тобто загальнообов'язкове державне соціальне страхування здійс-

снюється позабюджетними страховими фондами, які є страховиками з окремих видів соціального страхування. Вони беруть на себе зобов'язання формувати доходи і надавати застрахованим особам матеріальне забезпечення та соціальні послуги у зв'язку з настанням страхових випадків [6, с. 133].

Таким чином, можна констатувати, що загальнообов'язкове державне соціальне страхування, беззаперечно, можна вважати одним із ключових елементів соціального захисту працівників, адже в сучасних умовах для людини існує досить багато ризиків втратити джерела доходів, що може згубно відзначитись на соціально-економічному положенні як самої особи, так і її родини. А відтак, даний вид страхування є важливою гарантією захисту прав та свобод людини та вселяє в неї «віру у державу та завтрашній день».

Список бібліографічних посилань

1. Майовець Є. Й., Павлова Л. О. Аналіз структурних елементів системи соціального захисту населення в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23. С. 308–313.
2. Murray Ch. In Pursuit of Happiness and Good Government. New York, 1988. 58 p.
3. Калашников С. В. Теоретичні аспекти формування соціальної сфери в сучасних економічних умовах. *Ефективна економіка*. 2016. № 1. С. 46–52.
4. Романовська Ю. А., Солоненко Л. В. Державне соціальне страхування як форма соціального захисту населення України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 16, ч. 2. С. 84–87.
5. Пилипенко П. Д. Право соціального забезпечення України : навч. посіб. Вид. 3-тє, змін. і допов. Київ : Істина, 2012. 232 с.
6. Колосок А. М. Соціальне страхування в контексті становлення соціального діалогу. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 3 (81). С. 129–135.

Одержано 23.04.2019

★

Іван Іванович Солонецький,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ПРОСТУПКАМ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Протидія проступкам у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху є необхідною і об'єктивною умовою безпечного функціонування транспортної системи України, охорони та захисту прав учасників дорожнього руху, прав та інтересів суспільства й держави від протиправних посягань на об'єктах автомобільного транспорту. Окрім того, стан дорожньо-транспортного травматизму переконує нас у тому, що діяльність уповноважених суб'єктів по врегулюванню та забезпеченню безпеки дорожнього руху далека від оптимальної. Більше того, досі не вироблено концептуальних заходів подолання аварійності на автошляхах країни.

Важливим кроком у вирішенні цього питання є вироблення дієвої державної політики, яка б включала в себе цілу низку завдань та функцій необхідних та достатніх для того аби врегулювати суспільні відносини, що виникають в процесі забезпечення безпеки дорожнього руху. Підґрунтям для цього є значна кількість міжнародних стандартів, які мають бути обов'язково враховані вітчизняними правотворцями. Так, міжнародне співтовариство приділяє значну увагу розробленню та здійсненню стратегічних заходів з безпеки дорожнього руху, спрямованих на запобігання дорожньо-транспортному травматизму. Зокрема, Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй 2 березня 2010 р. прийняла резолюцію № 64/255 «Підвищення безпеки дорожнього руху в усьому світі», співавторами якої стали 69 країн-членів та до реалізації якої долучилася також Україна. Резолюцією проголошено 2011–2020 роки Десятиліттям дій з безпеки дорожнього руху. Після цього було прийнято ряд інших резолюцій, а саме: резолюції 66/260 від 19 квітня 2012 року; 68/269 від 10 квітня 2014 року; 70/260 від 15 квітня 2016 року; 72/271 від 12 квітня 2018 року щодо підвищення безпеки дорожнього руху в усьому світі. Дані міжнародні норми можуть служити орієнтиром і забезпечити правові рамки, на основі яких регіони і країни можуть розробити свої власні закони. Не варто зокрема нехтувати поло-

женнями Конвенції ООН про дорожній рух 1949 і 1968 років та Конвенції про дорожні знаки і сигнали 1968 року, які рекомендують найбільш ефективні приклади, врегулювання суспільних відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Консолідована резолюція про дорожній рух, яка доповнює Конвенцію про дорожній рух 1968 року і Європейська Угода 1971 року також дають рекомендації по підвищенню безпеки дорожнього руху та задають рамки для добровільної гармонізації норм на міжнародному рівні [1, с. 4].

Тому маючи таку потужну міжнародно-правову платформу та досвід вітчизняна політика у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху має будуватися за чітко виробленим алгоритмом. Зокрема Уряд проблему підвищення рівня безпеки дорожнього руху пропонує розв'язати наступним шляхом: 1) удосконалити державне управління у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху; 2) удосконалити ведення обліку та проведення аналізу даних стосовно дорожньо-транспортних пригод; 3) підвищити рівень безпечності доріг та дорожньої інфраструктури; 4) підвищити рівень безпечності транспортних засобів; 5) покращити медичне забезпечення у сфері безпеки дорожнього руху та підготовки водіїв; 6) підвищити рівень безпеки перевезення пасажирів та вантажів комерційним автомобільним транспортом; 7) покращити безпечність поведінки учасників дорожнього руху; 8) удосконалити здійснення заходів реагування та управління наслідками дорожньо-транспортних пригод; 9) забезпечити дотримання правил дорожнього руху [2].

У результаті реалізації запланованих заходів має бути знижений рівень соціального та транспортного ризиків, а також зменшено тяжкість наслідків дорожньо-транспортних пригод.

Не варто при цьому забувати, що основними принципами розвитку державної політики у сфері забезпечення дорожнього руху мають бути:

- превалювання безпеки дорожнього руху над іншими аспектами дорожнього руху;
- дотримання інтересів громадян, суспільства і держави щодо убезпечення дорожнього руху;

— концентрація зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадськості та науковців для забезпечення дорожнього руху [3].

Висновки. Державна політика щодо протидії проступкам у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху має розвиватися в контексті вироблених міжнародних стандартів та вітчизняного досвіду. Головна мета її при цьому має полягати у зниженні рівня смертності внаслідок дорожньо-транспортних пригод, а також у вихованні громадян у дусі дотримання правил дорожнього руху незважаючи на підвищення рівня інтенсивності дорожнього руху.

Список бібліографічних посилань

1. Совершенствование законодательства в области безопасного дорожного движения. Резюме для лиц, принимающих решения // Партнерство ООН по дорожной безопасности : сайт. URL: <https://www.who.int/roadsafety/publications/legislation/ru/> (дата звернення: 15.04.2019).

2. Про затвердження Державної програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 № 435 // Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-programi-pidvishennya-rivnya-bezpeki-dorozhnogo-ruhu-v-ukrayini-na-period-do-2020-roku> (дата звернення: 15.04.2019).

3. Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.06.2017 № 481-р // Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250145241> (дата звернення: 15.04.2019).

Одержано 19.04.2019

★

УДК 343.61

Дмитро Анатолійович Сорочан,

ад'юнкта Харківського національного університету внутрішніх справ

КІБЕРБУЛІНГ ЯК ЗАГРОЗА БЕЗПЕЦІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Сучасний світ характеризується швидкими темпами розвитку комп'ютерних технологій, інформаційних і комунікаційних систем, що зумовлює появу нових загроз, що чекають на дітей в мережі Інтернет. Тобто проблема полягає у тому, що діти кожного дня стають потенційними жертвами кібербулінгу у віртуальному просторі. Адже, як слушно зазначає І. Лубенець, засоби комуні-

кації та Інтернет для них є частиною життя, а віртуальний світ – засобом соціалізації [1, с. 169].

Аналізуючи статистичні дані, що надає Інтернет Асоціація України, ми можемо дійти до висновків, що в Україні користуються інтернет-мережею 21,6 млн користувачів. Проникнення Інтернету складає 64,8 % [2]. Дані показники засвідчують, що підлітки є активними користувачами інтернет-мережі. У ході дослідження нами було виявлено, що 50 % опитаних підлітків проводять у мережі Інтернет від двох до п'яти годин на день, а 25 % – більше, ніж 5 годин на день.

Явище кібербулінгу сьогодні для світу є досить новим та впливає з явища булінгу. Проблема булінгу вперше було висвітлено на міжнародному рівні у 2015 році з початком досліджень у сфері освіти у школах Міжнародною програмою оцінювання освітніх досягнень учнів (далі – PISA). Результати дослідження, що проводилися PISA у 2015 році, показали, що в багатьох країнах одними з найпоширеніших форм булінгу є вербальний та фізичний. У середньому в країнах Організації Економічного Співробітництва та Розвитку, яка проводить тестування PISA (далі – OECD), близько 11 % учнів відповіли, що постійно (бодай кілька разів на місяць) піддаються насміханням, 8 % – стають об'єктами неприємних чуток у школі, 7 % – часто залишаються «не в темі». У середньому в країнах OECD близько 4 % учнів звітували, що їх б'ють або штовхають мінімум кілька разів на місяць, хоча залежно від країни цей показник варіюється у межах від 1 до 9,5 %. 7,7 % учнів звітували, що їх б'ють кілька разів на рік. Така ж частка учнів відповіла, що інші учні їм погрожують, та 11 % – що їхні особисті речі ламають або забирають кілька разів на рік. Ризик піддатися булінгу зростає для дітей-емігрантів, які приїхали в іншу країну у віці 13–16 років [3].

Виникненню такого явища, як кібербулінг передувало інше явище – булінг, яке з часом трансформувалось в кібербулінг, що почали використовувати з метою уникання відповідальності. Після того як у світі пішли резонансні події булінгу, та підлітки почали нести відповідальність за свої вчинки, вони почали використовувати кібербулінг. Кібербулінг з розвитком інформаційних технологій виник як новий вид агресії латентного характеру в мережі Інтернет. Випадки кібербулінгу почали проявлятися у

2015–2016 роках. Саме в цей період розпочинається нова хвиля розвитку комп'ютерних, інформаційних технологій, а також з'являються перші атаки так званих «хакерів», з'являються нові форми небезпек, такі як смертельні ігри, що в подальшому спричинило появу такого соціального явища у віртуальному просторі як кібербулінг або кібермоббінг.

Кібербулінг або кібермоббінг – це новітня форма агресії, що полягає у цькуванні дітей одним одним, а також жорстокі дії з боку дорослих, що відбуваються в мережі Інтернет за допомогою мобільних телефонів, комп'ютерної техніки, електронної пошти, соціальних мереж тощо.

За даними американської компанії Harris Interactive, 43 % американських підлітків у віці 13–17 років постійно стикаються з феноменом кібербулінгу, який відбувається в Інтернеті або з використанням інших електронних пристроїв. На жаль, в Україні подібна статистика не ведеться, але про поширеність таких випадків можна судити за результатами окремих досліджень і з повідомлень засобів масової інформації [1, с. 170–171].

Перші прояви кібербулінгу беруть свій початок у Сполучених Штатах Америки (далі – США), коли однокласники 15-річної Джуді Румб записали відео з коментарями про її надмірну вагу, відверті знущання в її бік та дату її майбутньої смерті та в подальшому опублікували це відео на одному із сайтів. Ще одним прикладом кібербулінгу є подія, що сталася із Кайлі Кенні. Через спеціально створений сайт, що мав назву «Корпорація «Вбий Кайлі», дівчина отримувала постійні листи з повідомленням про те, що лесбійка. Через це дівчина декілька разів повинна була змінювати школу та щоразу виправдовувати себе, але зрештою дівчина перейшла на домашню форму навчання. В одній із країн Європи молодий хлопець, який образився на дівчину, яка його покинула, змонтував відео порнографічного змісту із своєю колишньою дівчиною та розіслав друзям та одноліткам електронною поштою. В подальшому це відео із зображенням дівчини розмістили на сайті сексуальних послуг.

Сучасні американські вчені виділяють 8 різних типів кібербулінгу. Тип 1: Перепалки, або флеймінг – обмін короткими гнівними та запальними репліками між учасниками з використанням комунікаційних технологій. Часто зустрічається на форумах або

чатах. Це улюблений метод «тролів» (провокаторів). Тип 2: Нападки – регулярні висловлювання образливого характеру на адресу жертви (багато СМС повідомлень, постійні дзвінки) аж до перевантаження приватних каналів. Часто використовуються в онлайн іграх. Тип 3: Наклеп або обмовлення. Передбачає поширення неправдивої, принизливої інформації. Може бути у формі текстового повідомлення, а також фото. Тип 4: Самозванство. Особа використовує особисті дані жертви (логіни, паролі до акаунтів в мережах, блогах) з метою здійснення від її імені негативної комунікації. Тип 5: Ошуканство. Виманювання конфіденційної особистої інформації для власних цілей або передачі іншим особам. Тип 6: Відчуження. Он-лайн відчуження в будь-яких типах середовищ, де використовується захист паролями, формується список небажаної пошти або список друзів. Тип 7: Кіберпереслідування. Один з найнебезпечніших видів. Жертву приховано вистежують для скоєння нападу, побиття, зґвалтування. Тип 8: Хепіслепінг – відносно новий вид кібербулінгу, який передбачає реальні напади, які знімаються на відео для розміщення в інтернеті, може закінчитись летально. У зв'язку з цим з'явилося поняття булідид – загибель жертви внаслідок булінгу [1, с. 179–180].

В Україні прояви кібербулінгу порівняно із країнами Європейського Союзу (далі – ЄС) ще не призвели до найтяжчих наслідків цього явища.

Слід зазначити, що розвиток інформаційно-комунікаційних систем не є позитивним та має здебільшого своє пагубне використання та поширення. Сьогодні у зв'язку з поширенням фактів кібербулінгу варто докласти максимум зусиль задля ефективної протидії вищевказаному соціальному явищу. В країнах ЄС тільки розпочинаються ґрунтовні вивчення та дослідження такого явища, як кібермоббінг, а також розробляються на цій основі форми протидії вищезазначеному явищу.

Список бібліографічних посилань

1. Лубенець І. Кібернасильство (кібербулінг) серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. 2016. Іюнь. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/3/38.pdf> (дата звернення: 22.04.2019).
2. Semantrum: медіа-аналіз TV, радіо, друкованих видань, Інтернет ЗМІ, соціальних мереж // Semantrum : сайт. URL:

<https://promo.semantrum.net/uk/2017/04/21/v-ukrayini-na-pochatok-2017-roku-narahovano-21-6-mlnkoristuvachiv-internetu/> (дата звернення: 22.04.2019).

3. PISA 2015 Results (Volume III): Students' Well-Being. URL: https://read.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2015-results-volume-iii/bullying_9789264273856-12-en#page17 (дата звернення: 22.04.2019).

Одержано 25.04.2019

★

УДК 349.22

Наталія Вікторівна Сорочан,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗАСОБИ ЗАОХОЧЕНЬ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ, ЇХНЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Перш за все, окреслимо засоби заохочення, які можуть застосовуватися до працівників. Отже, в залежності від суб'єктного складу, відносно якого використовуються засоби заохочення, останні можна поділити на загальні (які поширюються на невідзначене коло суб'єктів) і спеціальні засоби заохочення (якими охоплюється порівняно вузьке коло працівників, що визначається специфікою праці).

В залежності від суб'єкта, яким заохочуються працівники, розрізняються види заохочень, якими відображається значимість трудового внеску для організації, галузі або держави.

Згідно форми волевиявлення особи, якою здійснюється заохочення, останнє може бути породженням індивідуальної волі роботодавця чи результатом рішення, що було виробленим спільно із представниками працівників.

За характером чи ступенем впливу матеріальних та моральних стимулів виділяють, відповідно, нематеріальне і матеріальне заохочення.

Слід наголосити, що сутність власне засобів заохочення можна розкрити, лише дослідивши окремі форми заохочення. До останніх належать, зокрема, нагородження цінним подарунком, надання матеріальних благ тощо [8, с. 295–297].

На думку Т. Колеснік, до якої ми приєднуємося, матеріальні та моральні заохочувальні заходи співвідносяться у нерозривній єдності. Будь-яке заохочення має бути обґрунтованим, тому і

потрібно створювати особливу систему, яка буде, до того ж, додатковим стимулом для працівників. Неможливо будувати таке суспільство, що характеризується ознаками демократичності та права, як і соціальне державно-організоване суспільство, виходячи лише із принципу матеріальної зацікавленості [2, с. 156].

Відповідно до ст. 143 КЗпП України, «до працівників підприємств, установ, організацій можуть застосовуватись будь-які заохочення, що містяться в затверджених трудовими колективами правилах внутрішнього трудового розпорядку» [1].

Як матеріальне заохочення, важливим є преміювання працівників, при цьому, премія є особливим видом грошового заохочення за трудові досягнення. При цьому враховуючи те, що їй властива приналежність до інституту заробітної плати, вона може бути обумовлена індивідуальним трудовим договором (контрактом) та мати постійний характер. Премія набуває ознаки грошового заохочення за трудові досягнення, коли вона має разовий характер, а означене буде напряму передбачено в локальному нормативно-правовому акті підприємства [4, с. 333; 6, с. 115].

Враховуючи зростаючу в даний час роль нематеріального стимулювання, підкреслимо, що сьогодні роботодавцям, з метою розвитку трудової ініціативи та активності працівників, необхідно не тільки частіше використовувати вже відомі заходи морального заохочення за працю, а й шукати і розробляти свої ефективні заходи заохочення працівників [5, с. 524].

Щодо імплементації заохочень в діяльності Національної поліції України зазначимо наступне.

Ми приєднуємося до думки В. Сокурєнка, що службова діяльність поліцейського має комплексний характер, а отже, потребує певної організації, підпорядкування поліцейських відповідним правилам поведінки, злагожденості та дисциплінованості учасників відносин у сфері проходження служби в поліції [11, с. 18].

Далі, у відповідності із ч. 2 ст. 19 Закону України «Про Національну поліцію», «підстави та порядок притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності, а також застосування до поліцейських заохочень визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України, що затверджується законом» [10].

Відомо, що у середині березня 2019 р. парламент проголосував за законопроект № 4670 «Про Дисциплінарний статут

Національної поліції України». Цей статут ще в 2016 році розробило Міністерство внутрішніх справ. Документ регулює повноваження поліцейських, види заохочень та дисциплінарних стягнень, а також порядок їхніх застосувань. Також там перераховані права і обов'язки поліцейських [7].

Отже, у відповідності із ст. 6 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» (далі – Закон), «заохочення є засобом підтримання службової дисципліни, що полягає у відзначенні поліцейського за успішне виконання ним обов'язків, а також за інші заслуги перед державою та суспільством.

До поліцейських можуть застосовуватися такі види заохочень:

- 1) дострокове зняття дисциплінарного стягнення;
- 2) занесення на дошку пошани;
- 3) заохочення грошовою винагородою;
- 4) заохочення цінним подарунком;
- 5) надання додаткової оплачуваної відпустки тривалістю до п'яти діб;
- 6) заохочення відомчими заохочувальними відзнаками Національної поліції України;
- 7) заохочення відомчими заохочувальними відзнаками Міністерства внутрішніх справ України;
- 8) дострокове присвоєння чергового спеціального звання;
- 9) присвоєння спеціального звання, вищого на один ступінь від звання, передбаченого займаною штатною посадою;
- 10) заохочення відомчою заохочувальною відзнакою Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя»;
- 11) заохочення відомчою заохочувальною відзнакою Міністерства внутрішніх справ України «Холодна зброя».

Згідно ст. 9 Закону, «заохочення застосовуються до поліцейських на підставі сукупної оцінки професійних якостей, результатів службової діяльності, ступеня службової активності, ініціативності та стану дотримання службової дисципліни на підставі подання про заохочення. У поданні про заохочення зазначаються конкретні заслуги поліцейського, що стали підставою для внесення подання про застосування до нього заохочення. Забороняється внесення підлеглими подання про заохочення їхнього керівника. Заохочення поліцейського оформляється письмовим наказом. Зміст наказу оголошується особовому складу відповідного

органу поліції та доводиться до відома поліцейського, якого заохочено. Підстави для застосування до поліцейського заохочень, порядок представлення до заохочення, розгляд матеріалів та прийняття рішення про заохочення або про відмову в заохоченні, опис заохочення, порядок вручення, а також його позбавлення та вилучення визначаються положенням про заохочення, що затверджується Міністерством внутрішніх справ України. Рішення про заохочення поліцейського, прийняте з порушенням визначеного порядку або на підставі недостовірних відомостей, підлягає скасуванню, а виданий предмет заохочення – вилученню. За відсутності предмета заохочення його вартість відшкодовується в порядку, визначеному законодавством. Рішення про скасування заохочення поліцейського із зазначених цією статтею підстав приймається уповноваженим керівником за результатами проведеного в установленому порядку службового розслідування» [9].

Таким чином, заохоченням є позитивно стимулюючий вплив суб'єктів (посадової особи, органу і т. ін.) на потреби, інтереси, свідомість, волю, поведінку працівників, а, відтак, на результат їхньої праці. Використання заохочення ґрунтується на правових засадах, воно має бути своєчасним, значущим, вагомим. Згідно способу впливу на працівників нами виділяються моральні і матеріальні, згідно сфери дії – загальні та спеціальні заохочення. До поліцейських можуть застосовуватися наступні види заохочень: дострокове зняття дисциплінарного стягнення; занесення на дошку пошани; заохочення грошовою винагородою; заохочення цінним подарунком; надання додаткової оплачуваної відпустки тривалістю до п'яти діб; заохочення відомчими заохочувальними відзнаками Національної поліції України; заохочення відомчими заохочувальними відзнаками Міністерства внутрішніх справ України; дострокове присвоєння чергового спеціального звання; присвоєння спеціального звання, вищого на один ступінь від звання, що є передбаченим займаною штатною посадою; заохочення відомчою заохочувальною відзнакою МВС України «Вогнепальна зброя»; заохочення відомчою заохочувальною відзнакою МВС України «Холодна зброя».

Список бібліографічних посилань

1. Кодекс законів про працю України : закон України від 10.12.1971 № 322-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» /

Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 20.04.2019).

2. Колеснік Т. В. Правова природа морального заохочення до дотримання дисципліни праці. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 152–158.

3. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 20.04.2019).

4. Коритцев Г. Премія як грошове заохочення працівників. *Публічне право*. 2012. № 4 (8). С. 328–334. URL: <http://www.yourfuture.org.ua/ua/pb/2012/8/Korytcev.pdf> (дата звернення: 20.04.2019).

5. Лагутіна І. В. Право працівника на моральне заохочення // *Правове життя сучасної України : Матеріали Міжнар. наук.-прак. конф. (м. Одеса, 16–17 трав. 2013 р.) / відп. за вип. В. М. Дрьомін ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2013. Т. 1. С. 523–525.*

6. Машков К. Є. Преміювання як різновид заохочення працівників. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2016. Вип. 3 (1). С. 113–115.

7. Нові правила для поліції: що змінилося у дисциплінарному статуті // *Українська асоціація власників зброї : сайт*. URL: https://zbroya.info/uk/blog/15188_novi-pravila-dlia-politsiyi-shcho-zminilosia-u-distsiplinarnomu-statuti/ (дата звернення: 20.04.2019).

8. Пилипенко Ю. Заходи заохочення сумлінної праці та їх види за трудовим законодавством. *Правова держава*. 2010. Вип. 21. С. 294–299.

9. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19> (дата звернення: 20.04.2019).

10. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 20.04.2019).

11. Сокурєнко В. В. До проблеми правової регламентації службової дисципліни в Національній поліції України // *Актуальні проблеми трудового законодавства, законодавства про державну службу та службу в правоохоронних органах : матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16 листоп. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 18–21.*

Одержано 22.04.2019

★

УДК 349.22

Вікторія Володимирівна Сичова,

*старший науковий співробітник секретаріату Вченої ради
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ОКРЕМИХ НАПРЯМКІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ЛОКАЛЬНОГО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Упровадження в Україні ринкової економіки зумовлює необхідність розширення сфери локального регулювання. Застосування локальної нормотворчості дозволяє працівникам брати активну участь у визначенні своїх трудових прав, максимально наблизити своє правове регулювання до локальних місцевих умов конкретного підприємства, установи, організації, врегулювати значно ширше коло питань, аніж це можна зробити в централізованому порядку. У процесі локальної нормотворчості роботодавець і наймані працівники можуть більш повно врахувати свої інтереси, забезпечити їх поєднання, що є важливою передумовою стабільності трудових правовідносин [1, с. 52]. Аналіз чинного законодавства України свідчить про те, що локальне правове регулювання трудових відносин в Україні має безліч недоліків, які потребують негайного вирішення.

Окрему увагу в контексті визначеної проблематики слід приділити закріпленню принципів локального правового регулювання трудових відносин на законодавчому рівні, що має важливе значення з точки зору забезпечення гарантій трудових прав працівників і роботодавців. Під принципами локального правового регулювання трудових відносин слід розуміти основоположні засади, ідеї, відповідно до яких повинна здійснюватися зазначена діяльність. До основних принципів, на нашу думку, можна віднести:

– недопущення погіршення становища працівників у порівнянні із законодавством та колективним договором. Закріплення зазначеного принципу має важливе значення з точки зору забезпечення законних прав і інтересів найманого працівника. Крім того, він є важливим критерієм забезпечення законності у нормотворчій діяльності уповноважених на здійснення такої діяльності суб'єктів;

– принцип оптимального поєднання із централізованим правовим регулюванням, який визначає порядок та умови встановлення

прав і обов'язків суб'єктів трудових і пов'язаних з ними правовідносин. П. Д. Пилипенко зазначає, що зміст зазначеного принципу зводиться до того, що основні гарантії захисту трудових прав учасників трудових правовідносин встановлюються законами і підзаконними актами, а решту правил регулювання праці сторони визначають за погодженням між собою або в порядку, передбаченому централізованими нормами, самостійно. При цьому локальне правовстановлення не повинне виходити за межі і суперечити стандартам, визначеним для нього централізовано [2, с. 67];

– принцип диспозитивності. Зазначений принцип передбачає, що суб'єкт локального нормотворення уповноважений самостійно вирішувати як йому вести свою нормотворчу діяльність, але в межах визначених чинним законодавством України;

– принцип соціального партнерства. Закріплення зазначеного принципу пов'язано з тим, що у регулюванні трудових відносин задіяна не лише держава, а й недержавні суб'єкти, такі як: роботодавець, трудовий колектив і т. д., які разом з органами виконавчої влади (або і без їхньої участі), на підставі укладення колективних договорів та угод, шляхом співробітництва, пошуку компромісів і прийняття узгоджених рішень встановлюють обов'язкові для учасників трудових правовідносин [2, с. 68].

Ще однією проблемою локального правового регулювання трудових відносин, яку на нашу думку обов'язково слід вказати – це систематизація локальних правових норм. У загальному розумінні, систематизація – це діяльність з упорядкування та удосконалення нормативного матеріалу шляхом його зовнішньої та внутрішньої обробки з метою підтримання системності законодавства та забезпечення суб'єктів права необхідною нормативно-правовою інформацією [3]. Зміст причин, через які необхідно систематизувати локальні правові норми досить змістовно у своєму науковому дослідженні розкриває О. С. Кривченков. Автор зазначає, що локальним правовим актам притаманні всі ті ж недоліки, що і централізованим нормативним документам. Конкретними причинами, які викликають необхідність систематизації локальних правових норм, автор називає наступні [4, с. 5]:

– у великих організаціях, також як і на загальнодержавному рівні, міститься значна кількість формально діючих, але фактично втратили силу локальних актів;

– нормативне регулювання внутрішньо організаційні відносин нерідко носить казуїстичний характер, при розробці локальних актів відсутній системний підхід;

– досить часто розробка локальних актів відбувається у відповідь на ті чи інші кон'юнктурні питання або в відповідно до одиничних ситуацій, які в той потребували негайного вирішення;

– часто локальні акти приймаються спонтанно, в міру необхідності, охоплюють далеко не всі сфери життя колективу, та й розробку їх ведуть зацікавлені структурні підрозділи [5].

Отже, вирішення вказаних недоліків може бути здійснено як за рахунок проведення систематизації локальних правових норм на кожному окремому підприємстві чи організації, так і на централізованому рівні. Систематизація нормативних правових актів дасть можливість забезпечити більш повну реалізацію права на здійснення локальної нормотворчої діяльності, а також сприятиме поліпшенню якості правотворчості. Головною особливістю систематизації локальних нормативно-правових актів є те, що в ній зацікавлені і здійснюють власними силами (якщо виключити можливість залучення фахівців на комерційній основі) лише ті організації, установи, підприємства, в яких ці акти прийняті і діють.

Список бібліографічних посилань

1. Костюк В. Л. Особливості вдосконалення джерел трудового права в сучасних умовах. *Наукові записки. Юридичні науки*. 2010. Т. 26. С. 50–55.

2. Трудове право України : навч. посіб. / за ред. П. Д. Пилипенка. Вид. 2-ге, змін. і допов. Київ : Істина, 2007. 208 с.

3. Протасов В. Н. Теория права и государства. Проблемы теории права и государства. 2-е изд., перераб. и доп. М. : Юрайт-М, 2001. 346 с.

4. Кривченков А. С. Систематизация локальных правовых норм организаций : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. М., 2010. 22 с.

5. Кашанина Т. В. Корпоративное право : учеб. М., 2006. 239 с.

Одержано 26.03.2019

★

Сергій Олександрович Сичов,

ад'юнкта Харківського національного університету внутрішніх справ

РЕАЛІЗАЦІЯ ОКРЕМИХ ПОВНОВАЖЕНЬ КЕРІВНИКА ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Прагнення України вступити до Європейського Союзу вимагає від держави реформування національного законодавства у відповідності до європейських стандартів. У зв'язку з цим у 2012 році прийнято новий Кримінальний процесуальний кодекс України. З цього моменту в Україні відбувається реформування органів, що здійснюють кримінальне судочинство: органів досудового розслідування, прокуратури та суду. Досудове розслідування кримінальних проваджень в Україні здійснюють слідчі органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів державного бюро розслідувань, детективи Національного антикорупційного бюро України, органів Державної кримінально-виконавчої служби України. Відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства керівник органу досудового розслідування організовує досудове розслідування, саме тому особлива увага приділяється визначенню процесуального стану цього суб'єкта у кримінальному процесі. Як відомо, у ході реформування кримінального судочинства України змінено назву начальника слідчого відділу на керівника органу досудового розслідування та визначив новий його процесуальний статус. Так, відповідно до ч. 1 ст. 39 КПК України керівник органу досудового розслідування організовує досудове розслідування. Окрім того, в частинах 2, 3 цієї статті чітко виділені повноваження керівника органу досудового розслідування. Так, керівник органу досудового розслідування уповноважений: 1) визначати слідчого (слідчих), який здійснюватиме досудове розслідування, а у випадках здійснення досудового розслідування слідчою групою – визначати старшого слідчої групи, який керуватиме діями інших слідчих; 2) відсторонювати слідчого від проведення досудового розслідування вмотивованою постановою за ініціативою прокурора або з власної ініціативи з наступним повідомленням прокурора та призначати іншого слідчого за наявності підстав, передбачених КПК, для його відводу або у разі неефективного досудового розс-

лідування; 3) ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування, давати слідчому письмові вказівки, які не можуть суперечити рішенням та вказівкам прокурора; 4) вживати заходів щодо усунення порушень вимог законодавства у випадку їх допущення слідчим; 5) погоджувати проведення слідчих (розшукових) дій та продовжувати строк їх проведення у випадках, передбачених КПК; 6) здійснювати досудове розслідування, користуючись при цьому повноваженнями слідчого; 7) здійснювати інші повноваження, передбачені КПК.

У зв'язку із трансформацією процесуальних повноважень керівника органу досудового розслідування в кримінальному процесі на теперішній час у наукових колах відбуваються дискусії з приводу розподілу повноважень між ним та прокурором щодо процесуального контролю за діяльністю слідчого на стадії досудового розслідування. Так, відповідно до вимог КПК 1960 року до повноважень начальника слідчого відділу відносилось забезпечення процесуального керівництва за досудовим розслідуванням, здійснення контролю за своєчасністю дій слідчих із розкриття злочинів і запобіганню їм, вжиття заходів до найбільш повного, всебічного і об'єктивного провадження досудового слідства у кримінальних справах, що мало позитивний вплив на якість та своєчасність розслідування. А прокурор, в свою чергу, забезпечував дотримання законів під час провадження досудового розслідування органами досудового слідства.

В той же час, у відповідності до чинного кримінального процесуального законодавства, до завдань керівника органу досудового розслідування входить надання методичної допомоги підпорядкованим слідчим та організаційний контроль за їх діяльністю з питань розслідування кримінальних проваджень. Крім цього, керівники органів досудового розслідування наділені повноваженнями організаційного та контрольно-процесуального характеру.

Вищевикладене свідчить, що положення чинного КПК України щодо повноважень керівника органу досудового розслідування потребують більш глибокого аналізу.

Одержано 25.04.2019

★

Василь Григорович Танаджі,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТА ГРУБОГО ПОРУШЕННЯ УГОДИ ПРО ПРАЦЮ (СТ. 173 КК УКРАЇНИ)

Злочин – це акт людського волевиявлення, що виражається у певних вчинках, які формуються соціальним портретом, морально-психологічними рисами і властивостями, а також фізіологічними особливостями особистості. Враховуючи той факт, що злочинність є невід'ємною складовою розвитку людства й існує в будь-якому суспільстві, на будь-якому історичному проміжку часу його розвитку, у суспільстві завжди будуть актуальними питання про те, чому та або інша людина вчиняє протиправні дії й у чому причина такої поведінки [1, с. 79]. Цілеспрямоване вивчення та пізнання особи злочинця дозволяє правильно організувати та здійснювати припинення злочинів і запобігання ним. Пізнання суб'єкта злочинного посягання не повинно обмежуватися лише його кримінально-правовою характеристикою, а й охоплювати інші ознаки особи злочинця, що в цілому дозволяє більш ефективно реалізувати функції та завдання кримінального оправа. Одним із вагомих аргументів на користь такої позиції слугують вимоги КПК України, адже встановлення даних, які характеризують особу обвинуваченого, є одним із елементів предмета доказування (ст. 91 КПК) [2]. До того ж, особа злочинця зумовлює вибір ним конкретних способів, засобів, умов, обстановки вчинення злочину, свідчить про причини обрання ним злочинного діяння тощо. А це, в свою чергу, має важливе значення для індивідуалізації кримінальної відповідальності та обґрунтування можливих пропозицій щодо її подальшої диференціації. Не є виключенням з цього правила проблема дослідження суб'єкта грубого порушення угоди про працю (ст. 173 КК України).

Слід зауважити, що здійснюючи спробу кримінологічного аналізу особи грубого порушення угоди про працю нами було прийнято рішення розширити межі дослідження охопивши дослідженням судову та слідчу практику застосування не лише ст. 173, а також ст. 172 КК України. До такого рішення ми прийшли внаслідок декількох причин. По-перше, глибокому дослідженню особи злочинця грубого порушення угоди про працю перешко-

джає недостатня судова та слідча практика. На сьогоднішній день в Єдиному державному реєстрі судових рішень розміщено близько 40 вироків, постанов або ухвал стосовно ст. 173 КК України. По-друге, ст. 172 КК України є загальною нормою про відповідальність за порушення трудового законодавства, суб'єктом якого виступає особа з ідентичними ознаками, передбаченими ст. 173 КК України, і в Єдиному державному реєстрі судових рішень (<http://www.reyestr.court.gov.ua>) знаходиться понад 500 вироків за вказаними кримінальними провадженнями, що суттєво підвищує репрезентативність напрацьованих висновків. По-третє, враховуючи схожий характер злочинних посягань у сфері трудових відносин, можна стверджувати про незначні відмінності в особливостях об'єктивної сторони двох зазначених злочинних посягань. По-четверте, аналіз різновидів суб'єктів даних злочинів ще раз підтвердив можливість порівняння двох складів злочинів та екстраполяції висновків щодо характеристики особи злочинця, передбаченого ст. 172 КК України на особу злочинця, передбаченого ст. 173 КК України (зокрема, відповідно до аналізу особи грубого порушення угоди про працю керівники підприємств складають 50 % усіх видів суб'єктів злочинного посягання, а фізичні особи-підприємці 43 %, у ст. 172 КК України майже схожі результати – основну масу правопорушників складають фізичні особи-підприємці близько 65 %, а також керівники підприємств та інші державні службовці – 35 %). Таким чином, враховуючи однорідний характер злочинних посягань, передбачених ст. 172, 173 КК України, їх спрямованість на один об'єкт, ідентичність суб'єктів злочинних посягань, наявність більш розгалуженої судової практики за ст. 172 КК України, а також значну кількість спірних рішень стосовно кваліфікації злочинних посягань за вказаними статтями, нами було прийнято рішення щодо узагальнення характеристик особи злочинця за ст. 172, 173 КК України одночасно, що дозволило виробити не тільки більш репрезентативні висновки, але й врахувати індивідуальні особливості окремих злочинних діянь та осіб, що їх вчинили.

Як показав аналіз особи суб'єкта злочинних порушень трудових прав людини, на підставі вивчення матеріалів судової практики, в 73 % випадків грубе порушення законодавства та угод про

працю вчиняється особами чоловічої статі, тоді як жінки вчиняють такі діяння лише в 27 % випадків.

Важливе значення має також вікова характеристика злочинців у сфері трудових відносин. Враховуючи той факт, що більшість осіб, які скоюють зазначені злочини є одруженими (55 % випадків), мають на вихованні неповнолітніх дітей (у 32 % випадків), а також те, що більшість з них займають керівні посади, характерною їх ознакою є вікова зрілість, а саме 30–40 років. Особи, які є молодшими за 30 років, вкрай рідко вчиняють вказані злочини, що пов'язано з тим фактом, що для вчинення цих злочинів необхідно володіти специфічними знаннями, професійним досвідом та займати певну посаду на підприємстві, установі, організації.

Щодо рівня освіти, то за результатами нашого дослідження в 39 % випадків суб'єкт цього злочину має повну вищу освіту, в 2,6 % випадків – професійно-технічну (середньо-спеціальну), в 33 % випадків – повну загальну середню, в 1,8 % випадків – базову вищу освіту, при цьому в 23,6 % не вдалося встановити відомості щодо освіти винної особи. Проте, виходячи з наявної інформації, можна дійти висновку, що особи, які вчиняють злочини передбачені ст. 172, 173 КК, належать до категорії злочинців з високим рівнем освіти.

Стосовно наявності судимості в осіб, які вчинили порушення трудових прав людини, то вона наявна лише в 4, 1 %. Щодо роду занять та соціального статусу винних, то абсолютна більшість з них є працюючими, пенсіонерів лише 2,6 %, одружених 55 %, 29 % неодружені або розлучені, 32 % мають на утриманні неповнолітніх або малолітніх дітей.

Що стосується психологічного портрету особи, яка вчиняє грубе порушення законодавства та угод про працю, то він може бути охарактеризований такими ознаками: 1) високий рівень організаторських можливостей, самоконтролю та витримки; 2) постійно зростаючі матеріальні потреби, що є головним чинником спрямування діяльності та мають прояв у накопиченні грошей та інших матеріальних цінностей; 3) ствердження своєї значущості, домінування над іншими, прагнення лідерства, самовпевненість; 4) орієнтація на вміння пристосовуватися до ситуації, яка склалася; 5) орієнтація в правових нормах, які визначають порядок здійснення

підприємницької діяльності, порядок найму та звільнення працівників; 6) орієнтація у досягненні поставленої мети; 7) наявність розгалужених зв'язків у різних сферах суспільного життя та підприємницької діяльності.

Таким чином, підводячи підсумок розгляду особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене ст. 173 КК України, можна зробити висновок, що вона характеризується високим освітнім та інтелектуальним рівнями, вік таких осіб зазвичай перевищує 30 років, а стать переважно чоловіча. Родом занять осіб, які вчинюють грубе порушення угоди про працю, є керівні посади на підприємствах, установах, організаціях або підприємницька діяльність, як наслідок такі особи мають достатньо високий соціальний статус.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінологія. Академічний курс / за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ : Кондор, 2018. 588 с.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 11.04.2019).

Одержано 15.04.2019

★

УДК 343.9+711.4

Олексій Олексійович Титаренко,

докторант Харківського національного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ АРХІТЕКТУРНО-ПРОСТОРОВИХ ХАРАКТЕРИСТИК СЕРЕДОВИЩА І ЙОГО КРИМІНОГЕННОСТІ

Створення та підтримання безпечного міського середовища завжди було актуальним у сфері протидії злочинності, а тому повинно бути пріоритетним не тільки в регіональній та державній політиці протидії злочинності, а і у містобудівній політиці держави та виступати частиною стратегії щодо забезпечення сталого розвитку міст.

Підтримання безпеки міського середовища безпосередньо поєднано із забезпечення належної кримінологічної безпеки міста.

Планування розбудови території, що ґрунтується на мультидисциплінарному підході і враховує проблеми вуличної злочинності, забезпечує створення психологічного й фізичного благополуччя людини, підвищує комфортність міського середовища та якість життя жителів [1, с. 20].

Починаючи з 80-х рр. XX ст., закордонні урбаністи та кримінологи відносять до факторів кримінологічної безпеки міського середовища його архітектурно-просторові характеристики (Jeffrey, 1969; Newman, 1973). Науковці довели, що архітектурно-просторова організація міського середовища може впливати на культуру й організованість локальних громад у питанні протидії вуличній злочинності, а також на прийняття зловмисником рішення щодо вчинення злочину [1, с. 20; 2; 3]. Це, зокрема, відображено у теоріях «можливості злочину» (crime opportunity theory) і теорії «розбитих вікон» (Clarke, 2009; Wilson & Kelling, 1982). На основі цього були створені мультидисциплінарні теорії щодо запобігання злочинності в міському середовищі, які включають адміністративні та архітектурно-просторові методи й засоби (Atlas, 2013; Colquhoun, 2003) [1, с. 20; 3; 4, с. 21].

Проте в Україні вивчення питання впливу архітектурного середовища на злочинність є малодослідженим, а вимоги кримінологічної безпеки міського середовища переважно не враховуються в процесі проектування та містобудування.

Зазначимо, що проблеми просторового впливу на злочинність досліджувались у працях таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як: О. М. Бандурки, В. В. Голіни, Б. М. Головкина, В. М. Дрьоміна, Ю. Ф. Іванова, М. Г. Колодяжного, О. М. Литвинова, В. І. Шакуна, С. С. Шрамка, Д. Уїлсона, Д. Келлінга, Дж. Джекобс, Р. Джефрі, Р. Кларка, К. Коулса, Т. Кроу, О. Ньюмана, С. М. Іншакова та ін. [1; 3–8].

Останнім часом в Україні відмічається активізація досліджень з підвищення кримінологічної безпеки міського середовища серед вчених зі сфери архітектури та будівництва. Яскравим прикладом є кандидатська дисертація О. З. Главацького «Архітектурно-просторові методи і засоби підвищення кримінологічної безпеки міського середовища» (2018 рік) за наукової спеціальністю 18.00.01 [1; 2].

В подальшому для розробки даного питання та формування практично-значущих рекомендацій до безпекового планування

розбудови територій є необхідність у використанні спеціальних методів наукового пізнання, які допоможуть отримати кримінологічно важливу інформацію про вплив архітектурного простору на злочинність*.

Методика виявлення і вирішення проблем територій підвищеної кримінологічної небезпеки засобами середовищного дизайну розкрита у методичних моделях – «SARA model» і CECAD, що описані у роботах Б. Хілла, Р. Пайніча, Р. Сантоса, Д. Захм та ін. Загальні положення щодо архітектурно-просторової організації кримінологічно безпекового середовища описані у роботах Я. Колкухоун, С. Геасон, П. Вілсон, Р. Атлас, Т. Кроу [1; 2; 5–7].

Як, обґрунтовано, зазначає О. З. Главацький для визначення зв'язку між архітектурно-просторовою організацією та криміногенністю міського середовища є потреба у використанні спеціальних методів наукового пізнання. Проблеми архітектурно-просторового впливу на злочинність лежать в площині декількох наук, зокрема: архітектури, містобудування, кримінології та соціології. Тому їх дослідження, в-першу чергу, пов'язане з використанням методів, які стосуються аналізу злочинності та архітектурно-містобудівного аналізу. Але до них, на нашу думку, ще слід додати і синергетичний аналіз зв'язків впливу архітектурного простору на злочинність та на індивідуальну злочинну поведінку особи.

Для того щоб дослідити вплив просторових факторів на загальноміському рівні, необхідно визначити розповсюдженість злочинів на території міста, виділити місця підвищеної криміногенності. На основі аналізу закордонних джерел вчені виділяють дві методичні моделі для дослідження та вирішення проблеми злочинності в міському просторі, а саме:

1) «SARA model», що розроблена консорціумом охорони громадського порядку, Міжнародною асоціацією начальників

* Рекомендації та пропозиції представників так званої середовищної кримінології (Crime Prevention through Environmental Design – CPTED), що стосуються розробки та впровадження житлових проєктів, які відповідають вимогам безпеки (з точки зору недопущення вчинення злочинів), наприклад, підтримуються на офіційному рівні в США, Австралії, Нідерландах, Великобританії (програма Secured by Design), Німеччині [3; 4; 7].

поліції, Національною асоціацією шерифів, Виконавчим поліцейсько-науковим форумом (Police Executive Research Forum). Її основні положення наступні: сканування (визначення місць з низьким рівнем безпеки); аналіз (визначення причин підвищеної злочинності); пропозиції (розробка і впровадження стратегій для вирішення проблем злочинності); оцінка (оцінка ефективності заходів) [2; 7].

2) CECAD (collection, evaluation, collation, analysis, dissemination), що представляє циклічну методику із визначення й боротьби зі злочинністю, включає такі етапи: збір інформації, оцінювання, опрацювання, аналіз, поширення й обмін результатами [1; 9].

Дані методи ґрунтуються на первинних і вторинних емпіричних даних. До первинних даних відносять інформацію, отриману за результатами соціологічних опитувань (правоохоронців, працівників архітектурних спеціальностей та самих жителів міста), натурних обстежень об'єктів тощо. До вторинних відносяться ті, що були зібрані попередньо, тобто інформація з електронних баз даних щодо вчинення окремих злочинів у міському середовищі [1, с. 78–79].

Соціологічне опитування є необхідним для доповнення і збалансування інформації, отриманої із інших джерел. Наприклад, часто відчуття захищеності мешканцями може відрізнятися від реального рівня злочинності на певній території. Цей метод використовують для того, щоб отримати дані про рівень задоволеності мешканців місцем їх постійного проживання, ступінь спорідненості із навколишнім середовищем, для того, щоб ідентифікувати потреби і виявити проблеми середовищного характеру. Зазвичай зарубіжними вченими даний метод використовується як перед початком будівництва окремого об'єкту (багатоповерховий будинок, спортивний або розважальний центр, культова споруда), так і після здавання його в експлуатацію та впродовж 1–2 років експлуатації.

Архітектурно-містобудівний аналіз спрямований на опрацювання та аналіз містобудівної документації і має велике значення в архітектурно-містобудівному дослідженні. Графічні та текстові матеріали (житлових, громадських, промислових, комунально-складських територій, об'єктів соціально-побутового обслуговування, парків, вулиць та ін.) дають змогу краще зрозуміти міське

середовище [1, с. 80–82]. Також застосування даного методу при вивченні окремої місцевості може включати:

1. Картографічний аналіз: функціональне використання території (змішане, монофункціональне, тощо) визначення щільності забудови, просторової (розчленована, компактна, розосереджена форма) та структурної (взаємне розміщення різних типологічних об'єктів) моделі житлової забудови, поверховість, щільність вуличної мережі, транспортної доступності, розміщення відносно великих виробничих і озелених територій.

2. Натурні обстеження (освітленість територій, стан благоустрою, наявність просторових конфліктів, можливість орієнтації у просторі, розміщення різних громадських об'єктів, тощо).

3. Спостереження дозволяє виявити ефективність використання простору, існуючі в середовищі конфлікти, дефекти та невідповідності. Спостереження може бути спрямоване на отримання інформації про кількість пішоходів та автомобілів, забезпеченість паркувальними місцями, стан благоустрою, візуальну оцінку криміногенності території, наявності та дієвості соціального контролю з боку місцевих жителів, їх соціально-економічний стан тощо.

4. Об'ємно-просторовий та композиційний аналіз (співмасштабність простору, архітектурні особливості та взаємне розміщення будівель і споруд, особливості ландшафту, тощо).

Опрацювання інформації на основі отриманих даних та аналізів існуючої ситуації дозволить виділити середовищні проблеми і недоліки в архітектурно-просторовій організації міської території, здійснити причинно-наслідковий аналіз та оцінку просторової ситуації.

Список бібліографічних посилань

1. Главацький О. З. Архітектурно-просторові методи і засоби підвищення кримінологічної безпеки міського середовища : дис. ... канд. архітектури : 18.00.01. Харків, 2018. 284 с.

2. Главацький О. З. Архітектурно-просторові характеристики місць підвищеної кримінологічної небезпеки у м. Львові. *Сучасні технології та методи розрахунку в будівництві*. 2016. Вип. 5. С. 316–323.

3. Янковская Ю. С., Полянцева Е. Р. Сравнительный анализ концепций проектирования безопасной архитектурной среды. *Вестник Томского государственного архитектурно-строительного университета*. 2015. № 3. С. 65–78. URL: <https://vestnik.tsuab.ru/jour/article/view/45> (дата звернення: 10.04.2019).

4. Колодяжний М. Г. Просторова профілактика злочинності: зарубіжний досвід і шляхи упровадження в Україні. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2018. Вип. 35. С. 20–29.

5. Rondeau M. B. The role of environmental criminology in architecture : thesis of dissertation. The University of British Columbia, Canada, 2000. 111 p. URL: <https://open.library.ubc.ca/cIRcle/collections/ubctheses/831/items/1.0089853> (дата звернення: 11.04.2019).

6. Wortley R., Townsley M. Environmental criminology and crime analysis: Situating the theory, analytic approach and application // *Environmental Criminology and Crime Analysis* / eds: R. Wortley, M. Townsley. 2nd ed. London : Routledge, 2016. 48 p. URL: <http://discovery.ucl.ac.uk/1530194/1/Wortley%20%26%20Townsley%202017%20ECCA%20chapt%201%20.pdf> (дата звернення: 12.04.2019).

7. Zahm D. Using Crime Prevention Through Environmental Design in Problem-Solving. August 2007. 80 p. (Problem-Oriented Guides for Police Problem-Solving Tools Series. Guide No. 8 / U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services). URL: <https://ric-zai-inc.com/Publications/cops-p132-pub.pdf> (дата звернення: 12.04.2019).

8. Головкін Б. М. Злочинність на вулицях та в інших громадських місцях. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2013. Вип. 26. С. 87–98.

9. Hill B., Paynich R. Fundamentals of Crime Mapping. 2nd ed. Jones & Bartlett Learning, United States, 2013. 626 p.

Одержано 15.04.2019

★

УДК 342.9

Анна Олексіївна Трофименко,

слухач магістратури факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗНАЧЕННЯ ПЛАНУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Для забезпечення правопорядку в державі функціонує система правоохоронних органів, частиною якої є Національна поліція, яка є центральним органом виконавчої влади, що реалізовує державну політику в сфері захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних діянь. Своєчасне та якісне планування діяльності Національної поліції України забезпечує успішність виконання поліцейськими їх службових обов'язків.

До планування діяльності поліції, перш за все, слід віднести заходи, які здійснюються усередині апарату поліції. Ними є заходи, передбачені у планах роботи окремого органу на відповідний період. Це також інструктажі працівників, вивчення документів, що регламентують діяльність органу, навчання його особового складу, стажування молодих спеціалістів, збирання та обробка інформації, що характеризує роботу та її результати, контроль за виконанням прийнятих рішень. Планування діяльності поліцейських можна розглядати як управлінську діяльність, що складається в узгодженні цілей і задач на майбутній період і виробленні найбільше раціональних шляхів і засобів для їх досягнення з урахуванням особливостей оперативної обстановки на закріпленій території або об'єкті, ресурсних можливостей підрозділу, а також ймовірних (прогнозованих) змін оперативної обстановки.

Планування дозволяє планованій діяльності додати цілеспрямований характер; зосередити увагу на найбільш важливих поточних і перспективних проблемах; своєчасно розв'язати найбільш актуальні задачі; визначити шляхи і засоби досягнення поставлених цілей; підвищити ефективність використання сил і засобів; оптимізувати взаємодію; раціоналізувати використання робочого часу; забезпечити ефективний контроль.

Базою планування служать результати інформаційно-аналітичної роботи. Вироблені в її процесі управлінські рішення відбиваються в проектах письмових планів, що у встановленому порядку повинні пройти своє узгодження і затвердження.

Письмові плани являють собою заздалегідь намічену систему організаційних, оперативно-пошукових, профілактичних, слідчих заходів і дій, спрямованих на боротьбу зі злочинністю, у якій вказується послідовність і терміни проведення, а також особи відповідальні за їх виконання. Після відповідного узгодження і затвердження письмові плани набувають нормативної сили і стають обов'язковими до виконання.

У залежності від рівня підрозділу і розв'язуваних ними завдань, відомчими нормативними актами передбачене упорядкування різноманітних видів планів.

У Головному управлінні Національної поліції України: план роботи на півріччя, а у входних до нього управліннях, відділах – на квартал; плани по окремих питаннях оперативно-службової й

іншої діяльності – в міру необхідності; плани координації ряду регіонів (по спільних оперативних розробках, розшуку особо небезпечних злочинців, по боротьбі з окремими видами злочинів), проведення спеціальних операцій – у міру необхідності (прикладом таких планів можуть служити спеціальні плани по боротьбі з незаконним обігом підакцизних товарів та легалізації (відмиванню) брудних коштів та ін.; плани індивідуальної виховної роботи керівників із особовим складом у розрізі професійної підготовки – на квартал; тематичні плани занять з особовим складом у системі фахового підготування – на рік і плани проведення занять – на квартал; особисті плани роботи осіб середнього і старшого командного складу – на місяць, робочий день; оперативні плани заходів – при надзвичайних обставинах (скоєння резонансних злочинів тощо); особисті плани роботи осіб середнього і старшого командного складу – на місяць та робочий день.

Послідовність планованих заходів визначається виходячи з конкретної ситуації. Плануючи конкретні заходи, поліцейський має чітко визначити ціль, заходи і засоби її досягнення, час їх здійснення, підібрати безпосереднього виконавця, що повинно знайти своє відображення у сформульованому проекті письмового плану.

Для того, щоб план став дійсно організуючим засобом і сприяв успішному вирішенню задач оперативної перевірки, план повинен відповідати ряду вимог: обґрунтованість планування (полягає в тому, що сама розумова діяльність по розробці плану і сам план повинні знаходитись в суворій відповідності з наявними матеріалами та ґрунтуватися на відомих фактичних даних); індивідуальність планування (визначається побудовою на конкретних обставинах щодо перевіряємих подій); динамічність планування (повинна забезпечити використання інформації про осіб, факти і обставини скоєного злочину); реальність плану (план повинен передбачати реально здійснювані задачі; містити в собі заходи і тактику їх здійснення, що забезпечують досягнення поставленої цілі); ясність плану; оптимальність і ефективність плану та законність плану.

Також слід зазначити, що важливим в плануванні діяльності поліції є здійснення матеріально-технічних заходів поліцейськими. Ще однією групою форм управління є матеріально-технічні

дії (або матеріальні дії). Під матеріально-технічними діями розуміються врегульовані технічними нормами дії щодо створення нормальних умов для роботи апарату управління. Такі дії є допоміжними по відношенню до завдань щодо забезпечення публічної безпеки та порядку, для здійснення яких і створені органи поліції.

Одержано 02.05.2019

★

УДК 343.35

Артем Олександрович Хлопов,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНО-КАРНОЇ СКЛАДОВОЇ ЗА ПРИДБАННЯ ТА ЗБУТ СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НЕГЛАСНОГО ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Встановивши у 2010 році кримінальну відповідальність за незаконне придбання та збут спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, шляхом внесення змін та доповнень до ст. 359 Кримінального кодексу України (далі – КК України) законодавець прагнув забезпечити охорону прав та свобод людини, дотримання інтересів юридичних осіб і держави загалом. Зазначені зміни були викликані незадовільним станом забезпечення права людини на недоторканість приватного життя. Разом із тим на практиці виявилось, що вказані зміни, окрім завантаження роботою оперативних підрозділів та збільшення статистичних показників додаткового ефекту не дало. Правова невизначеність ключових понять, непослідовність судової практики та поєднання в особі Служби безпеки України повноважень з виявлення, розслідування та проведення експертизи чи експертних досліджень, щодо належності до спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації (далі – СТЗНОІ) призвели до низки проблем, та поставили під сумнів потребу у криміналізації придбання та збуту вказаних засобів.

Окремим аспектам відповідальності за незаконне придбання та збут спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації присвятили свої праці: П. П. Андрушко, В. Я. Бондаренко, В. І. Возьний, Б. Є. Драп'ятий, Д. Ю. Кондратов, Б. Д. Леонов,

М. І. Мельник, О. Ф. Пасека, В. С. Серьогін, М. І. Цимбал та інші. Однак лише окремі питання цієї проблеми відображено у наукових публікаціях вітчизняних науковців, що не дає змоги ґрунтовно та комплексно розглянути зазначену проблему під різними кутами. Це приводить нас до потреби напрацювати нові підходи до розуміння природи СТЗНОІ та подальше науковому вивчення кримінально-карної складової за придбання та збут засобів, передбаченого ст. 359 КК України.

Як зазначено у пояснювальній записці до Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за незаконне поводження із спеціальними технічними засобами негласного отримання інформації». У період з 2008 по осінь 2010 року (коли запрацювали зміни до ст. 359 Кримінального кодексу, що встановили відповідальність за придбання та збут СТЗ) було прийнято 1 судові рішення та вилучено 2 СТЗ, які були знищені.

З осені 2010 по травень 2012 року прийнято 54 судових рішення, вилучено 389 СТЗ, із них: знищено – 279; залишено при справі – 23; конфісковано та передано в СБУ – 87. Поряд зі стрімким ростом показників роботи, звертає на себе увагу кількість знищених СТЗ, які виявилися непридатними для використання у оперативно-розшуковій діяльності правоохоронних органів, а фактично були побутовими приладами.

На сьогоднішній день в Україні склалася ситуація, відповідно до якої до категорії спеціальних технічних засобів штучно відносяться товари побутового призначення (мобільні телефони, диктофони тощо), через що не лише блокується розвиток підприємництва в Україні, але й грубо порушуються права і свободи громадян [1]. У час підвищеної криміногенної ситуації та рівня терористичної загрози в країні направлення ресурсів Служби безпеки України на протидію придбання та збуту СТЗНОІ є дискусійним питанням. З огляду на те, що придбання та збут таких засобів саме не собі не спричиняє порушення прав людини на недоторканість приватного життя, на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.

Неабиякі проблеми для правозастосувача викликає визначення предмета злочину, передбаченого ст. 359 КК України.

По-перше, законодавець із незрозумілих причин у назві статті предмет цього злочину визначив значно ширше. У назві цієї статті зазначено про незаконне поводження із спеціальними технічними засобами отримання інформації, до яких вочевидь можна віднести будь-який технічний пристрій, призначений для одержання та фіксації інформації (фотоапарат, диктофон тощо). Натомість диспозиція ст. 359 КК України оперує поняттям СТЗНОІ [2, с. 304]. Наслідок є непослідовне відношення з боку правозастосовних органів до поняття, ознак СТЗНОІ та неможливість без втрачання Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України відрізнити засіб побутового використання та засіб, що є СТЗНОІ у межах ст. 359 КК України.

Підґрунтям заборони на обіг СТЗНОІ є Постанова Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна», що не узгоджується з ст. 92 Конституції України, яка покладає на закон виключне право визначати правовий порядок права власності. Згідно іншого підходу обіг СТЗНОІ обмежується необхідність отримати ліцензію у рамках виконання положень ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності». Це не усуває проблему правового врегулювання СТЗНОІ і є скоріше перехідним періодом у досягненні правової визначеності у цій сфері, але є більш прийнятною, з огляду на відсутність у Постанови Верховної Ради України статусу закону.

Зауважимо, що санкції за незаконне використання СТЗНОІ (або за інші злочини, формою вчинення яких може бути незаконне використання СТЗНОІ) у різних кримінально-правових законах мають досить нерівний розмір, але загальним правилом є призначення покарання у вигляді позбавлення волі на різні строки (Іспанія – від 2 до 6 років, Естонія – до 5 років, Литва, Данія – до 4 років, Білорусь – до 3 років, Болгарія, Китай – до 2 років, Франція – до 1 року). Таким чином, найвищий розмір покарання, встановлений санкцією у ч. 1 ст. 359 КК України (позбавлення волі строком до чотирьох років) слід визнати таким, що відповідає іноземним аналогам [3, с. 237]. При цьому слід наголосити, що кримінальні кодекси зарубіжних країн встановлюють відповідальність саме за незаконне використання СТЗНОІ, при цьому не визнають кримінально-карним придбання та збут таких засобів.

Більшість справ розглядається судами саме за незаконне придбання та збут СТЗНОІ. Звертаючись до санкції ст. 359 КК України визначено, що дії зазначені диспозицією «караються штрафом від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий строк» [4, с. 760]. Проаналізувавши судову практику виявляється цікавий факт, що більшість вироків суду встановлюють відповідальність у вигляді штрафу, а при поєднанні зі ст. 69 КК України й того менше визначеної санкцією міри покарання, при цьому на засуджену особу покладається обов'язок по відшкодуванню витрат на проведення експертизи та експертних досліджень, сума яких у рази більша самого штрафу¹. По суті для підсудного компенсація проведених експертиз та експертних досліджень є більшим тягарем ніж сама відповідальність.

Слушно зазначають Б. Д. Леонов та В. С. Серьогін, які звертають увагу, що теоретично декриміналізація злочину може полягати у переведенні як до категорії правомірних дій, так і до категорії адміністративних проступків. Вважаємо, що за діяння, яке полягає у незаконному придбанні або збуті СТЗ, має наставати адміністративна відповідальність, що, в свою чергу, передбачає внесення змін і доповнень до статті 195-5 КУпАП України, доповнивши її абзац перший після слів «незаконне зберігання» словом «придбання або збут» [5, с. 142]. Однак слід наголосити, що повна декриміналізація шляхом переведення придбання та збуту до категорії правомірних дій на сьогодні говорити не варто, з огляду на те що діяльність з обігу СТЗ регулюється ліцензійними умовами, крім того не можна усувати ситуацію потрапляння в обіг засобів, що не є побутовими та використовуються у діяльності правоохоронних органів, зазначена сфера має бути врегульований, щонайменше Кодексом України про адміністративні правопорушення, який до речі у ст. 164 встановлює адміністративну відповідальність за порушення порядку провадження господарської діяльності.

З огляду на вище не можна погодитися з позицією О. Ф. Пасека, яка як висновок підкреслює, що поверхневий огляд проблем кримінальної відповідальності за незаконне поводження зі

¹ Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

спеціальними технічними засобами негласного отримання інформації дає право на заключення, що спосіб вирішення цієї проблеми, як видається, простий – виключити ст. 359 з Кримінального кодексу України [2, с. 308]. Повне виключення з КК України відповідальності за використання СТЗНОІ, не тільки може створити ситуації загрози отримання конфіденційної інформації всупереч законним приписам з використанням відповідних засобів, але і створить прогалини у законодавстві, а регулювати усю сферу обігу СТЗНОІ буде тільки ст. 201 КК України «Котрабанда».

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок про те, що необхідно переглянути положення ст. 359 КК України. Доцільним вважається декриміналізація діяльності передбаченої за придбання та збут СТЗНОІ, шляхом перенесення зазначених положень у категорії адміністративних проступків. Для цього необхідно внести зміни до статті 195-5 КУпАП України. У зв'язку з чим пропонується викласти її у наступній редакції «Незаконне придбання, збут або зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації». Такі зміни розвантажать підрозділи Служби безпеки України, а з огляду на більш оперативну процедуру при розгляді справ про адміністративні правопорушення, значно прискорять розгляд судами зазначеної категорії справ.

Список бібліографічних посилань

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за незаконне поводження із спеціальними технічними засобами негласного отримання інформації»: від 03.01.2013 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=45300&pf35401=247316> (дата звернення: 20.04.2019).
2. Пасека О. Ф. Окремі проблемні аспекти кримінальної відповідальності за незаконне придбання, збут або використання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації за КК України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 2. С. 301–310.
3. Цимбал М. І. Іноземний досвід кримінально-правової протидії незаконного поводження із спеціальними технічними засобами негласного отримання інформації. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Право*. 2011. № 2. С. 232–238.

4. Кримінальний кодекс України : наук.-практ. комент. : у 2 т. / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. Харків : Право. Т. 2: Особлива частина. 1040 с.

5. Леонов Б. Д., Серьогін В. С. Кримінально-правова протидія незаконній діяльності зі спеціальними технічними засобами негласного отримання інформації. *Інформація і право*. 2016. № 2 (17). С. 139–146.

Одержано 23.04.2019

★

УДК 343.415

Павло Валерійович Черненко,

*аспірант Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ДЕФІНІЦІЇ «ВИБОРЧИЙ ДОКУМЕНТ»

Проблема визначення змісту дефініції «виборчий документ» на сучасному етапі розвитку української державності має відповідне юридичне значення. Чітке розуміння вищезазначеного терміну дає можливість правильного застосування в межах правозастосування кримінально-правових норм під час реалізації виборчого права в Україні. При цьому, дана проблема підсилюється тим фактом, що ні один законодавчий акт не регулює змісту дефініції «виборчий документ».

Єдине, що тим чи іншим чином звертає нашу увагу на розуміння цього поняття так це безпосередньо сам Кримінальний кодекс України (*далі – КК України*). Так, наприклад, відповідно до положень ч. 2 ст. 158 КК України до виборчих документів відносяться наступні: виборчий бюлетень; бюлетень для голосування на референдумі; протоколи про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці, про підсумки голосування на виборах чи референдумі, про результати виборів або референдуму та інших документів, які відповідно до законодавства відносяться до виборчих документів [1]. Крім того, в певних кримінально-правових нормах (статті 158, 158-1 та 158-2 КК України) законодавець передбачив існування окремих документів, що використовуються в межах виборчого процесу.

Дефініцію «виборчий документ» умовно, з можливістю подальшого аналізу, можливо розділити на дві складові «вибори» та «документ».

Під «виборами» розуміють певну форму безпосередньої демократії, народного волевиявлення, яка передбачає формування складу представницьких органів державної влади та органів місцевого самоврядування шляхом голосування.

Іншими словами, вибори це спосіб формування складу: а) колегіальних та інших структур відповідних представницьких органів державної влади і місцевого самоврядування; б) колегіальних та інших органів керівництва політичних партій і інших об'єднань громадян на їх з'їздах, конференціях, зборах; в) колегіальних та інших органів управління підприємств, установ, організацій.

Вибори це певний процес який дає можливість реалізувати один з основних принципів побудови сучасного суспільства – демократизм. При цьому, необхідно враховувати той факт, що в Україні такий процес регламентований положеннями відповідними законодавчими актами, а саме законами України *«Про вибори Президента України»* [2], *«Про вибори народних депутатів України»* [3] та *«Про місцеві вибори»* [4].

На превеликий жаль, в вищезазначених законах не передбачено тлумачення термінів, які використовуються для визначення та реалізації даного процесу, який має назву вибори, а саме, в першу чергу, мова йде про «виборчий документ», «вибори», «документ» тощо.

Із змісту даних законів можливо передбачити, що документи, які використовуються для організації та реалізації виборчого процесу, мають офіційний статус.

Іншими словами, мова йде про те що, в межах виборчого процесу використовують офіційні документи.

Внаслідок цього, розглянемо частину проблеми, а саме – поняття «документа».

Зміст поняття «документа» в правовому полі закріплено в декількох нормативно-правових документах і розуміється наступним чином:

– матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі (ст. 1 Закону України *«Про інформацію»* [5]);

– матеріальна форма одержання, зберігання, використання і поширення інформації, зафіксованої на папері, магнітній, кіно-, фотоплівці, оптичному диску або іншому носіїві (ст. 1 Закону України «Про обов'язковий примірник документів» [6], ст. 1 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [7]);

– записана інформація, яку можна розглядати як одиницю в ході здійснення інформаційної діяльності (п. 2.1 ДСТУ 2395-2000 «Інформація та документація. Обстеження документа, встановлення його предмета та відбір термінів індексування. Загальна методика» [8]);

– інформація, зафіксована на матеріальному носії, основною функцією якого є зберігати та передавати її в часі та просторі (п. 3.3 ДСТУ 2732-2004 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять» [9]). Це по-перше.

По-друге, положення п. 1 Примітки до ст. 358 КК України під офіційним документом розуміє документи, що містять зафіксовану на будь-яких матеріальних носіях інформацію, яка підтверджує чи посвідчує певні події, явища або факти, які спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, чи може бути використана як документи-докази у правозастосовчій діяльності, що складаються, видаються чи посвідчуються повноважними (компетентними) особами органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також окремими громадянами, у тому числі самозайнятими особами, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні види документів, що складені з дотриманням визначених законом форм та містять передбачені законом реквізити [1].

В науковому середовищі дефініцію «виборчі документи» розглядають через призму певної сукупності ознак. Так, наприклад, В. О. Навроцький наголошує на наступних: 1) письмова форма; 2) наявність відповідних для кожного виду документа реквізитів, форм; 3) за своїм змістом документ засвідчує факти, які мають юридичне значення, установлюють права суб'єктів виборчого процесу; 4) складання відповідного документа передбачено законодавством про вибори [10, с. 311–312].

Враховуючи викладене вище, можливо сформувати розуміння основного змісту дефініції «виборчий документ».

Під виборчим документом необхідно визнавати матеріальний носій на якому зафіксована інформація, яка використовується під час організації та реалізації виборчого процесу, які видаються відповідними суб'єктами виборчого процесу і утворені з дотриманням визначених законом форм та містять передбачені законом реквізити

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 30.03.2019).

2. Про вибори Президента України : закон України від 05.03.1999 № 474-XIV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-14> (дата звернення: 30.03.2019).

3. Про вибори народних депутатів України : закон України від 17.11.2011 № 4061-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17> (дата звернення: 30.03.2019).

4. Про місцеві вибори : закон України від 14.07.2015 № 595-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19> (дата звернення: 30.03.2019).

5. Про інформацію : закон України від 02.10.1992 № 2657-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 30.03.2019).

6. Про обов'язковий примірник документів : закон України від 09.04.1999 № 595-XIV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-14> (дата звернення: 30.03.2019).

7. Про бібліотеки і бібліотечну справу : закон України від 27.01.1995 № 32/95-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-вр> (дата звернення: 30.03.2019).

8. ДСТУ 2395-2000. Інформація та документація. Обстеження документа, встановлення його предмета та відбір термінів індексування. Загальна методика. Київ, 2001. 16 с.

9. ДСТУ 2732-2004. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. Київ, 2005. 32 с.

10. Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина : курс лекцій. Київ : Знання, 2000. 771 с.

Одержано 22.04.2019

УДК 347.447.86

Роман Васильович Чумак,*аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ*

НЕУСТОЙКА ЯК ОКРЕМИЙ ВИД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЗА ДОГОВОРОМ ПРО НАДАННЯ ЮРИДИЧНИХ ПОСЛУГ

Під зобов'язанням слід розуміти правовідносини, в яких одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь іншої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку (ч. 1 ст. 509 ЦК України).

Найпоширенішим видом цивільних правовідносин є договірні зобов'язання. Відповідно до ч. 1 ст. 901 ЦК України за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням іншої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності.

Т. В. Бондар вважає, що договірні зобов'язання в цивільному праві – це зобов'язання, що виникають на підставі договору (у де яких випадках – судового рішення) і опосередковують як майнові цивільні відносини (договірні цивільно-правові зобов'язання), так і господарсько-виробничі майнові відносини (господарсько-договірні зобов'язання) [1].

Цивільний кодекс України визначає не виключний перелік видів забезпечення виконання зобов'язання, а саме такими видами є неустойка, порука, гарантія, застава, притримання, завдаток. Законом або договором можуть бути встановлені інші види забезпечення виконання зобов'язання.

У правозастосовчій практиці найчастіше використовується неустойка як вид забезпечення виконання зобов'язання. Не випадково законодавець, наводячи перелік видів забезпечення виконання зобов'язань, визначив на першому місці неустойку.

Науковці, зазвичай, виділяють два види неустойки – законну та договірну. Договірна неустойка визначається сторонами в укладеному договорі, а законна неустойка міститься в нормах чинного законодавства. У свою чергу законна неустойка може бути

імперативною – обов’язковою для застосування та диспозитивною – застосовується у випадках коли сторони договірної зобов’язання не визначили інший розмір неустойки. Чинним законодавством не визначено обов’язкового визначення неустойки за договором про надання юридичних послуг.

Статтею 549 ЦК України визначено два різновиду неустойки – штраф та пеня. Якщо штраф обчислюється у відсотках від суми невиконаного або неналежно виконаного зобов’язання, то пеня обчислюється у відсотках але за кожен день прострочення виконання такого зобов’язання. Таким чином, визначена форма визначення розміру неустойки у вигляді штрафу та пені.

Положення про неустойку визначені також в Господарському кодексі України. Системний аналіз статті 230 ГК України дає право стверджувати, що різновидами штрафних санкцій є неустойка, штраф, пеня, яку учасник господарських відносин зобов’язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов’язання.

Слід розуміти, що неустойка є лише способом забезпечення виконання зобов’язання за договором про надання юридичних послуг, але на практиці такий вид забезпечення використовується сторонами як спосіб відшкодування збитків, завданих невиконанням або неналежним виконанням зобов’язання за договором про надання юридичних послуг. Цьому є логічне пояснення, оскільки загальна особливість юридичних послуг полягає у особистому, довірчому характеру відносин між сторонами такого договору.

Деякі вчені вважають, що неустойка має подвійну природу, вона виявляє себе як гарантія виконання зобов’язання і міра відповідальності (як штрафна санкція) [2]. Фактично, неустойка забезпечує виконання зобов’язання з однієї сторони дисциплінуючи сторону договору виконати свої обов’язки, а з іншої – встановлює додатковий обов’язок сплатити грошові кошти.

Важливо зазначити, що відповідно до ч. 3 ст. 551 ЦК України розмір неустойки може бути зменшений за рішенням суду, якщо він значно перевищує розмір збитків, та за наявності інших обставин, які мають істотне значення. Аналогічні положення щодо права зменшити розмір штрафних санкцій містяться в ст. 233 Господарського кодексу України, зокрема, у разі, якщо належні до сплати штрафні санкції надмірно великі порівняно із збитками

кредитора, суд має право зменшити розмір санкцій. При цьому повинно бути взято до уваги: ступінь виконання зобов'язання боржником; майновий стан сторін, які беруть участь у зобов'язанні; не лише майнові, але й інші інтереси сторін, що заслуговують на увагу. Якщо ж порушення зобов'язання не завдало збитків іншим учасникам господарських відносин, суд може з урахуванням інтересів боржника зменшити розмір належних до сплати штрафних санкцій [3].

Цікавим видається Рішення Конституційного суду України № 7-рп/2013 від 11.07.2013 року у якому визначені критерії яким повинна відповідати неустойка. Зокрема, суд аналізуючи питання про нарахування та сплату неустойки за договором споживчого кредиту дійшов до висновку, що вимога про сплату таких платежів є явно завищеною та такою, що не відповідає: п. 6 ст. 3, ч. 3 ст. 509 та ч. 1, 2 ст. 627 ЦК України та принципам справедливості, добросовісності, розумності як складовим елементам загального конституційного принципу верховенства права [4].

Закріплення принципів справедливості, добросовісності, розумності як складових елементів загального конституційного принципу верховенства права є позитивним моментом у судовій практиці, але дуже важливо встановити чіткі межі застосування таких принципів задля попередження негативної судової практики. Використовуючи кращий європейський досвід та українські правові традиції вважаю, що потрібно сформувані єдині підходи до застосування таких принципів шляхом напрацювання судової практики, а не змін до діючого законодавства.

В свою чергу Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не містить спеціальної норми щодо забезпечення виконання зобов'язання за договором про надання правової допомоги та визначає, що до договору про надання правової допомоги застосовуються загальні вимоги договірного права [5].

Неустойка має стати універсальною формою забезпечення виконання зобов'язання за договором про надання юридичних послуг. Застосування неустойки стимулює сторони виконувати належним чином взяті на себе зобов'язання.

Список бібліографічних посилань

1. Боднар Т. В. Договірні зобов'язання як категорія цивільного права. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2004. № 60–62. С. 73–75. URL: <http://papers.univ.kiev.ua/>

1/jurydychni_nauky/articles/bodnar-t-contractual-obligations-as-a-category-of-civil-law_17949.pdf (дата звернення: 18.04.2019).

2. Браніцький О., Шароватова А. Інститут неустойки в господарських правовідносинах: теоретичний і практичний аспекти. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 4. С. 48–52.

3. Господарський кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 436-IV // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 18.04.2019).

4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Козлова Дмитра Олександровича щодо офіційного тлумачення положень другого речення преамбули Закону України «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань» : від 11.07.2013 № 7-рп/2013 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-13> (дата звернення: 18.04.2019).

5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : закон України від 05.07.2012 № 5076-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 18.04.2019).

Одержано 22.04.2019

★

УДК 656.025.4

Олег Едуардович Шандер,

кандидат технічних наук, доцент кафедри

управління експлуатаційною роботою

Українського державного університету залізничного транспорту;

Юлія Валеріївна Шандер,

асистент, старший лаборант кафедри

управління експлуатаційною роботою

Українського державного університету залізничного транспорту

АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ

В Україні реалізується програма структурної реформи Укрзалізниці. Сутність її полягає в необхідності розділення монопольного і конкурентного секторів. Однак світовий досвід свідчить про те, що реформування галузей інфраструктури – довгостроковий та

суперечливий процес, де можуть виникнути найрізноманітніші, зокрема і не передбачені обставини. Виходячи з аналізу широкого діапазону підходів до реформування зарубіжних адміністрацій залізниць, досить актуальним виявляється пошук шляхів найбільш виправданого варіанту вирішення зазначеної проблеми в Україні.

Залізничний транспорт України перебуває у вкрай тяжкому стані. За останні десятиріччя оновлення основних фондів забезпечувалось в основному за рахунок власних коштів залізниць та задовольняло потребу в капітальних інвестиціях лише на 5–6 відсотків. Водночас фактично з часу незалежності України темпи зростання цін на продукцію, що споживається залізницями, перевищували темпи зростання тарифів на перевезення, що не давало змоги оновлювати в необхідному обсязі рухомий склад та інфраструктуру залізничного транспорту. На сьогодні технічний ресурс залізниць практично вичерпано, що ставить під загрозу їх подальше ефективне та безпечне функціонування. Загальна потреба залізничної галузі в інвестиціях на оновлення основних фондів на найближчі 5 років оцінюється в розмірі майже 200 млрд грн [1].

Причиною такого критичного стану українських залізниць є те, що залізнична галузь сьогодні працює за старими принципами, які не відповідають сучасним світовим тенденціям організації роботи залізничного транспорту, зумовлюють неефективність її функціонування та ускладнюють подальший розвиток, стримуючи надходження в галузь інвестицій, ускладнюють співробітництво з приватними компаніями. В умовах відсутності реформ найнегативніші чинники, що впливають на розвиток залізничного транспорту, можна узагальнити таким чином:

- відсутність конкуренції, а отже, відсутність у суб'єктів господарювання галузі мотивації до підвищення ефективності своєї роботи та якості послуг, розширення їх переліку;

- неефективна система державного управління та регулювання галузі не дає змоги впровадити ринкову бізнес-модель її функціонування;

- висока залежність операторів рухомого складу від Укрзалізниці, яка монопольно володіє локомотивами, створює високий ризик корупційogenних чинників;

- застарілість методів регулювання залізничної галузі, які не відповідають сучасним (ринковим) умовам ведення бізнесу;

– жорстке державне регулювання тарифів на залізничні перевезення, яке не дає змоги вчасно реагувати на зміну ситуації на ринку транспортних послуг;

– хронічна нестача інвестицій у галузь, що призвела до високого ступеня зносу основних фондів галузі (понад 80 %), та невідповідність технічного оснащення залізниць сучасним вимогам;

– низький рівень інвестиційної привабливості підприємств залізничного транспорту через складну функціональну структуру Укрзалізниці, відсутність чіткого розмежування фінансових рахунків між видами бізнесу.

Тому важливим кроком є створення нової організаційно-правової моделі управління залізничним транспортом. Організаційно-правові складові покликані забезпечити умови для подальшого розвитку конкуренції у потенційно конкурентному секторі та надання фінансової підтримки для здійснення нерентабельних перевезень на замовлення держави. Організаційна складова механізму комерціалізації залізничного транспорту має забезпечити рівноправні умови функціонування всіх суб'єктів ринку залізничних перевезень. Розвиток конкурентоспроможного ринку залізничних перевезень пов'язаний зі створенням рівних для всіх суб'єктів господарювання умов. Це в першу чергу торкається правової бази функціонування учасників перевізного процесу [2]. Правові відносини на залізничному транспорті на сьогодні регулюються Законами України «Про природні монополії», «Про залізничний транспорт», «Про ціни і ціноутворення», «Про захист економічної конкуренції» та іншими законодавчими та нормативними актами. Згідно з Законом «Про природні монополії» користування об'єктами інфраструктури (залізничними коліями, диспетчерськими службами, вокзалами і т. д.), що забезпечують рух залізничного транспорту загального користування, віднесено до сфери діяльності суб'єктів природних монополій, а внутрішні та міжнародні перевезення пасажирів та вантажів залізничним транспортом – до суміжних ринків. Водночас ціноутворення на послуги суб'єктів природних монополій та суміжних ринків є предметом державного регулювання. Для сталого розвитку ринку вантажних та пасажирських залізничних перевезень необхідно залучити приватні інвестиції, механізми приватновласницького управління, тобто подальшій комерціалізації залізничного транспорту

сприятиме співпраця держави та приватних структур в межах державно – приватного партнерства. На сьогодні державно – приватне партнерство регулюється Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, Законом України «Про державно – приватне партнерство», Законом України «Про концесії», Законом України «Про фінансовий лізинг», Законом України «Про оренду державного та комунального майна», Законом України «Про управління об'єктами державної власності» та іншими законодавчими актами. Проте, зазначені законодавчі акти в умовах реформування та інтеграції є недосконалими в плані регулювання відносин та потребують істотних доопрацювань.

Виходячи з цього, важливим завданням є створення правових відносин, які б регулювали та встановлювали основні аспекти в управлінні залізничним транспортом, а саме: реформування системи державного управління галуззю шляхом упорядкування повноважень органів, які забезпечують формування та реалізацію державної політики в галузі, а також здійснюють державний контроль, та визначення функціональних обов'язків для всіх учасників ринку в умовах створення акціонерного товариства «Українська залізниця» [3]; формування принципів нової моделі ринку залізничних перевезень, учасників ринку, їх прав та обов'язків, створення конкурентного середовища на ринку перевезень; запровадження європейських норм та стандартів допуску та роботи на ринку залізничних перевезень з передбаченням, зокрема, вимог щодо доброї репутації, фінансової спроможності, професійної компетентності персоналу, наявності тягового рухомого складу; формування нових принципів ціноутворення на залізничному транспорті з урахуванням ринкових перетворень у галузі та конкуренції між видами транспорту; введення європейської системи управління безпекою перевезень у галузі із запровадженням процедур сертифікації систем управління безпекою та впровадження процедур і методів державного нагляду і контролю відповідно до актів законодавства Європейського Союзу.

Список бібліографічних посилань

1. Реформи залізничного транспорту // Міністерство інфраструктури України : офіц. сайт. URL: <http://mtu.gov.ua/content/reformi-zaliznichnogo-transportu.html> (дата звернення: 15.03.2019).

2. Гнатенко Л. А. Нормативно-законодавче регулювання діяльності залізничного транспорту органами державної влади. *Науковий вісник*

Академії муніципального управління. Серія «Управління». 2010. Вип. 2. С. 248–255.

3. Про утворення публічного акціонерного товариства «Українська залізниця» : постанова Кабінету Міністрів України від 25.06.2014 № 200 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/200-2014-п> (дата звернення: 15.03.2019).

Одержано 25.03.2019

★

УДК 657:005.93

Інна Миколаївна Шалун,

*студентка Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»;*

Тетяна Олексіївна Мощицька,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри «Фінанси»
Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»*

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ МАТЕРІАЛЬНО-ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

Одним з важливих чинників забезпечення безперебійної та ефективної діяльності підприємства є облік, аналіз та контроль матеріально-виробничих запасів (МВЗ). Правдива і своєчасна інформація про стан МВЗ дає можливість керівництву точно оцінювати ефективність функціонування організації. Оскільки інтереси зацікавлених осіб в оцінці та обліку МВЗ різняться, а фінансова звітність не здатна задовольнити всі інформаційні потреби користувачів в повному обсязі, виникає проблема найбільш якісного та ефективного способу відображення МВЗ у бухгалтерському обліку.

Комплексний підхід до обліку, контролю, аналізу і аудиту товарно-матеріальних запасів дозволяє оперативно отримати всі необхідні дані за певний період і істотно підвищити рівень управління фінансово-господарською діяльністю підприємства.

Для забезпечення збереження виробничих запасів, своєчасного та правильного обліку надходження, зберігання та вибуття цінностей, важливе значення має наявність на підприємстві в достатній кількості складських приміщень, оснащених ваговими і

вимірювальними приладами, мірною тарою і іншими пристосуваннями. Необхідно також впроваджувати ефективні форми попереднього і поточного контролю за дотриманням норм запасів і витрачанням матеріальних ресурсів, приділяти більше уваги підвищенню достовірності оперативного обліку руху напівфабрикатів, комплектуючих виробів, деталей і вузлів у виробництві. Дані бухгалтерського обліку повинні містити інформацію для пошуку резервів зниження собівартості продукції в частині раціонального використання матеріалів, зниження норм витрат, забезпечення належного зберігання.

Удосконалення обліку і контролю наявності та руху виробничих запасів на підприємствах слід проводити за наступними напрямками:

- спростувати оформлення операцій по оприбуткуванню товарно-матеріальних цінностей, відпуску матеріалів у виробництво;
- удосконалювати методологію бухгалтерського обліку матеріальних ресурсів;
- стежити за ретельним і своєчасним проведенням інвентаризацій, контрольних і вибіркового перевірок;
- організувати автоматизований складський облік;
- контролювати розподіл транспортно-накладних витрат та їх відображення в обліку.

Важливим напрямком удосконалення організації оперативного і складського обліку запасів є уніфікація форм документів, удосконалення документообігу і всієї системи оформлення, реєстрації і обробки документів.

Для забезпечення своєчасного відображення господарських операцій в реєстрах бухгалтерського обліку на підприємствах повинні бути чітко визначені терміни передачі первинних документів до бухгалтерії для їх оформлення (складання графіків надходження до бухгалтерії первинних документів та складання зведених графіків).

Від правильно організованого документування господарських засобів на виробництво залежить правильність списання вартості запасів на виробництво, оцінка незавершеного виробництва, відображення результатів у звітності.

Головний бухгалтер визначає перелік документів, які доцільно використовувати саме на цьому підприємстві, враховуючи

його розмір та специфіку діяльності (будівництво, виробництво, машинобудування та ін.). Структура документообігу повинна бути такою, щоб забезпечити вчасне надходження необхідної інформації для обліку, контролю і оперативного управління рухом матеріальних запасів.

Удосконалення обліку не можливе без аналізу запасів. Аналіз забезпечення підприємства виробничими запасами та ефективності їх використання є важливим інструментом в системі управління ресурсним потенціалом господарюючого суб'єкта. Тому керівникам необхідно враховувати важливість та вплив аналізу на перебіг внутрішньовиробничих процесів підприємства і на підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства в цілому.

Застосування систематизованої методики аналізу виробничих запасів дозволить здійснювати всебічну оцінку забезпеченості виробництва матеріальними ресурсами та виявляти потенційні можливості підвищення ефективності їх використання для забезпечення безперебійного функціонування підприємства, збільшення обсягів виробництва та максимального задоволення потреб споживачів.

Основні методики аналізу стану матеріально-виробничих запасів включають наступні етапи:

- оцінка поточного стану МВЗ (структурний та динамічний аналіз МВЗ);
- оцінка оборотності МВЗ в цілому та за елементами;
- оцінка взаємної відповідності динаміки елементів МВЗ;
- оцінка впливу чинників управління елементами запасів на їх загальну величину і на забезпеченість власним капіталом;
- аналіз потреби в МВЗ;
- аналіз ефективності використання МВЗ і т. д.

Використання перелічених напрямів удосконалення організації обліку та аналізу виробничих запасів дозволить підприємствам підвищити рівень ефективності діяльності, забезпечити її безперервність та уникнути матеріальних втрат.

Список бібліографічних посилань

1. Атамас П. Й. Управлінський облік : навч. посіб. Вид. 2-ге. Київ : Центр учб. літ., 2009. 440 с.
2. Багрій К. Л. Особливості аналізу ефективності використання матеріальних запасів підприємства. *Збірник наукових праць Луцького*

національного технічного університету. Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». 2010. Вип. 7 (25), ч. 1. С. 50–58.

3. Білик М. С., Кіндрацька Г. І., Кобилух О. Я. Ідентифікація запасів в управлінні логістичною системою. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. № 669. С. 254–261.

4. Герасимчук З. В., Вахович І. М. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Луцьк : Надстир'я, 2004. 520 с.

5. Бержанір І. А., Демченко Т. А., Кістол А. А. Проблеми та напрями вдосконалення обліку виробничих запасів. *Економічний простір*. 2016. № 3. С. 161–167.

6. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник / за ред. Ф. Ф. Бутинця. 5-те вид., допов. і перероб. Житомир : ПП Рута, 2003. 726 с.

7. Гадзевич О. І. Основи економічного аналізу і діагностики фінансово-господарської діяльності підприємств : навч. посіб. Київ : Кондор, 2004. 180 с.

8. Хегай І. Методы оценки ТМЗ – критерии сравнения и выбора. *Бюллетень бухгалтера*. 2013. № 29. С. 3.

Одержано 25.03.2019

★

УДК 342.9

Дмитро Олегович Шевчук,

слухач магістратури факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИДІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Загальна характеристика порядку підготовки поліцейських, тему яку я обрав, є досить актуальною, оскільки підготовка поліцейських кадрів дозволяє сформувати професійні інтереси майбутніх правоохоронців, належно зорієнтувати, дати чітке уявлення про переваги і труднощі, пов'язані зі службою в поліції.

У статті 72 Закону України «Про Національну поліцію» визначається, що професійне навчання (підготовка) поліцейських складається з: 1) первинної професійної підготовки; 2) підготовки у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання; 3) післядипломної освіти; 4) службової підготовки – системи заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції з урахуванням оперативної

обстановки, специфіки та профілю його оперативно-службової діяльності

Поліцейські, яких уперше прийнято на службу в поліції, проходять професійну підготовку з метою набуття ними спеціальних навичок, необхідних для виконання повноважень поліції, у тому числі відповідну спеціальну підготовку щодо зберігання, носіння, застосування і використання вогнепальної зброї.

Підготовка у ВНЗ із специфічними умовами навчання – отримання сукупності систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей та інших компетентностей, здобутих у відповідному ВНЗ у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти.

Метою післядипломної освіти є задоволення індивідуальних потреб працівників поліції в особистому професійному зростанні, забезпечення потреб держави у кваліфікованих кадрах високого рівня професіоналізму та культури, здатних компетентно і відповідально виконувати свої функції. \

Службова підготовка – система заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції з урахуванням специфіки та профілю його службової діяльності.

Професійне навчання поліцейських, або професійна підготовка поліцейських – це організований безперервний і цілеспрямований процес з оволодіння знаннями, спеціальними вміннями і навичками, необхідними для успішного виконання оперативно-службових завдань.

Професійна підготовка проводиться на базі установ (закладів) Національної поліції, що діють для забезпечення організації відповідної спеціальної підготовки вперше прийнятих на службу в поліції, підвищення кваліфікації і перепідготовки молодшого складу поліції, а також проведення окремих видів службової підготовки поліцейських (далі – заклади професійної підготовки).

Підготовка у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання здійснюється згідно чинного законодавства України.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» вищий навчальний заклад із специфічними умовами навчання – це вищий навчальний заклад державної форми власності, який здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах офіцерського (сержантського, старшинського) або начальницького складу з метою задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту

Не вважається дискримінацією права на здобуття вищої освіти встановлення обмежень і привілеїв, що визначаються специфічними умовами здобуття вищої освіти, зумовленими особливостями отримання кваліфікації.

Підготовка фахівців на денній формі навчання за кошти державного бюджету у ВНЗ проводиться на підставі договору (контракту) про здобуття освіти, який укладається для Національної поліції України – між ВНЗ, відповідним органом поліції та особою, яка навчається.

Розглянувши основні питання даної теми, можна дійти таких висновків, що професійне навчання (підготовка) поліцейських складається з: 1) первинної професійної підготовки; 2) підготовки у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання; 3) післядипломної освіти; 4) службової підготовки.

Нехтування будь-яким з видів професійного навчання поліцейських призводить до зниження ефективності діяльності поліції в цілому. Навчання впродовж усього життя, в тому числі під час служби в органах поліції, є головним принципом кваліфікованих кадрів в будь-якій структурі.

Одержано 02.05.2019

★

Карина Григорівна Шеленіна,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ОБСТАНОВКА ВБИВСТВ, УЧИНЕНИХ ЗАСУДЖЕНИМИ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Вивчення обстановки вбивства, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі, є однією з важливих дій працівників правоохоронних органів, що в подальшому сприяє всебічному розслідуванню кримінального провадження.

Інформація залишається в певному просторово – часовому середовищі, яке є обстановкою вчинення вбивства. Дослідження обстановки дає змогу правоохоронцям з'ясувати окремі обставини вчинення правопорушення, зібрати відповідну доказову інформацію, а також висунути слідчі версії.

В юридичній літературі обстановку вчинення злочину розглядають як у вузькому, так і у широкому розумінні. На переконання А. В. Заніна, під обстановкою вчинення злочину слід розуміти сукупність об'єктивних умов, в яких протікає зовнішній акт злочинної поведінки [1, с. 75; 2, с. 8]. Таке поняття обстановки не достатньо розкриває сутність та значення поведінки наукової категорії.

Дещо ширшим виглядає дефініція запропонована І. М. Букаєвою. Вчена під обстановкою вчинення злочинів розуміє форму взаємозв'язку фізичного та соціального середовищ у реалізації механізму злочинів, що формує об'єктивні закономірності їх функціонування, розвиток злочинних намірів або відмови від злочинів і є відбивною системою протиправної поведінки, за закономірностями якої на основі комплексу слідів створюється ретроспективна модель злочинів у процесі її розслідування, виявляються внутрішні зв'язки, умови та причини злочинів, обумовлюються прийоми застосування криміналістичної техніки, тактики й методики розслідування [3, с. 47].

Поряд з цим, залишаються поза увагою такі складові обстановки, як місце та час злочинної події (її підготування, здійснення, приховування), їх певна періодичність учинення, протяжність у часі та просторі.

Так, Г. С. Фоміна пише, що відомості про місце, час, спосіб учинення відіграють значну роль у встановленні особи злочинця та подальшому його викритті, розкриття злочину. У сукупності

вони свідчать про «почерк» злочинця, що дозволяє зробити висновок про вчинення низки злочинних акцій однією й тією ж особою, місце проживання цієї особи, його індивідуальні особливості, звички і побудувати відповідні версії [4, с. 71]. Це пояснюється тим, що такі елементи є предметом доказування та невід'ємною частиною об'єктивної сторони кримінальних правопорушень.

Місцем вчинення вбивства засудженими в місцях позбавлення волі є обмеженим, тобто така категорія кримінальних правопорушень вчиняється, як правило, на території виправних установ в залежності від виду колонії, місця відбування покарання особам, засудженим до арешту та обмеження волі виправні установи.

Для вчинення вбивства у місцях позбавлення волі засудженим вибір місця скоєння злочину звужений. У 99,9 % вчиняється на території виправної установи. Можна допустити лише 0,1 % від загального відсотку вбивств, які скоюють засуджені знаходячись у місцях позбавлення волі. Але в такому випадку засуджений повинен мати законний дозвіл на перетинання межі території виправної установи на певний час.

Узагальнююча слідчо — судова практика дозволяє нам дійти висновку, що вбивство даної категорії скоюються засудженими на території виправних установ — дільницях (30 %), кімнатах для побачення (2 %), на прогулянці (10 %), у їдальні (1 %), на господарському дворі (20 %), медичної частини (0,9 %), на контрагентському об'єкті (22 %).

Істотне значення для розкриття вбивства має також час його вчинення. Його встановлення може визначити саму можливість учинення злочину певною особою в певні години дня чи ночі. Зокрема, типовими питаннями, що вирішуються слідчим, є такі: період часу, за який особа могла вчинити злочин; наявність певних професійних здібностей злочинця; неправдивість заяви про алібі; використання злочинцем транспорту і місце його проживання [5, с. 116–120].

У юридичній літературі час вчинення злочину розуміється в широкому значенні й може характеризуватися природними (пори року, нічний або денний час доби тощо), фізичними або астрономічними (години, хвилини, секунди), календарними (день тижня, число, місяць, рік), соціальними чинниками (вихідні, робочі, свя-

ткові дні, фінансово – економічна криза, розклад відбування покарання та інші) тощо.

Отже, час вчинення злочину – це певний відрізок (проміжок) часу, протягом якого відбувається суспільно – небезпечне діяння і настають суспільно – небезпечні наслідки. Звичайно засуджений обирає час, коли немає свідків, коли потерпілий не відчуває загрозу своєму життю та здоров'ю або засуджений застає його зненацька, нерідко це вечірній або нічний час.

Результати вивчення слідчої практики свідчать про те, що вбивства засудженими в місцях позбавлення волі вчиняються у нічний проміжок часу – 65 %; у вечірній – 10 %; у денний – 20 %; у ранковий – 5 %.

Викладений матеріал надає можливість дійти до таких висновків. Елемент криміналістичної характеристики такий як обстановка, місце та час вчинення вбивства засудженими в місцях позбавлення волі мають велике значення для розслідування такої категорії кримінальних правопорушень.

Обстановка вчинення вбивства засудженими в місцях позбавлення волі – це система чинників зовнішнього середовища, що характеризують місце, час та умови вчинення вбивства злочинцем. Використовуючи інформацію про обстановку вчинення вказаного злочину та її взаємозв'язки з іншими елементами криміналістичної характеристики, можна висунути слідчі версії і передбачити слідчі ситуації на наступних стадіях розслідування, що і визначає вихідні позиції саме при розслідуванні.

Місце вбивства, яке вчиняється засудженим, є специфічним, але в той же час і обмеженим. Процес підготовки, реалізації злочинного наміру, приховування злочину відбувається на обмеженій території – виправної колонії. Але в деяких випадках злочин може бути скоєно і за межами території, якщо у засудженого є законний дозвіл залишення виправної установи на певний час.

Не менш важливим встановлення проміжок часу приготування, вчинення, приховування злочину, що надасть змогу визначити саму можливість учинення злочину певною особою в певні години дня чи ночі.

Список бібліографічних посилань

1. Якимов И. Н. Криминалистика. Уголовная тактика. М., 1929. 496 с.

2. Занин А. В. Проблемы расследования и предупреждение выпуска недоброкачественной и некомплексной продукции : дис. ... канд. юрид. наук. Саратов, 1981. 201 с.

3. Букаева И. Н. Обстановка совершения преступления, получение и использование информации о ней при расследовании уголовных дел : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Тюмень, 2006. 222 с.

4. Фомина А. С. Глава IV. Расследование убийств, совершаемых по сексуальным мотивам // Расследование преступлений против личности : учеб. пособие / под ред. О. Я. Баева. Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 1998. С. 71.

5. Викторова Л. Н. Фактор времени в методике расследования // Методика расследования преступлений (общие положения) : материалы науч.-практ. конф. М., 1976. С. 116–120.

Одержано 17.04.2019

★

УДК 343.13

Вадим Іванович Шестаков,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

ЩОДО СУБ'ЄКТІВ ПІДГОТОВЧОГО СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Перебудова кримінального процесу України відповідно до передових європейських стандартів вимагає удосконалення підходів до багатьох правових інститутів. У зв'язку з цим виникають певні проблеми, які потребують теоретичного узагальнення і практичного втілення. Однією з таких проблем є необхідність подальшого врегулювання кримінальних процесуальних відносин у стадії підготовчого судового провадження, зокрема встановлення чіткого кола суб'єктів цієї стадії та їхнього процесуального статусу. Уточнення їх переліку сприятиме розвитку шляхів удосконалення механізму захисту прав, свобод та законних інтересів особи у кримінальному провадженні.

Відповідно до чинного кримінального процесуального законодавства до числа учасників підготовчого судового провадження віднесено прокурора, обвинуваченого, захисника, потерпілого, його представника та законного представника, цивільного позивача, його представника та законного представника, цивільного відповідача та його представника, представника юридичної осо-

би, щодо якої здійснюється провадження, суддю (суд, запасного суддю), секретаря судового засідання, судового розпорядника (ст. 314, 342–345 КПК України [1]).

Незважаючи на досить широке коло вищевказаних суб'єктів, тим не менш є підстави стверджувати про доцільність його подальшого удосконалення з огляду на необхідність узгодження цього питання з вимогами інших норм КПК України.

Загальні підходи, застосовані законодавцем у п. 19 ч. 1 ст. 3 КПК України та п. 26 ч. 1 ст. 3 КПК України щодо сторін кримінального провадження і учасників судового провадження» вказує, що до числа учасників підготовчого судового провадження, вказівка на яких відсутня у ч. 2 ст. 314 КПК України, але які за характером їх участі у кримінальному провадженні можуть брати участь у підготовчому судовому засіданні, слід віднести таких суб'єктів кримінального процесу як: 1) особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, її законний представник; 2) персонал органу пробачії; 3) третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт; 4) інші особи, за клопотанням або скаргою яких у випадках, передбачених КПК України, здійснюється судове провадження (наприклад, заявник або особи із невизначеним процесуальним статусом (співучасники кримінального правопорушення, матеріали кримінального провадження щодо яких виділені в окреме провадження; співучасники кримінального правопорушення, кримінальне провадження щодо яких є закритим; співучасники кримінального правопорушення, які є виправданими або засудженими [2, с. 101]).

З позиції законодавства (ч. 2 ст. 314 КПК України) та роз'яснень у сфері судової практики [3] вказані суб'єкти кримінального провадження не відносяться до учасників підготовчого судового засідання. Тому, як бачимо, доволі численна група осіб позбавлена можливості участі у підготовчому судовому засіданні. Але права та свободи цих осіб могли бути обмежені або навіть порушені під час досудового розслідування. Однак всі вони у подальшому будуть брати участь у судовому провадженні. Відповідно, слід вести мову про виникнення ситуації штучного обмеження правових можливостей цих осіб для відстоювання (захисту) їх прав, свобод та законних інтересів. У тому числі і

шляхом оскарження ними під час підготовчого судового засідання в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, посадових і службових осіб.

Також, як свідчить аналіз кримінальних процесуальних відносин та кола їх учасників, до участі як суб'єкти етапу підготовчого провадження, які не вказані у ч. 2 ст. 314 КПК України, також слід віднести: 1) законного представника обвинуваченого, адже під час підготовчого судового засідання розглядається питання призначення судового розгляду у тому числі і у зв'язку із надходженням від прокурора обвинувального акту щодо обвинуваченого, який може бути неповнолітнім; 2) представника юридичної особи, шкоду інтересам якої завдано злочином, адже вважаємо, що вирішення цього питання є обов'язком прокурора, а в певних випадках суду, які за власною ініціативою мають поінформувати відповідну юридичну особу про право її представника брати участь у судовому розгляді у статусу потерпілого, і в разі надходження відповідного клопотання суд має визнати таку юридичну особу потерпілим (ст. 55 КПК України); 3) заставодавця, в разі, якщо на досудовому розслідуванні щодо підозрюваного було обрано запобіжний захід у вигляді застави (ст. 182 КПК України), адже суддя має переглянути за клопотанням прокурора обраний на досудовому слідстві запобіжний захід, у вказаному випадку – заставу, що передбачає обов'язкову участь заставодавця, який у такому разі стає учасником підготовчого судового провадження.

Враховуючи вищевказане, пропонуємо уточнити суб'єктний склад учасників підготовчого судового засідання в ч. 2 ст. 314 КПК України, виклавши її в наступній редакції:

«2. Підготовче судове засідання відбувається за участю прокурора, обвинуваченого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, їхніх захисників та законних представників, потерпілого, його представника та законного представника, цивільного позивача, його представника та законного представника, цивільного відповідача та його представника, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, та її представника, а також інших осіб, за їх клопотанням, згідно з правилами, передбаченими цим Кодексом для судового розгляду. За необхідності у судове засі-

дання викликається представник персоналу органу пробації, за-
ставодавець, а також представник юридичної особи, шкоду інте-
ресам якої завдано злочином, якщо під час досудового розсліду-
вання цю особу не було визнано потерпілим.

3. Після виконання вимог, передбачених статтями 342—345 цьо-
го Кодексу, головуєчий з'ясовує думку усіх учасників судового
провадження щодо можливості призначення судового розгляду».

На закінчення відзначимо, що одним із актуальних завдань
подальших наукових досліджень питань правової регламентації
підготовчого судового засідання у кримінальному провадженні є
уточнення процесуальних засобів, передбачених чинним КПК
України, використання яких дозволяє його учасникам забезпечи-
ти захист їхніх прав, свобод і законних інтересів.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України
від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Вер-
ховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
(дата звернення: 20.04.2019).

2. Жук М. С. Процесуальний статус співучасників кримінального
правопорушення, які не є обвинуваченими (підсудними), в аспекті меж
судового розгляду. *Науковий вісник Ужгородського національного уні-
верситету*. 2015. Вип. 35, ч. I, т. 3. С. 97—102.

3. Про порядок здійснення підготовчого судового провадження
відповідно до Кримінального процесуального кодексу України : лист
Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і криміна-
льних справ від 03.10.2012 № 223-1430/0/4-12 // База даних «Законодав-
ство України» / Верховна Рада України. URL: [http://zakon.rada.gov.ua/
laws/show/v1430740-12](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1430740-12) (дата звернення: 20.04.2019).

Одержано 25.04.2019

*